

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Zdravotně sociální fakulta

**Stimulační mechanismy v systému pomoci v hmotné
nouzi**

diplomová práce

Autor práce: Bc. Hana Tůmová
Studijní program: Rehabilitace
Studijní obor: Rehabilitační – psychosociální péče o postižené děti, dospělé
a seniory
Vedoucí práce: Mgr. Hana Francová, Ph.D.

Datum odevzdání práce: 21. 5. 2012

Abstrakt

Stimulační mechanismy v systému pomoci v hmotné nouzi

System pomoci v hmotné nouzi upravuje poskytování pomoci osobám, jež se ocitly v situaci, kdy nejsou schopny sami se zaopatřit. V současnosti je kladen větší důraz na odpovědnost občana za sebe i svoji rodinu a na jeho aktivní úlohu při řešení vzniklé sociální události. Je snaha motivovat adresáty pomoci v hmotné nouzi k aktivní snaze zvýšit si příjem vlastním přičiněním.

Cílem diplomové práce bylo zmapovat zkušenosti s využíváním vybraných mechanismů v systému pomoci v hmotné nouzi. Bylo stanoveno 5 výzkumných otázek:

1. Jak je klienty vnímáno řešení stavu hmotné nouze prodejem nebo jiným využitím majetku?
2. Jakým způsobem je prokazována snaha adresáta pomoci v hmotné nouzi při zvýšení příjmu vlastní prací?
3. Jaké nároky a pohledávky jsou nejčastěji adresáty pomoci v hmotné nouzi uplatňovány při zvyšování příjmu vlastním přičiněním?
4. Jsou názory týkající se pozitivního vlivu zvýšení příjmu vlastní prací na řešení stavu hmotné nouze patrné spíše na straně sociálních pracovníků?
5. Jaké jsou možnosti kontroly adresáta pomoci v hmotné nouzi při prokazování snahy o zvýšení příjmu vlastní prací?

Kvalitativní výzkum byl proveden metodou dotazování, použita byla technika polostrukturovaného rozhovoru. Sběr dat probíhal červenec až říjen 2011 a v březnu 2012.

Zkoumaným souborem bylo 12 adresátů pomoci v hmotné nouzi zvolených náhodným výběrem, 12 sociálních pracovníků obecních úřadů a 5 sociálních pracovníků krajských poboček Úřadu práce. Ze získaných dat byly zpracovány kasuistiky. Další data byla podle tematických okruhů vzájemně porovnána a sumarizována do tabulek.

Výzkumným šetřením bylo zjištěno, že většina z dotázaných sociálních pracovníků nepokládá mechanismy systému pomoci v hmotné nouzi za stimulující. Domnívají se, že v některých případech spíše nutí klienta na dávkách pomoci v hmotné nouzi setrvat.

Abstract

Stimulation Mechanisms in the System of Assistance in Material Deprivation

The system of assistance in material deprivation regulates aid to people in need, i.e., persons who find themselves in a situation where they are unable to provide for themselves. At present, greater emphasis is being put on each citizen's responsibility for themselves and their families, as well as their active role in the finding of solutions for social events that impact on them. The point is to try to motivate people in need to improve personally and actively their income.

The aim of the Diploma Thesis is to map the findings gathered in the process of applying selected mechanisms in the system of assistance to persons in need. Five basic questions have been formulated for our research:

1. How do the clients see the idea of selling property or other uses of property?
2. How can we prove a client's endeavor to improve his income by working?
3. What requirements and demands do recipients of welfare benefits have when they improve their income by working?
4. Is the concept of positive effect of higher income earned by own work apparent more on the part of social workers than clients?
5. What options of controlling do the recipients of welfare benefits have when trying to prove their effort to improve their income by own work?

The qualitative survey was conducted by questioning, using the technique of semi-structured interview. Data collection was done from July to October 2011 and in March 2012.

The survey sample consisted of 12 recipients of welfare benefits selected by random, 12 social workers from municipal offices, and 5 social workers from regional branches of the Labor Office. The collected data were processed by casuistry specialists. Other data were sorted by theme, mutually compared, and summarized in the form of tables.

The research survey revealed that most of the questioned social workers do not consider the system of material assistance stimulating. They believe that the system forces clients to rely on the system, rather than seek employment actively.

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci jsem vypracoval(a) samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to – v nezkrácené podobě – v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných fakultou – elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejich internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 21. 5. 2012

.....

(jméno a příjmení)

Poděkování

Touto cestou chci poděkovat vedoucí práce paní Mgr. Francové, Ph.D., za odborné vedení, cenné rady a velkou trpělivost při zpracování této diplomové práce.

Obsah

1. Současný stav	9
1.1 Chudoba a sociální exkluze	9
1.1.1 Historie péče o chudé	9
1.1.2 Vymezení chudoby	12
1.1.3 Sociální skupiny ohrožené chudobou	14
1.1.4 Role státu v řešení hmotné nouze	18
1.2 Systém pomoci v hmotné nouzi	20
1.2.1 Orgány systému pomoci v hmotné nouzi	20
1.2.2 Příjem	21
1.2.3 Aktuální kalendářní měsíc a rozhodné období	22
1.2.4 Životní a existenční minimum	22
1.2.5 Částka živobytí	24
1.2.6 Dávky pomoci v hmotné nouzi	25
1.2.7 Řízení o dávkách v systému pomoci v hmotné nouzi	27
1.2.8 Způsob výplaty	28
1.3 Stimulační mechanismy v hmotné nouzi	29
1.3.1 Zápočet příjmů	29
1.3.2 Zvýšení příjmu řádným uplatněním nároků a pohledávek	30
1.3.3 Hodnocení možnosti využití majetku	31
1.3.4 Institut veřejné služby	34
1.3.5 Zvýšení částky živobytí	35
1.3.6 Hodnocení možnosti zvýšení příjmu u nezaopatřených dětí	36
1.3.7 Hodnocení možnosti zvýšení příjmu vlastní prací	37
1.4 Sociální práce s klienty v hmotné nouzi	39
1.4.1 Sociální poradenství	39
1.4.2 Sociální práce v systému pomoci v hmotné nouzi	40
2. Cíl práce a výzkumné otázky	44
3. Metodika	45

3.1 Použitá metodika	45
3.2 Charakteristika výzkumného souboru	47
4. Výsledky	48
4.1 Kazuistiky na podkladě rozhovorů s adresáty pomoci v hmotné nouzi	48
4.2 Tabulky na podkladě rozhovorů s adresáty pomoci v hmotné nouzi	56
4.2.1 Zvýšení příjmu prodejem nebo jiným využitím majetku	56
4.2.2 Zvýšení příjmu řádným uplatněním nároků a pohledávek	57
4.2.3 Hodnocení snahy zvýšení příjmu vlastní prací	58
4.2.4 Pohled adresáta pomoci v hmotné nouzi na řešení jeho současné situace	64
4.3 Tabulky na podkladě rozhovorů se sociálními pracovníky obecních úřadů	70
4.3.1 Zvýšení příjmu prodejem nebo jiným využitím majetku	70
4.3.2 Zvýšení příjmu řádným uplatněním nároků a pohledávek	75
4.3.3 Hodnocení snahy zvýšení příjmu vlastní prací	78
4.3.4 Názor sociálních pracovníků obecních úřadů na řešení stavu hmotné nouze	84
4.4 Tabulky na podkladě rozhovorů se sociálními pracovníky úřadu práce	92
5. Diskuse	97
5.1. Diskuse týkající se názorů adresátů pomoci v hmotné nouzi na možnost zvýšit si příjem vlastním přičiněním	97
5.2. Diskuse k porovnání názorů adresátů pomoci v hmotné nouzi s názory sociálních pracovníků obecních úřadů na řešení stavu hmotné nouze zvýšením příjmu vlastní prací	100
5.3. Diskuse týkající se možností kontroly adresáta pomoci v hmotné nouzi při prokazování snahy zvýšit si příjem vlastním přičiněním	105
5.4. Diskuse týkající se názorů sociálních pracovníků úřadu práce na proběhlé změny zákona č.111/2006 Sb., o hmotné nouzi, platné od 1. 1. 2012	107
6. Závěr	110
7. Seznam použitých zdrojů	112
8. Klíčová slova	118
9. Přílohy	119

Úvod

Pomoc v hmotné nouzi, která má své ukotvení v zákoně č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi je součástí třetího pilíře sociálního zabezpečení – sociální pomoci. Od 1. 1. 2012 nabyly účinnosti některé změny tohoto zákona. Jejich cílem je vytvoření moderního systému sociální pomoci, který bude odpovídat podmínkám a potřebám demokratického státu s tržní ekonomikou, v němž nebude občan pouze pasivním příjemcem pomoci, ale aktivním subjektem, který má právo na pomoc po dobu než vyřeší svoji obtížnou sociální situaci. Systém pomoci v hmotné nouzi obsahuje určité stimulační prvky, které mají motivovat občana k aktivnímu řešení jeho sociální situace a zabránit tak jeho propadu do trvalé sociální závislosti.

Zvolila jsem si toto téma pro jeho aktuálnost. V současné ekonomické situaci je spíše vzrůstající počet nezaměstnaných a lidí s nízkými příjmy, přibývá tak těch, kteří se ocitají na prahu chudoby a potřebují pomoc. Někteří občané pobírají dávky pomoci v hmotné nouzi dlouhodobě, může u nich docházet ke ztrátě pracovních návyků, mohou upadat do pasivity, přijmout nový způsob života a ocitnout se v sociální pasti.

Data pro praktickou část práce jsem začala sbírat v době, kdy byla platná jiná verze zákona. Po domluvě s vedoucí práce jsem se rozhodla odprezentovat i data, která jsou poplatná té době, jelikož zvláště po komparaci s novými zkušenostmi sociálních pracovníků – zaměstnanců úřadu práce představují jakousi zpětnou vazbu na provedené změny zákona.

První, teoretická část práce se zabývá problematikou chudoby a systémem pomoci v hmotné nouzi, který je jedním z nástrojů řešení chudoby a popisuje vybrané stimulační mechanismy v něm obsažené.

Praktická část je zaměřena na stimulační mechanismy v systému pomoci v hmotné nouzi, do jaké míry podněcují občana k návratu do zaměstnání nebo ho naopak nutí v systému pomoci v hmotné nouzi setrvat. Zjišťovala jsem, jak na tyto stimulační mechanismy pohlízejí adresáti pomoci v hmotné nouzi a sociální pracovníci obecních úřadů a do jaké míry jsou tyto mechanismy účinné. Zjišťovala jsem také, zda sociální pracovníci krajských poboček Úřadu práce pokládají provedené změny zákona č. 111/2006 Sb., o hmotné nouzi, za přínosné.

1. Současný stav

1.1 Chudoba a sociální exkluze

1.1.1 Historie péče o chudé

V minulosti měla chudoba v mnohém odlišný charakter, stejně tak se i lišil přístup jednotlivých společností k chudým a způsob, jakým chudobu řešit. V historii prošlo chápání chudoby, jejích příčin, jejího místa ve společnosti i vztah společnosti k chudobě a chudým určitým vývojem (Mareš, 1999). Pomoc potřebnému se vyvíjela od rodinné a rodové vzájemnosti přes pomoc chudým až po komplexní soustavy institucí moderních společností, které zabezpečují ochranu lidských práv na život a na sociální ochranu. Vývoj těchto institucí se měnil podle měnících se sociálních potřeb obyvatel, reagoval na sociální hnutí, myslitele a koncepce sociální politiky (Tomeš, 2010).

Pomoc potřebnému byla v nejstarších dobách založena na společném úsilí rodu o přežití. Základem byl vysoký stupeň rodinné solidarity. Kmen, rod či velká rodina poskytly každému příslušníkovi místo a podle jeho zbylých schopností i práci. Tomu odpovídal i podíl na poskytnuté stravě a předmětech denní potřeby (Tomeš, 2001).

Vývoj péče o potřebné u nás začal s přijetím křesťanství. Nejstarší organizovanou pomoc potřebným poskytovala církev. Péče o chudé se stala předmětem činnosti náboženských obcí, řeholních řádů a jejich klášterů. Byly zakládány nemocnice a chudobince, souhrnně byly nazývány špitály. Nárůst chudých ve 13. a 14. století způsobil, že církev nebyla schopna se postarat o všechny potřebné. Do chudínské péče se tak zapojila města, aby nahradila chybějící církevní sociální péči. Na sklonku středověku začala vznikat cechovní sdružení a bratrstva. V období renesance se postupně dostávala do popředí nová společenská třída – měšťanstvo. První Městský špitál byl založen roku 1484 v Praze. Rozvoj měšťanské péče o chudé byl zpomalen v období 16. a 17. století, kdy došlo k rekatolizaci země a byla posílena moc církve a habsburské monarchie (Matoušek, 2007).

Až do vydání Nařízení pro Království české ze srpna 19. srpna 1785 podle

Dvorského dekretu ze dne 26. listopadu 1784, jímž byla tato povinnost uložena vrchnosti, pečovala v českých zemích o chudé církve. Od roku 1854 tato povinnost platila pro obce. Vrchnost měla povinnost starat se o chudé, začala proto zřizovat „instituci“ ratejny jako společného ubytování a stravování na statku (Tomeš, 2001). Města měla povinnost starat se o chudinu pouze ze své obce, ostatní byli odkázáni na obce, kde měli domovské právo. Zásada, že veřejná chudinská péče má být záležitostí domovské obce a úzce spjata s domovským právem se v Čechách prosadila v 19. století přijetím tzv. Chudinského zákona č.59/1968 ř. z. o domovském právu (Tomeš, 2010). Farní ústavy nebyly zrušeny, ale jejich majetek byl převeden na obecní chudinské pokladny. Tyto pokladny zajišťovaly chudým i jejich rodinným příslušníkům nezbytnou stravu, ošetření v nemoci, péči, výchovu jejich potomků, umístění do obecního ústavu. Náklady na péči, která byla poskytnuta osobám bez domovského práva, byly vymáhány na jejich domovské obci (Matoušek, 2007). Domovské právo upravoval zákon č.105/1883 ř.z. Doklad o domovském právu obdržel každý občan současně s křestním listem. Tato instituce byla zrušena až komunistickým režimem (Tomeš, 2010).

V roce 1918 nově vzniklé Československo přijalo sociální legislativu z Rakouska - Uherska. Další vývoj však vyžadoval vlastní a nezávislé postupy, které by reagovaly na domácí situaci. Zpočátku největší a nejviditelnější skupinou, která potřebovala sociální ochranu, byli váleční veteráni, invalidé a pozůstalí po obětech války – vdovy, sirotci. Další skupinu tvořili nezaměstnaní a nemajetní nájemníci bytů (Matoušek, 2007). Sociální péče byla uskutečňována kombinací veřejnoprávních a soukromoprávních institucí včetně církevních. Vznikaly dobrovolnické organizace se sociálním zaměřením (Tomeš, 2001). Při zajišťování chudinské péče měly obce samostatnou působnost. Pomoc se omezovala jen na poskytování nejnutnější obživy a pomoci chudým a nemocným. Význačným rysem pro toto období byla vysoká angažovanost středních vrstev na nestátní sociální péči (Matoušek, 2007).

Vývoj sociální soustavy po roce 1945 v Československu silně ovlivnil Beveridgeův sociální projekt z roku 1942. V poválečném období byla snaha zaměřit sociální práci nejen na rozvoj péče, pomoc či sociální ochranu sociálně slabých osob, ale i vytlačení chudinské péče. Místo ní vybudovat komplexní systém sociálních

a zdravotních institucí, který by ji nahradil komplexní sociální ochranou občana proti nouzi, nezaměstnanosti, negramotnosti, nemoci a sociální dezintegraci. Byla zdůrazňována péče nejen o nepracujícího, ale i pracujícího člověka. Hned po roce 1945 začali odborníci za podpory všech politických stran pracovat na principech a vládních předlohách zákona o národním pojištění. Sociální politika byla pojímána jako aktivní činitel poválečné obnovy, jako nástroj garantující občanům sociální jistoty tím, že vytvoří podmínky pro realizaci práva na práci, na spravedlivou mzdu a na lidskou existenci, a to i pro ty, kteří nemohou pracovat (Tomeš, 2001).

V roce 1948 vystřídal pluralitní politický systém systém sovětský, byla zde nastolena vláda jedné politické strany- diktatura proletariátu. Sociální politika přešla plně do rukou státu, sociální péče byla zcela závislá na státních úřadech, byla jimi organizována i financována. Charitativní práce organizovaná charitativními organizacemi se stala nežádoucí (Matoušek, 2007). Byla zcela potlačena nebo vyloučena role jiných sociálních subjektů než státu. Z ideologického pohledu totiž neexistovaly žádné sociální problémy, socialismem byly odstraněny. Samozřejmě, že tyto problémy existovaly, byly však řešeny přezaměstnaností a cenovými dotacemi. Občané se stali pasivními příjemci dávek a služeb (Krebs a kol., 2005).

Po politickém převratu 1989 se objevily tři hlavní trendy přechodu k postindustriální společnosti. Došlo ke změnám ve struktuře práce a v pracovních vztazích, k demografickým změnám a změnám ve složení domácností a k individualizaci odpovědnosti (Cerami, 2008). Postupně se začaly objevovat sociální problémy, které souvisely se změnou společenské situace. Patřila sem nezaměstnanost, potřeba začlenění tisíců vězňů propuštěných po amnestii z výkonu trestu, bezdomovectví, neskryvaná prostituce a migrace uprchlíků přes naše území do západních zemí a mnohé další (Matoušek, 2007). Začala postupná transformace dřívějšího společenského systému na nový společenský systém. V přeměně společnosti měla prioritní úlohu ekonomická reforma spolu s reformou sociální. Úkolem sociální reformy bylo reagovat na odlišné změny ve společnosti, které vlivem transformace probíhaly. Mezi základní rysy sociální reformy patřilo odstranění státního monopolu a podpora nestátních subjektů v sociální politice, opuštění státního paternalismu

a zvýšení občanské odpovědnosti a decentralizace správy na demokratickém základě. Byla vytvořena záchranná sociální síť, která má zmírňovat nejvyhraněnější sociální dopady jednotlivých kroků přeměn naší ekonomiky. Je pojata jako aktivizační, adaptabilní a pružný systém sociálních opatření, který se dokáže přizpůsobit změnám, k nimž dochází v běžném životě (Krebs a kol., 2005).

1.1.2 Vymezení chudoby

Chudoba je jev, který lidskou společnost provází a sužuje od jejího počátku. Setkáme se s ní, jak v rozvojových zemích, tak i v nejvyspělejších zemích světa (Krebs a kol., 2005). Jak definujeme chudobu, je důležité pro stanovení politických koncepcí, které se zabývají řešením chudoby. Neexistuje jediná správná definice, vždy je závislá na sociálních, kulturních a historických souvislostech v dané společnosti (Lister, 2004). Chudoba je zpravidla vnímána jako nedostatek něčeho důležitého pro život. Obecně je chudoba spojována s nedostatečným příjmem, nemajetností, nedostatečným zdravím a vzděláním, nelidskými podmínkami práce a života. Chudobu nelze ztotožňovat pouze s nedostatkem a hledat řešení jen v jeho uspokojení. Odstráníme-li jen samotný nedostatek a ne jeho příčinu, vytváříme sociální past. Nedostatek u určité vrstvy může být způsoben nedostatečnými příjmy, špatným zdravotním stavem, nízkým vzděláním apod. Vnímáme-li nedostatek tímto způsobem, dojdeme k závěru, že chudým jsou nedostupné zdroje důležité pro přiměřený důstojný život v dané společnosti (Tomeš, 2010). Lze tedy říci, že chudoba je stav, který je způsoben nerovným přístupem k rozdělovanému bohatství a materiálním zdrojům společnosti, kdy nejsou v potřebné míře zajištěny dostatečné zdroje (příjmy, statky) k vytvoření vhodných životních podmínek a uspokojování základních potřeb a kdy nelze z objektivních příčin tyto příjmy zvýšit (péče o dítě, invalidita aj.) a kdy občan nevlastní majetek či jiné zdroje, které by mu umožnily získat prostředky ve výši, která je společností uznána za minimální (Krebs a kol., 2005). Chudý je takový jedinec, který nevlastní žádný majetek, z něhož by mohl v případě potřeby brát a nedokáže si udržet ani to málo, co má. Jeho příjem nepostačuje pokrýt jeho základní potřeby, nemá žádné rezervy a v důsledku těchto okolností je vystaven riziku nouze nebo zadlužení. Znamená to, že

postrádá některé lidské schopnosti nebo jsou tyto schopnosti opotřeby do té míry, že jedinec není schopen udržet si zdroje v podobě zdraví a znalostí, které jsou nutné k tomu, aby ve společnosti fungoval s rozumnou mírou autonomie (Stein, 2005).

Občan se může nacházet ve stavu hmotné nebo sociální nouze. O hmotné nouzi hovoříme, pokud základní životní podmínky občana nejsou zabezpečeny dostatečnými příjmy a občan si tyto podmínky nebo prostředky na jejich vytvoření nemůže vlastním přičiněním nebo za pomoci své rodiny zajistit. Stav hmotné nouze nastává, pokud je příjem občana nižší než jeho společensky uznaná hranice – životní minimum, je stanoveno právní normou. Ve stavu sociální nouze je občan, který není schopen zabezpečovat své základní životní a sociální potřeby (péči o vlastní osobu, o svou výživu a domácnost, hájit svá práva a oprávněné zájmy) pro nízký věk, zdravotní stav, disfunkci rodiny, absenci sociálního zázemí, z důvodů osobnostních či při ohrožení vlastních zájmů jinou osobou (Tomeš, 2001).

Měření chudoby nám slouží nejen ke zjištění počtu chudých ve společnosti nebo ke hledání příčin chudoby, ale hlavně ke stanovení hranice chudoby, neboli zjištění minimálního příjmu, který domácnost potřebuje, aby zajistila své základní potřeby. Jde tedy o určení hranice, jež je v daném okamžiku společností uznána za nepřijatelnou, a nutí ji reagovat na osud osob, které se ocitnou pod touto hranicí. Měření chudoby pomáhá určit rozsah osob oprávněných k čerpání sociální pomoci od společnosti. Jedním z přístupů je měření hranice chudoby na základě dosahovaných příjmů (relativní metoda), a to ve vztahu k příjmovému rozložení ve společnosti (např. vztah k průměrnému příjmu, vztah k mediánu příjmového rozložení dané společnosti) nebo ve vztahu k uznanému minimálnímu standardu (garantovaný minimální příjem). Další z přístupů měření chudoby je v kontextu spotřeby a výdajů (absolutní metoda), a to z hlediska rozboru základních potřeb, minimalizovaného spotřebního koše nebo podle podílu výdajů na stravu v celkových výdajích. Z hlediska rozboru základních potřeb je hranice chudoby stanovena podle nákladů nutných k uspokojení základních potřeb. Do základních potřeb je zahrnuta nejen potrava, ale i odívání a bydlení. Stanovení „spotřebního koše“ spočívá ve vytvoření seznamu minimálních potřeb (konkrétní druhy zboží a služeb) domácností různé velikosti. Hranice chudoby je většinou vyjádřena

kalkulací minimální částky, která je nezbytná pro uspokojení základních potřeb. Podíl výdajů na stravu v celkových výdajích nám určuje vztah mezi výdaji za potraviny a celkovými výdaji domácnosti (Mareš, 1999).

1.1.3 Sociální skupiny ohrožené chudobou

V chudobě se nacházejí nebo jsou jí ohroženy pouze určité skupiny obyvatelstva. Podle výzkumů, které byly prováděny v řadě zemí, se ukazuje, že nejvíce jsou chudobou ohroženi:

- nekvalifikovaní dělníci
- děti a členové neúplných rodin
- lidé dlouhodobě nezaměstnaní
- nemocní či nezpůsobilý k práci
- migranti.

K chudobě dochází ze tří hlavních příčin – z rozdílů ve vlastněném bohatství, z nízkých výdělků plynoucích ze zaměstnání a z nezaměstnanosti. Nezaměstnanost je vždy doprovázena poklesem příjmů na člena domácnosti a může vést až k chudobě, zvláště trvá-li dlouhou dobu. V současnosti, kdy se nezaměstnanost týká stále širšího okruhu pracovníků, než v minulosti, je riziko ztráty zaměstnání poměrně vysoké (Krebs a kol., 2005).

Uplatnění člověka na trhu práce je ovlivněno řadou faktorů, jako je věk, zdravotní stav, vzdělání, pohlaví nebo příslušnost k etnické skupině. Některé tyto charakteristiky vyčleňují skupiny lidí, které jsou ve větší míře ohrožené rizikem ztráty zaměstnání a dlouhodobou nebo opakovanou nezaměstnaností. Příslušníci těchto skupin se často uplatňují spíše na sekundárním trhu práce, kde obsazují místa méně placená s nejistou budoucností. Zkušenost téměř ze všech průmyslově vyspělých zemí potvrzuje, že jsou tak některé sociální skupiny více ohrožené nezaměstnaností. Můžeme je rozdělit do několika skupin – generace 50 plus, mladší věková skupina do 30 let, ženy s malými dětmi, osoby se zdravotním postižením, lidé bez kvalifikace a příslušníci romského etnika (Buchtová a kol., 2002).

Specifickou skupinou na trhu práce jsou lidé ve věku nad 55 let. U těchto osob bývá snižená adaptabilita na požadavky „moderních“ trhů práce. Velmi obtížně obstávají při hledání pracovního místa v konkurenci s ostatními, kteří jsou mladší a vzdělanější. K jejich psychické nepohodě často vede skutečnost, že jsou nuceni si pár let před odchodem do důchodu osvojit v rekvalifikačních kurzech nové dovednosti. Pro starší uchazeče se stává méně přijatelným dojíždění do zaměstnání na delší vzdálenost nebo případné přestěhování se za prací. Ti, kteří byli zaměstnání dlouhodobě na relativně dobrém pracovním místě, mívají někdy nereálné mzdové i jiné požadavky. Občané v předdůchodovém věku tak řeší často problémy s hledáním zaměstnání odchodem do předčasného starobního důchodu nebo dlouhodobou pracovní neschopností (Feřtlová, Temelová, 2011). Právě v tomto věku je často úspěch v zaměstnání hlavním zdrojem hrdosti a sebeúcty. Dojde-li ke ztrátě zaměstnání, nejde jen o ztrátu finančního zabezpečení, ale i o strádání v psychologické rovině, o narušení sebehodnocení člověka. Vlivem dlouhodobé nezaměstnanosti dochází ke změně životního rytmu, ke ztrátě aspirací a nakonec i k celkové rezignaci. V důsledku ztráty pracovního místa se mohou objevit zdravotní problémy, ale mnohdy se tato situace odrazí i ve zhoršení rodinných vztahů. S tím jak v posledních letech narůstá míra nezaměstnanosti, cítí se tato skupina osob více ohrožena. Někdy může být ztráta zaměstnání určitou výzvou či příležitostí k růstu, pokud je člověk ochoten a připraven změnit svou profesní orientaci (Langmeier, Krejčířová, 2007).

Mezi další rizikovou skupinu patří mladí lidé, kteří jsou absolventy učebních oborů, středních i vysokých škol. Často se jedná o mladé lidi, kteří vystudovali obory, o něž není příliš velký zájem na pracovním trhu nebo kde je poptávka výrazně nižší, než je nabídka pracovní síly. Absolventi, kteří nikdy nepracovali nebo pracovali pouze krátkodobě, mají problémy s počátečním uplatněním na pracovním trhu (Hora, 2008). Na trhu práce jsou znevýhodněni oproti jiným uchazečům proto, že nemají žádné pracovní zkušenosti a postrádají základní pracovní návyky. Postrádají však také důležité pracovní kontakty, které by jim usnadňovaly orientaci na trhu práce. (Buchtová a kol., 2002). Tito mladí lidé využívají pomoci sociálních sítí. V tomto období života mají malou nebo žádnou odpovědnost za závislé osoby a vzhledem ke svým návykům

z období studia, kdy měli menší úroveň příjmů, nemají tak vysoké finanční nároky. Mohou tak být po určitou dobu na sociálních dávkách poměrně spokojeni. Ve většině případů však jim jejich životní aspirace a intenzivní podpora ze strany služeb zaměstnanosti nedovolí setrvávat delší dobu na sociálních dávkách (Hora, 2008). U absolventů a mladých uchazečů je velmi důležité včasné osvojení pracovních návyků. Pokud k tomuto nedojde, jsou ohroženi v oblasti ekonomického zabezpečení a dlouhodobou nezaměstnaností. Ze společenského pohledu je zde vyšší riziko sociálně patologického jednání (např. kriminalita, rodinné a sociální konflikty) (Feřtlová, Temelová, 2011).

Ženy i muži mají na trhu práce rozdílné postavení. Zaměstnavatelé dávají přednost mužům pro jejich územní mobilitu a nezatíženost starostmi o domácnost. U mladé ženy znamená možné těhotenství dlouhodobé vyřazení z pracovního procesu a pro zaměstnavatele představuje nejistotu (Matoušek a kol., 2005). Ženy pečující o děti jsou vnímány jako osoby se ztíženými pracovními podmínkami na trhu práce. Je velice obtížné skloubit rodinný a pracovní život, proto mají ženy i specifické požadavky na pracovní režim a časový rozsah zaměstnání (Feřtlová, Temelová, 2011). U matek s malými dětmi jsou přítomny časté pracovní absence, které mohou narušovat kontinuitu pracovního procesu. Z toho pramení i jejich negativní hodnocení a snížená ochota je zaměstnávat (Buchtová a kol., 2002).

Vzhledem ke zvyšujícím se nárokům na pracovní výkon a produktivitu práce mají osoby se zdravotním postižením čím dál menší šanci prosadit se na trhu práce. Na úřadech práce jsou evidováni několikanásobně déle než zdraví jedinci. Potýkají se nejen s ekonomickými, sociálními a psychickými problémy, ale do popředí vystupuje i problém hledání smyslu života a lidské důstojnosti (Buchtová a kol., 2002).

Úroveň dosaženého vzdělání je významným faktorem ovlivňující pracovní uplatnění uchazečů. Pravděpodobnost účasti na trhu práce je u osob bez vzdělání výrazně nižší než u kvalifikovaných osob, a to zejména v oblastech, kde jsou problémy na trhu práce (Feřtlová, Temelová, 2011). Největší skupinu ve struktuře dlouhodobě nezaměstnaných tvoří právě nekvalifikovaní uchazeči (asi 1/3 všech nezaměstnaných), tuto skupinu tvoří i absolventi základních škol. Do této skupiny patří mladí lidé, kteří

jsou obtížně vzdělavatelni, lidé s nízkým zájmem o zaměstnání, lidé s nežádoucím sociopatologickým chováním (alkoholici, lidé propuštěni z výkonu trestu, recidivisté, sociálně nepřizpůsobiví občané). U většiny těchto lidí je individuální a rodinný život doprovázen specifickými charakteristikami a náklonnostmi, které vedou k jejich vyčleňování ze společnosti a k utváření tzv. „nové třídy deklasovaných“ (new-underclass). Tato třída je trvale závislá na pomoci státu, žije ze systému podpor sociálního zabezpečení, vyznačuje se pasivitou, nezájmem a častým deviantním chováním. Proces utváření těchto skupin nezaměstnaných je ovlivněn délkou nezaměstnanosti a dalšími činiteli sociálního prostředí. Při hledání pracovního místa je úroveň vzdělání a profesních dovedností rozhodující, znamená větší možnost uplatnění pro pracovníka i zaměstnavatele (Buchtová a kol., 2002). Před rokem 1989 bylo vysokoškolské vzdělání méně dostupné, dostalo s pouze malé části obyvatel, z ideových důvodů se téměř nevyučovaly západoevropské jazyky. Na trhu práce je tak situace absolventů lepší než u generace čtyřicátníků (Hora, 2008).

Romové mají své vlastní vzorce chování a hodnot. Dříve vykonávali profese, na které jsou v současnosti kladeny vyšší nároky na kvalifikaci, rozsah a kvalitu sociálních dovedností. Vzhledem k tomu, že většina Romů ukončí své vzdělávání základní školou a nemá další kvalifikaci, někteří dokonce neukončí ani základní vzdělávání jsou obtížně uplatnitelní na trhu práce. Jejich šance prosadit se na trhu práce jsou minimální (Buchtová a kol., 2002).

Prokazatelně nejčastěji jsou mezi příjemci dávek sociální pomoci neúplné rodiny, domácnosti jednotlivců vyššího a vysokého věku, mladí nezaměstnaní, vícečlenné rodiny a rodiny s nezaměstnaným členem či se zdravotně postiženým členem. Žádná z těchto sociálních charakteristik nepředurčuje sama o sobě konkrétní rodinu nebo jedince k propadu pod hranici životního minima. Většinou se jedná o souběh dvou nebo více nepříznivých sociálních situací nebo událostí. Nejčastěji se sbíhá zdravotní postižení s nezaměstnaností, dále pak neúplnost rodiny s nezaměstnaností a péčí o malé děti, větší počet závislých dětí v rodině s omezenou možností sehnat lépe placenou práci, jedná se především o matky na mateřské dovolené s více dětmi apod. Nízká vzdělanostní a kvalifikační úroveň patří k příčinám, které zvyšují sociální

ohrožení průměrných rodin v mladém a středním věku, kdy nízká příjmová úroveň těchto rodin neumožňuje dlouhodobou kumulaci majetku. Většina klientů sociální pomoci potřebuje nejen finanční pomoc, ale hlavně poradenské a konzultační služby. Sociální pomoc by měla na klienta stimulačně působit (Průša, 2003).

To znamená, že by u klienta měla podporovat, podněcovat a vyvolávat žádoucí sociální chování ve všech oblastech běžného života (Francová, Novotný, 2008).

1.1.4 Role státu v řešení hmotné nouze

Sociální pomoc v podmínkách demokratické společnosti vychází z principu subsidiarity. Podle tohoto principu by se každý problém měl řešit na co nejnižší možné úrovni. Je kladen důraz na odpovědnost každého jedince za sebe samého. Každý jedinec je povinen nejprve pomoci sám sobě, nemá-li tuto možnost, nastupuje pomoc rodiny. Pokud se dostane do obtíží rodina, volá na pomoc jiná společenství. Teprve na posledním místě nastupuje pomoc státu. Povinností státu je primárně vytvořit podmínky, aby si mohl každý pomoci vlastním přičiněním a jeho pomoc má nastoupit v okamžiku, kdy všechny tyto možnosti byly vyčerpány (Francová, Novotný, 2008).

System sociálního zabezpečení byl počátkem 90. let transformován do tří relativně autonomních, avšak navzájem na sebe navazujících systémů. Jednotlivé systémy se vzájemně odlišují podle toho, jakou sociální situaci řeší, jakým způsobem jsou jednotlivé systémy financovány a jak jsou organizačně zabezpečeny. Hmotná nouze je řešena především prostřednictvím 3. pilíře sociálního zabezpečení – systémem sociální péče (Kahoun a kol., 2009).

Pojem sociální péče označuje jednu z nejstarších forem přerozdělení občanům ve stavu hmotné nouze. Poslední dobou se používá pojem sociální pomoc, který přesněji ukazuje na účel a podstatu systému, který se odklonil od ryze paternalistického přístupu v sociální péči uplatňovaného před rokem 1989. Ústup od paternalistického přístupu v sociální pomoci znamená, že je dáván větší důraz na aktivitu samotného občana a jeho občanskou odpovědnost sama za sebe a svoji rodinu. Sociální pomoc lze

obecně definovat jako pomoc poskytovanou státem nebo jiným subjektem osobám nacházejícím se ve stavu nouze, za účelem uspokojení jejich potřeb v nezbytném rozsahu (Kahoun a kol., 2009).

System sociální pomoci vytváří tzv. záchrannou sociální síť. Jedná se o soubor sociálněpolitických opatření, kterými stát všem občanům zaručuje určitou minimální úroveň pomoci, pokud se nacházejí v obtížných a státem uznaných nouzových sociálních situacích. Záchranná sociální síť garantuje sociálně potřebným občanům, zejména nízkopříjmovým rodinám s dětmi nezbytně nutnou výši příjmů a to prostřednictvím stanovení životního minima. Občanům v hmotné nouzi poskytuje určitou ochranu bydlení prostřednictvím příspěvků na úhradu nákladů spojených s bydlením (Francová, Novotný, 2008).

Sociální pomoc včetně sociálních služeb usiluje především o to, aby občan co nejdříve získal zpět svoji schopnost zabezpečovat své potřeby vlastními silami, popřípadě poskytnout občanu pomoc po dobu, po kterou není schopen své základní potřeby zajistit. Sociální pomoc by měla být poskytována v takové míře, aby nekonzervovala nežádoucí stav, nýbrž má podněcovat občana k jeho vlastní aktivitě. Problémem v poskytování sociální pomoci může být nejen nedostatečná péče, ale i přemíra poskytované pomoci. Vysoká míra poskytované pomoci paralyzuje vlastní motivaci a vede k nevyužití vlastního potenciálu klienta. Podstatou je vyřešit sociální problém, aktivizovat občana k nalezení zdrojů jeho vlastního sociálního vzestupu a pomoci mu tyto zdroje využít. Je třeba zvolit vhodnou kombinaci sociální práce, poskytnutí sociální služby a v případě potřeby i peněžitých dávek nebo věcné pomoci. Po posouzení individuální situace občana a jeho rodiny se zvolí sociální pomoc tak, aby řešení situace občana bylo účinné a adresné. Rozsah a formy sociální pomoci také závisí na spolupráci samotného občana a na jeho vůli danou situaci změnit (Tomeš, 2001).

Mezi základní nástroje, které sociální pomoc využívá, patří poradenství, prevence sociálně patologických jevů, sociálně – právní ochrana, dávky sociální pomoci a sociální služby. Řada těchto nástrojů má interdisciplinární charakter a zasahují nejen do sociálního systému, ale i do občanského, trestního či mezinárodního práva (Průša, 2003).

1.2 Systém pomoci v hmotné nouzi

1.2.1 Orgány systému pomoci v hmotné nouzi

Systém pomoci v hmotné nouzi je dávkový systém, který je součástí systému sociální péče. Je upraven zákonem č.111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů a nabyl účinnosti 1. 1. 2007 (Kahoun a kol., 2009). Tento zákon zaručuje občanům, kteří se nacházejí v hmotné nouzi právo na takovou pomoc, která je nezbytná pro zajištění jejich základních životních potřeb. Toto právo je zakotveno v článku 30 Listiny základních práv a svobod (Listina práv a svobod). Zákon vychází ze zásady, že každý kdo pracuje, se musí mít lépe, než ten kdo nepracuje nebo se práci vyhýbá (MPSV ČRo), 2012).

Za orgány pomoci v hmotné nouzi jsou podle zákona označeny Úřad práce České Republiky (krajské pobočky a pobočka pro hlavní město Prahu) a Ministerstvo práce a sociálních věcí (zákona č.111/2006 Sb.). Některé úkoly v oblasti pomoci v hmotné nouzi plní také pověřené obecní úřady, obecní úřady s přenesenou působností a újezdni úřady. Zákon stanoví, že výkon působnosti stanovené pověřeným obecním úřadům a obecním úřadům obcí s rozšířenou působností je výkonem přenesené působnosti, jde tedy o působnost přenesenou na tyto orgány státem (zákon č. 111/2006 Sb.)

V oblasti pomoci v hmotné nouzi Ministerstvo práce a sociálních věcí řídí a kontroluje výkon státní správy, zabezpečuje při řešení hmotné nouze jednotný postup na celém území České republiky, zajišťuje jednotný aplikační program pro zpracování údajů potřebných k řízení o dávkách, spravuje informační systém o dávkách a jejich výši, určuje formu tiskopisů žádostí o dávky a vydává metodické pokyny (Břeská, Vránová, 2007).

Krajská pobočka úřadu práce rozhoduje o přiznání dávek hmotné nouze, o jejich výši a provádí jejich výplatu. Poskytuje informace osobám ohroženým sociálním vyloučením, které pomáhají řešit jejich nepříznivou životní situaci nebo ji předcházet. Provádí posouzení a oznámení, pokud se občan stane neodůvodnitelnou zátěží systému a to i opakovaně. Krajská pobočka úřadu práce také vede agendu a uzavírá smlouvy

o výkonu veřejné služby (zákon č. 111/2006).

1.2.2 Příjem

Příjem je jeden z klíčových pojmů. Základním kritériem pro zjištění, zda má osoba nárok na některou dávku ze systému hmotné nouze je porovnání skutečných příjmů oprávněné osoby (společně posuzovaných osob) s částkami životního, případně existenčního minima (Kahoun a kol., 2009).

Při posuzování stavu hmotné nouze se hodnotí nejen příjmy a sociální a majetkové poměry žadatele o dávku, ale i dalších osob. Společně posuzované osoby vymezuje zákon č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu. Do okruhu společně posuzovaných osob pro účely posouzení nároku na příspěvek na živobytí, jsou zahrnuti rodiče a nezletilé děti, manželé, rodiče a nezletilé zaopatřené děti, rodiče a zletilé děti, v případě, že užívají byt společně se svými rodiči. Mimo tyto vyjmenované osoby se společně posuzují i osoby, které spolu trvale žijí a uhrazují společně náklady na své potřeby (zákon č. 110/2006 Sb.)

Příjem osoby (společně posuzovaných osob) se nezapočítává v plné výši, ale pouze procentuálním poměrem, jak stanovuje §9 zákona o hmotné nouzi. Příjem ze závislé činnosti a z funkčních požitků je započítáván ve výši 70 % uvedeného příjmu. Z dávek nemocenského pojištění, z podpory v nezaměstnanosti a podpory při rekvalifikaci se započítává 80 %. Ostatní započitatelné příjmy, s výjimkou příspěvku na živobytí se započítávají v plné výši. Pro účely posuzování příspěvku na živobytí se příjmem osoby nebo společně posuzovaných osob rozumí výše uvedený příjem snížený o přiměřené náklady na bydlení (zákon č. 111/2006 Sb.).

Přiměřenými náklady na bydlení se rozumí odůvodnitelné náklady na bydlení a služby s bydlením bezprostředně spojené, a to nejvýše do výše 30 % (v hlavním městě Praze do 35 %) příjmu osoby nebo společně posuzovaných osob (Kahoun a kol., 2009).

1.2.3 Aktuální kalendářní měsíc a rozhodné období

V případě žádosti o dávku se rozumí aktuálním kalendářním měsícem kalendářní měsíc, kdy byla žádost o dávku podána. V průběhu poskytování dávky se za aktuální kalendářní měsíc považuje kalendářní měsíc, pro který je posuzováno splnění nároku na dávku a stanovuje se její výše (zákon č. 111/2006).

Rozhodné období je období, za které se zjišťuje výše příjmů pro posouzení nároku na dávku pomoci v hmotné nouzi (Kahoun, 2009).

Při podání žádosti o opakující se dávku je rozhodné období stanoveno na 3 kalendářní měsíce, které předcházejí aktuálnímu kalendářnímu měsíci. Jestliže došlo k podstatnému poklesu příjmů u osoby nebo alespoň u jedné ze společně posuzovaných osob začíná rozhodné období měsícem, kdy k poklesu příjmů došlo, nejdříve však 2 kalendářní měsíce předcházející aktuálnímu kalendářnímu měsíci (zákon č. 111/2006 Sb.). Za podstatný pokles příjmu se pokládá především ztráta příjmu z výdělečné činnosti, ukončení výplaty rodičovského příspěvku, skončení podpory v nezaměstnanosti a podpory při rekvalifikaci nebo ztráta některého z pravidelných příjmů či velký pokles příjmu z výdělečné činnosti (Břeská, Vránová, 2007).

Při posuzování nároku na jednorázové dávky pomoci v hmotné nouzi je rozhodným obdobím kalendářní měsíc, který předchází aktuálnímu kalendářnímu měsíci. V průběhu poskytování opakující se dávky je rozhodným obdobím kalendářní měsíc, který předchází aktuálnímu kalendářnímu měsíci (zákon č. 111/2006 Sb.).

Při posuzování, zda občan členského státu Evropské unie nebo jeho rodinný příslušník není neodůvodnitelnou zátěží systému pomoc v hmotné nouzi, je rozhodným obdobím aktuální kalendářní měsíc (zákon č. 111/2006 Sb.).

1.2.4 Životní a existenční minimum

Zákon č.110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu upravuje stanovení částky životního nebo existenčního minima, upravuje okruh společně posuzovaných

osoba a posuzování příjmů. Tento zákon má kritériální povahu, tzn., že neobsahuje způsob pomoci osobám, jejichž příjmy nedosahují částek životního nebo existenčního minima, ale je využíván dávkovými systémy (tj. systém pomoci v hmotné nouzi, státní sociální podpora), kde lze z částek životního a existenčního minima odvozovat okruh osob a výši pomoci apod. Tyto systémy se mohou vzájemně lišit například v okruhu započitatelných příjmů či v okruhu posuzovaných osob (Břeská, Vránová, 2007).

Životní minimum je hranice peněžitých příjmů občana, která je společností uznána za minimální k zajištění výživy a ostatních základních osobních potřeb. Existenční minimum je definováno jako minimální hranice peněžních příjmů, která se považuje za nezbytnou k zajištění výživy a ostatních základních osobních potřeb na úrovni umožňující přežití. Institutu existenčního minima nelze použít u nezaopatřeného dítěte, u starobních důchodců, u invalidních osob ve třetím stupni a u osob, které dosáhly věku 68 let (MPSV ČRt), 2012).

Částka životního minima jednotlivce činí od 1. ledna 2012 3410 Kč měsíčně (MPSV ČRt), 2012). Za jednotlivce se považuje osoba, která není posuzována společně s jinými osobami. Životní minimum společně posuzovaných osob je odstupňováno podle pořadí osob. Nejdříve se posuzují osoby, které nejsou nezaopatřeny dětmi a poté nezaopatřené děti. V rámci posuzované skupiny se řadí podle věku, od nejstarší po nejmladší osobu (zákon č. 111/2006 Sb.).

Částka životního minima první posuzované osoby v domácnosti činí 3140 Kč měsíčně. Částka životního minima osob, které se posuzují jako druhá a další osoba v domácnosti činí:

- 2830 Kč u osoby od 15 let věku, která není nezaopatřeným dítětem
- 2450 Kč u nezaopatřeného dítěte ve věku 15 -26 let
- 2140 Kč u nezaopatřeného dítěte ve věku od 6 do 15 let
- 1740 Kč u nezaopatřeného dítěte do 6 let

Životní minimum společně posuzovaných osob je součtem všech částek životního minima jednotlivých členů domácnosti.

Částka existenčního minima činí 2200 Kč měsíčně (MPSV ČRt), 2012).

Částky životního a existenčního minima by měly reálně umožňovat saturování

základních životních potřeb na stanovené úrovni. Pokud se změní ukazatele, z nichž se při stanovení těchto částek vycházelo, je nutné, aby byly upraveny. Při splnění zákonem předepsaných podmínek se upravují formou nařízení vlády (Břeská, Vránová, 2007). Vláda je zmocněna od 1. ledna podle skutečného vývoje spotřebitelských cen, pokud se skutečný růst nákladů na výživu a na ostatní základní osobní potřeby zvýší ve stanoveném rozhodném období alespoň o 5%, zvyšovat částky životního a existenčního minima. Za mimořádných okolností může vláda tyto částky zvýšit i mimo termín pravidelné valorizace (MPSV ČRt), 2012). Vláda může o valorizaci těchto částek rozhodovat na základě svého uvážení a po posouzení sociálních a ekonomických souvislostí, není povinna zvýšit částky životního a existenčního minima po naplnění valorizační podmínky (MPSV ČRd), 2007).

1.2.5 Částka živobytí

Částka živobytí slouží jako srovnávací částka nejen při hodnocení stavu hmotné nouze, ale také při posuzování nároku na příspěvek na živobytí (Kahoun a kol., 2009). K určení částky živobytí se využívá částky životního minima, existenčního minima a částky, které jsou stanoveny jako ohodnocení snahy zvýšit si příjem vlastním přičiněním a dalších odůvodnitelných skutečností, které vyžadují zvýšené životní náklady (dietní stravování, hledání zaměstnání) (Břeská, Vránová, 2007). Při stanovení částky živobytí se přihlíží k aktivitě jedince při řešení situace hmotné nouze, ve které se nalézá. Částka živobytí tak může být u jednotlivých osob rozdílná (MPSV ČRc), 2006).

Zákon č. 111/2006 Sb. rozlišuje částku živobytí osoby a částku živobytí společně posuzovaných osob. Částka živobytí osoby u nezaopatřeného dítěte se rovná částce životního minima, pokud nedojde k jejímu navýšení z důvodu dietního stravování (zákon č. 111/2006 Sb.).

U osoby, která je vedena v evidenci uchazečů o zaměstnání a byl s ní ukončen pracovní poměr z důvodu jejího porušení pracovních povinností zvláště hrubým způsobem (§ 55 zákoníku práce) v posledních 6 kalendářních měsících před podáním

žádosti o dávku pomoci v hmotné nouzi rovná se částka živobytí částce existenčního minima, zvýšení částky živobytí této osobě nenáleží (zákon č.111/2006 Sb.).

U osoby, která dluží na výživném pro nezletilé dítě částku vyšší než trojnásobek měsíční splátky určené soudním rozhodnutím, je částka živobytí rovna částce existenčního minima, pokud se nejedná o osobu, které vznikl dluh na výživném až po podání žádosti o dávku pomoci v hmotné nouzi a která podala návrh k soudu na snížení nebo zrušení výživného z důvodu nedostatečného příjmu, zvýšení částky živobytí této osobě nenáleží (zákon č. 111/2006 Sb.).

Pokud je osobě poskytována zdravotní péče ve zdravotnickém zařízení po celý kalendářní měsíc je výše částky živobytí rovna částce existenčního minima, zvýšení částky živobytí této osobě nenáleží (zákon č. 111/2006 Sb.).

Pokud se jedná o osobu, která není výše uvedena rovná se částka živobytí částce existenčního minima, tato částka může být zvýšena, pokud tato osoba dostatečně využívá svého majetku, uplatňuje nároky a pohledávky, případně využívá majetku nezletilého dítěte nebo z důvodu dietního stravování (zákon č. 111/2006 Sb.).

U osob společně posuzovaných je částka živobytí součtem jednotlivých částek živobytí společně posuzovaných osob (zákon č. 111/2006 Sb.).

1.2.6 Dávky pomoci v hmotné nouzi

Dávky pomoci v hmotné nouzi můžeme z hlediska nárokovosti rozdělit na dávky obligatorní (nárokové) a fakultativní (nenárokové). Obligatorními dávkami jsou dávky, kdy má žadatel nárok na dávku a na její výplatu po splnění zákonem stanovených podmínek, poskytující orgán nemůže tuto dávku nepřiznat (Kahoun a kol., 2009).

Obligatorními dávkami jsou příspěvek na živobytí a doplatek na bydlení (zákon č. 111/2006 Sb.). U fakultativní dávky závisí rozhodnutí o přiznání / nepřiznání této dávky výhradně na uvážení orgánu, který tuto dávku poskytuje. I přesto, že jsou splněny všechny zákonné podmínky, nemusí být tato dávka přiznána, závisí na posouzení konkrétní situace konkrétního žadatele a na okolnostech daného případu (Kahoun a kol.,

2009). Fakultativní dávkou je mimořádná okamžitá pomoc (zákon č. 111/2006 Sb.).

Příspěvkem na živobytí řeší zákon nedostatečnou příjmovou situaci občana, je základní dávkou systému pomoci v hmotné nouzi (MPSV ČRc), 2006). Podmínkou nároku je, že se žádající osoba či společně posuzované osoby nacházejí ve stavu hmotné nouze (zákon č. 111/2006 Sb.) a jejich příjem nedosahuje částky živobytí posuzovaných osob. Příjmem osoby nebo společně posuzovaných osob pro účely posouzení nároku na příspěvek na živobytí se rozumí příjem zmiňovaný v kapitole 1.2.2. Pokud splňuje podmínky nároku na tuto dávku více společně posuzovaných osob, je přiznána pouze jednou a to osobě, kterou si společně posuzované osoby sami zvolí, pokud tak neučiní, určí tuto osobu orgán pomoci v hmotné nouzi. Výše příspěvku na živobytí se rovná rozdílu mezi částkou živobytí osoby (společně posuzovaných osob) a příjmem osoby (společně posuzovaných osob)(zákon č. 111/2006 Sb.).

Doplatek na bydlení pomáhá osobám, které se nacházejí v hmotné nouzi, krýt odůvodněné náklady na bydlení, pokud jejich příjem po zaplacení nákladů spojených s bydlením snížených o příspěvek na bydlení nedostačuje k pokrytí jejich živobytí. Nárok na tuto dávku může uplatnit vlastník nebo nájemce bytu, který je hlášen v dané obci k pobytu a byt trvale užívá. V případech hodných zvláštního zřetele (jiná než nájemní forma bydlení, ubytování v domovech pro seniory, domovy pro osoby se zdravotním postižením atd.) může orgán pomoci v hmotné nouzi doplatek na bydlení poskytnout i v případě nesplnění podmínky trvalého pobytu. Podmínkou pro přiznání nároku na doplatek na bydlení je pobírání příspěvku na živobytí. S přihlédnutím k celkovým sociálním a majetkovým poměrům lze doplatek na bydlení poskytnout i osobě, která nemá příspěvek na živobytí přiznán, protože je její příjem vyšší než částka živobytí osob nebo společně posuzovaných osob, ale nedosahuje 1,3 násobku částky živobytí osoby nebo společně posuzovaných osob. Výše doplatku na bydlení se rovná rozdílu mezi částkou odůvodněných nákladů na bydlení v aktuálním kalendářním měsíci, která je snížena o částku vyplaceného příspěvku na bydlení v měsíci předcházejícímu aktuálnímu měsíci a částkou, o kterou příjem osoby (společně posuzovaných osob) zvýšený o vyplacený příspěvek na živobytí přesahuje částku živobytí osoby (společně posuzovaných osob (zákon 111/2006 Sb.).

Mimořádná okamžitá pomoc pomáhá řešit některé nárazové životní situace, které je potřeba řešit neodkladně a to okamžitou peněžitou nebo věcnou pomocí. Zákon rozlišuje pět specifických sociálních situací, kdy může být mimořádná okamžitá pomoc poskytnuta osobě, která nedisponuje dostatečnými prostředky k zajištění svých nezbytných životních podmínek, případně nemá prostředky na úhradu nezbytných jednorázových prostředků. Těmito situacemi se rozumí stav, kdy hrozí vážná újma na zdraví, vznikla mimořádná událost, je potřeba úhrada nezbytného jednorázového výdaje, vzniká potřeba nákupu či opravy předmětů dlouhodobé spotřeby nebo je potřeba uhradit odůvodněné náklady na vzdělání a zájmovou činnost nezaopatřených dětí či v případě, že hrozí sociální vyloučení (MPSV ČRc), 2006).

1.2.7 Řízení o dávkách v systému pomoci v hmotné nouzi

Místní příslušnost orgánu pomoci v hmotné nouzi se řídí podle místa trvalého pobytu žadatele o dávku ve smyslu zákona č.133/2000 Sb., o evidenci obyvatel a rodných číslech a o změně některých zákonů (zákon o evidenci obyvatel), v případě cizinců zákonem č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů (Kahoun a kol., 2009).

Řízení o dávce se zahajuje na základě podání písemné žádosti na předepsaném tiskopise oprávněnou osobou u místně příslušného orgánu pomoci v hmotné nouzi. Žádost o dávku musí obsahovat náležitosti stanovené správním řádem, určení způsobu výplaty dávky a potřebné doklady, které prokazují splnění podmínek nároku na jednotlivé druhy dávek tak, jak jsou uvedeny v §72 zákona č.111/2006 Sb. (zákon č. 111/2006 Sb.).

Orgán pomoci hmotné nouze je povinen vydat rozhodnutí pokud na základě žádosti nebyla dávka žadateli přiznána, byla-li dávka odejmuta, snížena, zastavena její výplata, došlo k přeplatku na některé z dávek pomoci v hmotné nouzi nebo pokud osoba vznesla námitku proti oznámení o přiznání dávky. V případě, kdy se rozhodnutí nevydává, doručuje orgán pomoci v hmotné nouzi žadateli oznámení o přiznání dávky a její výši. Oznámení se vydává, pokud je v plném rozsahu žádosti osoby o přiznání dávky

v hmotné nouzi vyhověno (MPSV ČRn), 2011). Oznámení nemusí být doručeno do vlastních rukou. Proti oznámení lze do 15 dnů ode dne výplaty první splátky dávky podat písemně námitky u příslušného orgánu pomoci v hmotné nouzi, který dávku přiznal a ten musí do 30 dnů ode dne doručení námitek vydat rozhodnutí o dávce. O odvolání proti rozhodnutí, které bylo vydáno krajskou pobočkou Úřadu práce, rozhoduje Ministerstvo práce a sociálních věcí (zákon č. 111/2006 Sb.)

1.2.8 Způsob výplaty

Příspěvek na živobytí se vyplácí v aktuálním měsíci, za který náleží, a to v měsíčních termínech určených plátcem dávky. Příspěvek na živobytí je možné poskytovat týdně nebo denně, je-li zřejmé, že adresát dávky nedokáže s větší částkou finančních prostředků hospodařit (zákon č. 111/2006 Sb.).

Orgán pomoci v hmotné nouzi může příspěvek na živobytí a mimořádnou okamžitou pomoc poskytnout ve dvou formách, a to ve formě peněžní nebo věcné. Tyto formy se mohou vzájemně doplňovat. Způsob, jakým bude dávka vyplacena, určuje vždy plátcem dávky. Orgán pomoci v hmotné nouzi určuje způsob výplaty na základě objektivního posouzení klientovi situace v rámci sociální práce. Vždy posuzuje a hodnotí možnosti a schopnosti v oblasti zacházení s finančními prostředky u každého klienta individuálně (MPSV ČRh), 2008).

Příspěvek na živobytí se poskytne ve věcné formě, pokud je zjevné, že by vyplacená dávky byla použita k jinému účelu, než je určena, popřípadě může být stanoven zvláštní příjemce. Plátcem dávky může určit, že nejméně 35 % a nejvýše 65 % přiznané dávky obdrží příjemce formou platební funkce karty sociálních systémů nebo poukázkou na nákup zboží ve stanovené hodnotě. Peněžní forma dávky se vyplácí v české měně prostřednictvím karty sociálních systémů převodem na účet, který žadatel určí, v hotovosti, použitím platební funkce karty sociálních systémů, poštovní poukázkou, poukázkou na hmotnou pomoc v zařízení, které poskytuje sociální služby, prostřednictvím poukázky na nákup zboží v určité hodnotě, poukázkou na přímý odběr zboží v určité hodnotě, nebo přímou úhradou částek, které má příjemce dávky uhradit

(zákon č. 111/2006 Sb.).

Karta sociálních systémů náleží oprávněným osobám a příjemcům dávek, kteří jsou evidováni v rámci Jednotného informačního systému práce a sociálních věcí. Součástí tohoto systému jsou veškeré informace ze systémů o dávkách státní sociální podpory, pomoci v hmotné nouzi, o dávkách pro osoby se zdravotním postižením, o příspěvku na péči a v oblasti státní politiky zaměstnanosti. Karta sociálních systémů má kromě identifikační funkce ve vztahu k Jednotnému informačnímu systému práce a sociálních věcí, také funkci platební a slouží rovněž jako průkaz pro osoby se zdravotním postižením. Vydání karty sociálních systémů zabezpečí krajská pobočka Úřadu práce místně příslušná podle místa bydliště žadatele (zákon č. 73/2011 Sb.).

Pomocí karty sociálních systémů se bude občan prokazovat při styku se systémy spravovanými MPSV. Zároveň bude tato karta sloužit osobám se zdravotním postižením jako průkaz TP, ZTP a ZTP/P, pomocí této karty mohou čerpat výhody jako u předložení předchozího průkazu TP, ZTP a ZTP/P. Na úřadech bude možné z karty zjistit informace, které se týkají přiznaných dávek, případně informace rozhodné pro přiznání nových dávek. Jak bylo výše zmíněno, může sloužit jako platební karta, občan si bude moci přiznané dávky vybrat z bankomatu, bude moci kartou platit v obchodech, bude možné platit i převodem na účet. Za vydání karty a vedení účtu ke kartě adresát dávek platit nebude. Ke každé dávce bude jeden výběr z bankomatu a jeden převod zdarma. Bezplatný bude také nákup u obchodníka a možnost zkontrolovat zůstatek. Zavedení karty přinese značné úspory na straně výplaty dávek (MPSV ČRa, 2011).

1.3 Stimulační mechanismy v systému pomoci v hmotné nouzi

1.3.1 Zápočet příjmů

Jedním z úkolů systému pomoci v hmotné nouzi je motivovat osoby, které se nacházejí v nepříznivé životní situaci k aktivní snaze svoji situaci řešit a zajistit si prostředky k uspokojení svých životních potřeb vlastními silami. Základním principem pomoci v hmotné nouzi je zásada, že každý člověk, který pracuje, se má mít lépe, než

ten, kdo nepracuje, případně se práci vyhýbá (Kačerová, 2009).

Jedním z významných stimulačních mechanismů při posuzování stavu hmotné nouze je způsob, jakým jsou započítány příjmy žadatele o dávku. Při započtení příjmů jsou zvýhodněny osoby, které se snaží pracovat, jsou ochotny přijmout hůře placené nebo krátkodobé zaměstnání, proti osobám, které nepracují, případně se práci vyhýbají a setrvávají na dávkách pomoci v hmotné nouzi (MPSV ČRc), 2006).

Jak již bylo zmiňováno v kapitole 1.2.2 skutečně vyplacený příjem ze zaměstnání (příjem po odpočtu daně z příjmů a pojistného na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti a pojistného na veřejné zdravotní pojištění) se zohledňují započtením 70 %. Stejnou měrou se započítávají i mzdové nároky vyplacené krajskou pobočkou Úřadu práce při platební neschopnosti zaměstnavatele. Příjmy, které mají vazbu na příjmy ze zaměstnání (náhrada mzdy nebo snížení platu při dočasné pracovní neschopnosti, dávky nemocenského pojištění, podpora v nezaměstnanosti a podpora při rekvalifikaci) se započítávají 80 %. Ostatní započitatelné příjmy podle zákona o životním a existenčním minimu, s výjimkou příspěvku na živobytí, se započítávají 100 %. Z výše uvedeného vyplývá, že jsou zvýhodněny nejen pracující osoby, ale i osoby pobírající příjem, který nahrazuje příjem z výdělečné činnosti (zákon č. 111/2006 Sb.).

1.3.2 Zvýšení příjmu řádným uplatněním nároků a pohledávek

Při posuzování stavu hmotné nouze se hodnotí, zda si posuzovaná osoba může zvýšit příjem vlastním přičiněním. Přitom se bere v úvahu, zda možnost zvýšit si příjem není omezena s ohledem na věk, zdravotní stav či jiné vážné důvody (MPSV ČRc), 2006).

Zákon o pomoci v hmotné nouzi rozlišuje dva způsoby zvýšení příjmu vlastním přičiněním, a to řádným uplatněním nároků a pohledávek a prodejem či jiným využitím majetku. Zvýšením příjmu řádným uplatněním nároků a pohledávek je uplatnění nároku na dávky státní sociální podpory, dávky nemocenského pojištění, dávky důchodového pojištění (s výjimkou starobního důchodu, na který vznikne nárok před dosažením

důchodového věku), nárok z pracovních nebo obdobných vztahů, podpora v nezaměstnanosti a podpora při rekvalifikaci, mzdové nároky při platební neschopnosti zaměstnavatele, nárok na výživné, příspěvek na výživu a úhradu některých nákladů neprovdané matce a nároky z jiných pohledávek (zákon č. 111/2011 Sb.).

Při posuzování uplatnění nároků a pohledávek hodnotí orgány hmotné nouze také možnost uplatnění vzájemné vyživovací povinnosti mezi rozvedenými manžely. V těchto případech posuzuje orgán pomoci hmotné nouze objektivně okolnosti, které souvisely s rozvodem manželů. Zákon o pomoci v hmotné nouzi dává těmto orgánům možnost rozhodnout, zda uplatnit či neuplatnit požadavek na stanovení vyživovací povinnosti (MPSV ČRf), 2007). Soud může podle § 92 zákona č. 94/1963 Sb., o rodině, rozvedenému manželovi, který se porušením manželských povinností na rozvratu manželství převážně nepodílel a rozvodem mu byla způsobena závažná újma, přiznat proti bývalému manželovi výživné a to ve stejné výši jako je vyživovací povinnost mezi manžely, nejdéle však na dobu tří let od rozvodu (zákon č. 94/1963 Sb.).

Pokud je zřejmé, že by uplatnění nároků a pohledávek nebylo úměrné zisku nebo pokud je nemožné je po osobě spravedlivě žádat, příslušný orgán pomoci v hmotné nouzi nevyžaduje jejich uplatnění (zákon č. 111/2011 Sb.).

Pokud osoba nemá žádné nároky a pohledávky, které by mohla uplatnit pro zvýšení příjmu, případně prokazatelně všechny své nároky a pohledávky uplatnila, má nárok na zvýšení částky živobytí o polovinu rozdílu mezi životním minimem osoby a existenčním minimem. Jestliže osoba v okamžiku přiznání dávky má neuplatněné nároky a pohledávky nenáleží ji zvýšení částky živobytí o polovinu rozdílu mezi životním a existenčním minimem. V případě, že své nároky a pohledávky neuplatní do 3 měsíců, není považována za osobu v hmotné nouzi (zákon č. 111/2011 Sb.).

1.3.3 Hodnocení možnosti využití majetku

Při hodnocení využití majetku se jedná především o majetek, který není nezbytný pro uspokojování základních životních potřeb a zajištění základních životních podmínek osoby. Jde o majetek, který je postradatelný, může se jednat o rekreační

objekt, více aut v rodině, nadstandardně vybavený byt apod. Nesmí se jednat o druh majetku, který podle občanského soudního řádu nepodléhá výkonu rozhodnutí nebo o majetek, který je vyjmenován v §11 odst. 4-5 zákona č.111/2011 Sb. Prodej nebo jiné využití majetku se neuplatňuje u nemovitosti, která je využívána k přiměřenému trvalému bydlení, v případě zvláštních pomůcek osob s těžkým zdravotním postižením, u prostředků zdravotnické techniky, u motorového vozidla, které slouží k dopravě těžce zdravotně postižené osoby, motorové vozidlo používané k výdělečné činnosti, majetek, který je potřebný k pracovnímu uplatnění osoby atd. Prodej nebo jiné využití majetku se dále nepožaduje v případě, že by výsledek byl neúměrný zisku nebo pokud by nebylo spravedlivé toto po osobě žádat (Kahoun a kol., 2009).

Orgán pomoci v hmotné nouzi se posuzováním využití majetku zabývá při podání žádosti o dávku pomoci v hmotné nouzi na základě žadatelova prohlášení, že jeho celkové sociální a majetkové poměry, jsou takové, že mu neumožňují překonat nepříznivou situaci vlastními silami a následného provedení sociálního šetření v bydlišti žadatele. Dojde-li orgán hmotné nouze k závěru, že celkové sociální a majetkové poměry osobě po uhrazení odůvodněných nákladů spojených s bydlením zaručují dostatečné zajištění výživy a základních životních potřeb a takovéto zajištění lze po této osobě spravedlivě žádat, neuzná tuto osobu za osobu v hmotné nouzi hned na počátku posuzování (MPSV ČRg), 2008).

Stimulačním mechanismem k řešení vlastní situace adresáta pomoci v hmotné nouzi je stanovení lhůty první tři měsíce pobírání dávky, kdy se nepožaduje možnost využití prodeje movitého nebo nemovitého majetku pro zvýšení příjmu, posuzuje se až po uplynutí této lhůty, pokud nárok na dávku trvá. Tento konstrukt tak stimuluje adresáta dávky, který se ocitl v této situaci jen přechodně, aby se snažil rychle najít zaměstnání. Z tohoto důvodu by nebylo účelné, aby se majetku zbavoval (zákon č.111/2006 Sb.).

Zvýšení částky živobytí o polovinu částky rozdílu mezi životním minimem a existenčním minimem náleží osobě, která majetek nemá, osobě, která majetek sice má, ale nelze jej použít pro zvýšení příjmů nebo osobě, která majetek má a využívá ho ke zvýšení příjmů. Nedojde-li k využití majetku v době prvních třech měsíců pobírání

příspěvku na živobytí, má se za to, že osoba neprojevuje dostatečnou snahu zvýšit si příjem vlastním přičiněním. Pokud osoba, která byla vyloučena z okruhu osob nalézajících se v hmotné nouzi z důvodu nesplnění podmínky využití majetku ke zvýšení příjmu vlastním přičiněním, znovu požádá o dávku do 3 měsíců od doby, kdy jí byla dávka odejmuta je považována za osobu, která není v hmotné nouzi a jejíž celkové sociální a majetkové poměry ji umožňují zajištění její dostatečné výživy a ostatních životních potřeb a toto zajištění lze po této osobě spravedlivě požadovat (zákon č. 111/2006 Sb.).

Zaměstnanci orgánu pomoci v hmotné nouzi se při rozhodování o dávkách pomoci v hmotné nouzi někdy setkávají se situací, že příjemce dávky vlastní majetek, který by mohl využít pro zvýšení příjmu vlastním přičiněním, ale během prvních třech měsíců pobírání dávky, tak neučinil, protože tuto dávku přestal pobírat. Po určité době, přijde tato osoba opět požádat o dávky pomoci v hmotné nouzi, přičemž se od předchozího odejmutí dávky nic v jeho sociálně majetkových poměrech nezměnilo (MPSV ČRg),2008).

Podle zákona se tato situace řeší tak, že pokud osoba má majetek, který nevyužívá ke zvýšení svého příjmu, a dojde u ní k ukončení pobírání dávky před uplynutím 3 kalendářních měsíců od přiznání dávky a tato osoba do 3 kalendářních měsíců ode dne přerušování pobírání dávky opět o dávku požádá, započítají se do doby potřebné pro hodnocení využití majetku doby, které u předchozího pobírání dávky uplynuly (zákon č.111/2006 Sb.).

Při hodnocení možnosti zvýšit si příjem vlastním přičiněním prodejem nebo využitím majetku se zkoumá hned při podání žádosti o příspěvek na živobytí, zda má žadatel nebo některá společně posuzovaná osoba (včetně nezletilých nezaopatřených dětí) uzavřeno stavební spoření. Pokud je stavební spoření uzavřeno, předloží dotyčná osoba doklad prokazující aktuální stav stavebního spoření, z tohoto dokladu musí být zřejmé, o kolik se snížila naspořená částka v případě předčasného výběru (MPSV ČRf), 2007). Jestliže by zbylá částka dosáhla více než desetinásobku částky životního minima osoby nebo společně posuzovaných osob, přihlíží se k této možnosti zvýšení příjmů okamžitě (zákon č. 111/2006 Sb.). Jestliže by částka při předčasném zrušení stavebního

spoření dosáhla částky menší než desetinásobek životního minima osoby nebo společně posuzovaných osob, posuzuje se možnost jeho využití opět až po uplynutí 6 měsíců, za které byla vyplacená dávka. V tomto období nemá vlastnictví stavebního spoření vliv na výši částky živobytí, která je zvýšena o 30 % rozdílu mezi životním minimem osoby a existenčním minimem. Po uplynutí této lhůty bude uplatňována možnost zvýšení příjmu využitím stavebního spoření ihned. V případě, že uzavřené stavební spoření je majetkem nezaopatřeného dítěte, je jeho využití vázáno na vyjádření příslušného orgánu sociálně-právní ochrany dětí (MPSV ČRf), 2007).

1.3.4 Institut veřejné služby

Od 1. 1. 2009 umožňuje zákon č. 111/2006 Sb., o hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů využít pro zaměstnání osob v hmotné nouzi institutu „veřejné služby“ (MPSV ČRj), 2009). Od 1. 1. 2012 veřejnou službu zabezpečují krajské pobočky Úřadu práce, na zajištění veřejné služby se mohou písemně dohodnout s obcí či jiným subjektem. Rozšiřuje se okruh osob, kterých se výkon veřejné služby týká, o uchazeče o zaměstnání, kteří jsou evidováni na Úřadu práce ČR. Pokud uchazeč o zaměstnání, který je nepřetržitě v evidenci Úřadu práce ČR déle než dva měsíce, bez vážného důvodu odmítne vykonávat veřejnou službu v rozsahu až 20 hodin týdně, bude z evidence automaticky vyřazen. Vyřazení z evidence uchazečů o zaměstnání znamená ztrátu nároku na podporu v nezaměstnanosti a nároku na dávky pomoci v hmotné nouzi. Veřejná služba směřuje především k osobám, které jsou dlouhodobě v evidenci Úřadu práce ČR (MPSV ČRb), 2012). Zpočátku bude veřejná služba nabízena osobám, které se nalézají ve stavu hmotné nouze a současně jsou vedeny déle než rok v evidenci uchazečů o zaměstnání. Postupně bude veřejná služba nabízena i uchazečům o zaměstnání, kteří jsou na Úřadu práce evidováni déle než jeden rok a nenacházejí se ve stavu hmotné nouze. Zároveň bude výkon veřejné služby určen i pro osoby, které byly vedeny v evidenci uchazečů o zaměstnání během posledních tří let déle jak jeden rok. (MPSV ČRr), 2011).

Cílem nového pojetí veřejné služby je obnovení a upevnění pracovních návyků

dlouhodobě nezaměstnaných, pomoc k rychlému návratu a zvýšení jejich uplatnitelnosti na pracovním trhu. Klade si za cíl odklonit tyto osoby od způsobu života, který je pro většinu společnosti nepřijatelný, zvýšit jejich společenský statut a posílit jejich začlenění do společnosti. Veřejná služba má také pozitivní vliv na omezení nelegálního zaměstnávání těchto osob. (MPSV ČR), 2012).

Veřejná služba je vykonávána na základě písemné smlouvy, která je uzavřena mezi osobou v hmotné nouzi nebo osobou, která je vedena v evidenci uchazečů o zaměstnání a krajskou pobočkou Úřadu práce po dohodě s obcí nebo dalším subjektem. V rámci veřejné služby lze vykonávat činnosti, které jsou konány ve prospěch obce nebo dalších subjektů, zejména při zlepšování životního prostředí v obci, udržování čistoty ulic a veřejných prostranství obce či o pomoc v oblasti kulturního rozvoje a sociální péče. Osobám, které vykonávají veřejnou službu, nenáleží odměna (zákon č. 111/2006).

1.3.5 Zvýšení částky živobytí

Částka živobytí slouží jako srovnávací částka pro účely posuzování stavu hmotné nouze a ke zjištění nároku na příspěvek na živobytí. Výše této částky se odvíjí od částek životního a existenčního minima (Kahoun a kol., 2009).

Částka živobytí je jedním z motivačních prvků systému hmotné nouze. Stanovuje se pro každou osobu individuálně, v případě společně posuzovaných osob se částky společně posuzovaných osob vzájemně sčítají.

-Výše částky živobytí u nezaopatřeného dítěte se rovná částce životního minima, která může být případně navýšena z důvodu dietního stravování dítěte.

-Výši částky živobytí u dospělé osoby činí minimálně částka existenčního minima, která za splnění určitých podmínek může být navýšena. Pro navýšení této částky se hodnotí možnost využití majetku a uplatnění nároků a pohledávek, jak již bylo podrobněji zmíněno v kapitolách 1.3.2. a 1.3.3. Částka živobytí může být navýšena také o zvýšené náklady na dietní stravování. Podmínky nároku upravuje vyhláška Ministerstva práce a sociálních věcí č. 389/2011 Sb.

-Částka živobytí ve výši existenčního minima (může být navýšena pouze z důvodu nákladů na dietní stravování) náleží:

- osobě, která je vedena v evidenci uchazečů o zaměstnání a v posledních 6 měsících před podáním žádosti o dávku s ní byl ukončen pracovně právní vztah z důvodu zvláště hrubého porušení pracovních povinností,
- osobě, která dluží na výživném pro nezletilé dítě částku, která více než trojnásobně převyšuje měsíční splátku určenou soudem. Výjimku tvoří osoba, které vznikl dluh na výživném až po podání žádosti o dávky ze systému hmotné nouze a která podala u soudu návrh na snížení či zrušení výživného z důvodu nedostatečných příjmů,
- osobě, které je po celý kalendářní měsíc poskytována zdravotní péče ve zdravotnickém zařízení (zákon č. 111/2006 Sb.).

1.3.6 Hodnocení možnosti zvýšení příjmu u nezaopatřených dětí

Ve stanovených případech lze podle zákona č. 94/1993 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů a zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, využít ke zvýšení příjmu společně posuzovaných osob majetek nezaopatřeného dítěte, a využít příjmu z uplatněných nároků a pohledávek nezaopatřeného dítěte. Využití majetku nezaopatřeného dítěte lze uskutečnit pouze ve spolupráci a na základě vyjádření příslušného orgánu sociálně-právní ochrany dětí (MPSV ČRc), 2006). Pokud využití majetku nezaopatřeného dítěte je možné a není společně posuzovanými osobami využito, nebo nedojde k řádnému uplatnění nároků a pohledávek nezaopatřeného dítěte po uplynutí 3 kalendářních měsíců pobírání příspěvku na živobytí, nezapočítává se každé ze společně posuzovaných osob zvýšení částky živobytí, které souvisí s hodnocením využití majetku a hodnocením možnosti uplatnění nároků a pohledávek (zákon č. 111/2006 Sb.).

1.3.7 Hodnocení možnosti zvýšení příjmu vlastní prací

Podle zákona č. 111/2006 Sb., o hmotné nouzi, v platném znění se od 1. 1. 2012 nehodnotí možnost zvýšení příjmu vlastní prací. Tento stimulační prvek zde zmiňuji, protože se jím budu zabývat v rámci výzkumu.

Pokud osoby v hmotné nouzi byly v produktivním věku, byla u nich hodnocena snaha zvýšit si příjem vlastní prací s ohledem na jejich zdravotní stav a další situace ovlivňující jejich pracovní aktivitu. Osoby, u nichž se nezkoumala možnost zvýšení příjmů vlastní prací, byly vyjmenovány v §11 odst.3a) až g) zákona o hmotné nouzi. Posuzovala se především možnost:

- započetí výdělečné činnosti u nepracujících osob
- zvýšení pracovního úvazku u osob, které pracovaly bez zjevného důvodu na zkrácený úvazek
- vykonávat práci lépe placenou u osob, které vykonávaly práci nedostatečně finančně ohodnocenou, ačkoliv mají reálnou možnost získat lépe placené zaměstnání (Břeská, Vránová, 2007).

Za projevenou snahu byly pokládány tyto skutečnosti:

- prokázání snahy aktivního hledání příjmu z výdělečné činnosti s využitím služeb agentur práce, inzerce, nabídek zaměstnání prostřednictvím internetu či korespondencí se zaměstnavateli,
- výkon veřejně prospěšných prací nebo krátkodobého zaměstnání zprostředkovaného úřadem práce,
- výkon dobrovolnické nebo veřejné služby pokud byla vykonávána v rozsahu alespoň 20 hodin měsíčně za předpokladu, že byla splněna podmínka prokázání snahy zvýšit si příjem aktivním hledáním výdělečné činnosti,
- povinnost osoby a společně posuzovaných osob (pokud byli vedeni v evidenci uchazečů o zaměstnání déle než 6 měsíců) předložit ve stanovené lhůtě na výzvu orgánu pomoci v hmotné nouzi individuální akční plán, který jim byl vypracován na Úřadu práce (zákon č. 111/2006 Sb., platný do 31. 12. 2011).

Při hodnocení snahy zvýšení příjmu vlastní prací se částka živobytí navyšovala:

- o polovinu částky rozdílu životního a existenčního minima u osoby, která měla příjem z výdělečné činnosti a prokázala snahu využít možnosti zvýšit si příjem vlastní prací, výjimkou byly osoby uvedené v § 24 odst. a) a b) a osoby uvedené v odst. 2 zákona 111/2006, platného do 31. 12. 2011,
- o 30 % částky rozdílu životního a existenčního minima u osoby, která byla evidována Úřadem práce v evidenci uchazečů o zaměstnání, výjimkou byly osoby uvedené v § 24 odst. a) a b) zákona 111/2006, platného do 31. 12. 2011,
- o dalších 20 % částky rozdílu životního a existenčního minima u osoby, která se prokazatelně snažila zvýšit si příjem vlastní prací (zákon č. 111/2006 Sb., platný do 31. 12. 2011),
- zvýšení o 300 Kč u osob, které prokázaly zvýšené náklady spojené s hledáním zaměstnání (zákon č. 111/2006 Sb., platný do 31. 12. 2011),
- o polovinu rozdílu životního a existenčního minima osoby, případně navýšenou o částky uvedené v § 25-30 zákona o hmotné nouzi, u osoby, která vykonávala dobrovolnickou nebo veřejnou službu v rozsahu alespoň 30 hodin v kalendářním měsíci. Tato pozitivní bonifikace byla významným stimulačním prvkem (MPSV ČRk, 2009).

U osoby, která není uvedena v § 24 odst. a) a b) zákona 111/2006, platného do 31. 12. 2011, dosahovala částka živobytí částky existenčního minima pokud:

- nesplnila povinnost předložit ve stanovené lhůtě na výzvu orgánu pomoci v hmotné nouzi individuální akční plán vypracovaný na Úřadu práce,
- pobírala příspěvek na živobytí déle než 6 kalendářních měsíců. Výjimkou byly osoby, u kterých se snaha zvýšit si příjem vlastní prací nezkoumá, osoby pobírající podporu v nezaměstnanosti nebo podporu při rekvalifikaci, osoby mající příjem z výdělečné činnosti a osoby vykonávající v rozsahu alespoň 20 hodin v kalendářním měsíci dobrovolnickou nebo veřejnou službu.
- dlužila na výživném pro nezletilé dítě částku vyšší než trojnásobek měsíční splátky určené rozhodnutím soudu, v případě plnění vyživovací povinnosti jiným způsobem částku vyšší než by připadala na 3 měsíce. Výjimkou byly osoby, kterým dluh na výživném vznikl až po podání žádosti o příspěvek na živobytí a tyto osoby podaly

z důvodu nedostatečných příjmů návrh na zrušení nebo snížení částky živobytí u soudu. Ve výše uvedených případech těmto osobám zvýšení částky živobytí podle § 25 – 30 zákona 111/2006, platného do 31. 12. 2011, nenáleželo (zákon č. 111/2006 Sb., platný do 31. 12. 2011).

U těchto sankcionovaných osob došlo k navýšení částky živobytí o polovinu rozdílu životního a existenčního minima pouze pokud vykonávaly dobrovolnickou nebo veřejnou službu v rozsahu alespoň 30 hodin za kalendářní měsíc (MPSV ČR1), 2009). Výkon dobrovolnické služby orgány pomoci v hmotné nouzi doporučovaly pouze osobám, u kterých byl předpoklad, že jsou schopny dobrovolnickou službu zvládnout. Jednalo se o osoby, které se nacházely v situaci hmotné nouze krátkodobě a byly doposud aktivní. Využití dobrovolnické služby jako možnost zachování pracovních dovedností u dlouhodobých adresátů pomoci v hmotné nouzi se jeví spíše jako problematická (MPSV ČR2), 2009).

1.4 Sociální práce s klienty v hmotné nouzi

1.4.1 Sociální poradenství

Orgánům pomoci v hmotné nouzi ukládá zákon č. 111/2006 Sb., o hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů, povinnost poskytnout každému základní sociální poradenství (MPSV ČR1), 2008). Podle §37 zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů, se v rámci základního sociálního poradenství poskytují osobám základní informace, které mají přispět k předcházení nebo pomoci při řešení stavu hmotné nouze (zákon č. 108/2006 Sb.).

V rámci základního sociálního poradenství jsou poskytovány informace o nárocích, službách a možnostech, které mohou klienti využít pro vyřešení nebo alespoň zmírnění své obtížné sociální situace. Poskytované informace vycházejí ze systému sociální ochrany občana. Součástí tohoto systému je pojištění, podpora a pomoc, nebo ze systému zabezpečujícího oblast zaměstnanosti. Součástí základního

sociálního poradenství není jen poskytování potřebných informací, ale v případě potřeby i zprostředkování další odborné pomoci (Matoušek, 2003).

1.4.2 Sociální práce v systému pomoci v hmotné nouzi

Sociální práce je uznávána jako vědecky fundovaná odborná disciplína, která pomocí metod sociální práce zabezpečuje na profesionální úrovni péči o potřebné. Je poskytována buď v podobě služby, nebo aktivity, která má klientovi pomoci tak, aby si zvládl pomoci sám. Její součástí je podpora fungování klienta v situacích, které nedokáže sám řešit (Gulová, 2011).

Sociální pracovníci mohou při přímé práci s klientem volit z mnoha teorií a metod sociální práce. Kritériem volby je vhodnost metody k charakteru klientova problému a celé jeho sociální situace. Při volbě metod a postupů vychází sociální pracovník ze soudobé sociální práce, která klade důraz na pomoc klientovi s využitím a mobilizací jeho zdrojů i jeho prostředí. (Davidová, Gojová A., Gojová V. a kol., 2010).

Sociální pracovník by měl vyjádřit klientovi důvěru v jeho schopnosti a jednat s klientem jako s partnerem. Je důležité zjistit, jakým způsobem doposud svoji situaci řešil, jaké jsou jeho životní strategie a co klienta motivuje k aktivnímu přístupu na řešení jeho problému. Díky předešlým zkušenostem může u některých klientů tato motivace chybět, potom se sociální pracovník musí snažit zvýšit motivaci klienta tím, že mu pomůže najít způsob jednání, které bude efektivní (Hepworth, Rooney R.H., Rooney G. D. a kol.).

Sociální práce v systému pomoci v hmotné nouzi začíná etapou sociální evidence. Jedná se o období, v němž nejprve sociální pracovník poskytne klientovi základní sociální poradenství a získá potřebné anamnestické údaje. Tyto údaje získá osobním rozhovorem s klientem a z doložených dokladů klienta. Součástí získávání informací o klientovi a jeho sociální situaci je provedení zákonem uloženého sociálního šetření v místě bydliště klienta (MPSV ČRm), 2009). Sociální šetření je významnou metodou sociální práce, která umožňuje nejen kontrolu a ověření údajů poskytnutých klientem, ale i získání nových informací pro posouzení vztahů v rámci rodiny i vztahů

se širším okolím. Sociální pracovník tak získává možnost působit na klienta v jeho přirozeném prostředí, navázat pozitivní kontakt s osobou i její rodinou a vytvořit prostředí vzájemné důvěry, které je důležité pro nalezení optimálních možností řešení nepříznivé sociální situace (MPSV ČRe), 2007).

Zaměstnanci orgánů pomoci v hmotné nouzi mohou vstupovat do obydlí klienta za účelem provedení sociálního šetření a to na základě jeho souhlasu. Oprávnění k výkonu této činnosti jsou povinni prokázat předložením služebního průkazu společně se zvláštním oprávněním, které vydal jako doložku služebního průkazu příslušný orgán pomoci v hmotné nouzi (zákon č. 111/2006 Sb.). Mezi náležitosti, které průkaz zaměstnance oprávněného k vykonávání činnosti sociální práce musí obsahovat patří: jméno, příjmení, fotografie zaměstnance, označení „sociální pracovník“ a označení úřadu, který průkaz vydal. (MPSV ČRs), 2011).

Na etapu sociální evidence navazuje etapa diagnostická, kdy dochází ke hledání determinant, zjišťování a hledání příčin vzniku nepříznivé situace. Optimálním přístupem je hledání těchto příčin společně s klientem. Sociální diagnóza je stanovena na základě získaných informací v rámci etapy sociální evidence. Důležité je z hlediska potřeby stanovení rozsahu a intenzity sociální práce s touto osobou rozlišení, zda se jedná o krátkodobou nebo dlouhodobou situaci hmotné nouze. Toto je možné pouze na základě identifikace sociálního problému osoby nebo společně posuzovaných osob. K poznání a hodnocení sociálních problémů může být využito odborného poradenství či zprávy a posudky dalších odborníků. Důležitá je aktivní spolupráce osoby nacházející se v obtížné situaci se sociálním pracovníkem. Nezbytné je v této etapě zdůrazňovat klientovi jeho vlastní zodpovědnost za průběh jeho života a za přístup k řešení jeho současné životní situace. Neméně významná je identifikace silných stránek klienta, která umožňuje stanovit vhodné návrhy postupu řešení momentální situace (MPSV ČRm), 2009). Posouzení klientovi situace je patrně jedním z nejobtížnějších úkolů sociálního pracovníka. Závažnost procesu posouzení není dána jen okolnostmi, které vyvolaly jeho potřebu, ale hlavně tím, že na výsledku posouzení klientovi situace závisí i další postup sociální práce s klientem (Navrátil, 2008).

Třetí etapou je navrhování řešení a plán sociální terapie, kdy na základě zjištěné

sociální diagnózy sociální pracovník společně s klientem navrhuje možná řešení současné situace. Vždy by mělo být navrženo více variant řešení. Plán sociální terapie je zaměřen na determinanty, které se podílely na vzniku současné situace klienta. Není možný pasivní přístup klienta, je nezbytné vytvořit klientovi prostor pro jeho samostatné rozhodování. Pro kvalitní rozhodování klienta je základním předpokladem získání dostatečného množství kvalitních a objektivních informací. Je na klientovi, aby se po úvaze a zhodnocení pro některou variantu řešení rozhodl či návrh podle svých představ modifikoval, pokud je reálný a společensky přijatelný (Sluková, 2007).

Pro sociální práci v systému pomoci v hmotné nouzi je důležitý koncept tzv. posilování či zplnomocnění klienta. Aby sociální pracovník mohl aplikovat do své práce s klientem tento koncept, musí přijmout určité předpoklady. Základním předpokladem je přesvědčení sociálního pracovníka, že klient chce spolupracovat, dokáže posoudit co je pro něj dobré, je schopen své problémy řešit, je odborníkem na svůj život a dokáže určit a specifikovat společné cíle. Sociální pracovník výše uvedené vyjádří oceňováním a respektem ke klientově autonomii a minimálním zasahováním (Úlehla, 1996). Každý člověk většinou plní takové úkoly a vstupuje do takových situací, o nichž si myslí, že je dokáže pomocí svých schopností zvládnout, pokud si to nemyslí, pak se těmto úkolům a situacím vyhýbá. Víra ve vlastní schopnosti je pro člověka důležitá pro překonávání těžkostí. Zvládnutí úkolu nebo situace posiluje sebevědomí a důvěru ve vlastní schopnosti, neúspěch naopak sebevědomí snižuje. Pro dosažení úspěchu je důležitá nejen motivace, ale i znalost způsobů a prostředků, jak daného cíle dosáhnout (Výrost, Slaměnik, 2008).

V etapě sociální terapie a výchovného působení jsou prakticky realizovány kroky a činnosti, které byly přijaty po vzájemné dohodě mezi sociálním pracovníkem a osobou v hmotné nouzi k řešení jeho sociální situace. U klientů, kteří se dlouhodobě nacházejí ve stavu hmotné nouze, zaujímá sociální pracovník často úlohu zprostředkovatele či doprovázejícího při vyřizování běžných záležitostí. Sociální terapie a výchovné působení na klienta se nejčastěji realizuje v přirozeném domácím prostředí klienta (MPSV ČRm), 2009).

Závěrečnou etapou je etapa ověřování výsledků, kdy vždy po určité době

hodnotí sociální pracovník společně s klientem, čeho bylo dosaženo. Při těchto dílčích hodnoceních mohou pozměnit původně stanovené postupy, pokud nejsou účinné nebo pokud se změnila situace a je nutné zvolit jinou alternativu řešení klientovi situace. Při ukončení práce s klientem je nutné klienta upozornit na rizika možného opakování nepříznivé situace. Je nutné vzít v úvahu, že vždy zůstane určitá část klientů, u nichž se podaří vyřešit jejich situaci pouze zčásti a u některých jedinců se sociální práce mine účinkem úplně (MPSV ČRm), 2009).

Pro zabezpečení kvality života české společnosti je nutné účinně snižovat rozsah sociální exkluze, ale i stávající chudobu. Cílem je vytvořit „začleňující společnost“, která poskytne šanci těm, kteří se ocitli na jejím okraji a umožní jim zpětný návrat a lidsky důstojný život (Kotýnková, 2004).

2. Cíl práce a výzkumné otázky

Hlavním cílem diplomové práce bylo zmapovat zkušenosti s využíváním vybraných stimulačních mechanismů v systému pomoci v hmotné nouzi.

1. dílčím cílem bylo zjistit názory adresátů pomoci v hmotné nouzi na možnost zvýšení příjmu vlastním přičiněním.

Výzkumná otázka 1: Jak je klienty vnímáno řešení stavu hmotné nouze prodejem nebo jiným využitím majetku?

Výzkumná otázka 2: Jakým způsobem je prokazována snaha adresáta pomoci v hmotné nouzi při zvýšení příjmu vlastní prací?

Výzkumná otázka 3: Jaké nároky a pohledávky jsou nejčastěji adresáty pomoci v hmotné nouzi uplatňovány při zvyšování příjmu vlastním přičiněním?

2. dílčím cílem bylo porovnat názory adresátů pomoci v hmotné nouzi s názory sociálních pracovníků obecních úřadů na řešení stavu hmotné nouze

Výzkumná otázka 4: Jsou názory týkající se pozitivního vlivu zvýšení příjmu vlastní prací na řešení stavu hmotné nouze patrné spíše na straně sociálních pracovníků?

3. dílčím cílem bylo zjistit, jaké jsou možnosti kontroly adresáta pomoci v hmotné nouzi při prokazování snahy o zvýšení příjmu vlastním přičiněním

Výzkumná otázka 5: Jaké jsou možnosti kontroly adresáta pomoci v hmotné nouzi při prokazování snahy o zvýšení příjmu vlastní prací?

3. Metodika

3.3 Použitá metodika

K získání dat byl použit kvalitativní výzkum - metoda dotazování a technika polostrukturovaný rozhovor.

Pro polostrukturovaný rozhovor je charakteristické, že je předem připraven soubor otázek, které budou jeho obsahem. Není pevně dáno jejich pořadí. Tazatel může částečně přizpůsobit formulace pokládaných otázek respondentovi. Důležité je, aby otázky byly probrány všechny. Určitá volnost rozhovoru pomáhá vytvořit přirozenější kontakt mezi dotazovaným a tazatelem (Reichel, 2009).

Rozhovory probíhaly na základě předem stanovených otázek, bez možných variant odpovědí. Dotazovaní respondenti mohli zvolit sami obsah a rozsah odpovědí. Bylo jim tak umožněno odpovědět stručně nebo zajít více do hloubky u jim tematicky blízkých otázek. Otázky byly pokládány tak, aby nebyla narušena kontinuita a přirozenost rozhovoru. Rozhovory probíhali v místnosti, kdy bylo zaručeno soukromí a klid. Délka rozhovorů se pohybovala v rozmezí 30 – 70 minut. Odpovědi respondentů jsem zapisovala a později utřídila.

Ze získaných dat byly zpracovány stručné kasuistiky pro nastínění sociální situace jednotlivých adresátů pomoci v hmotné nouzi. Další data byla podle tematických okruhů vzájemně porovnána a zpracována do přehledných tabulek.

Pro klienty pomoci v hmotné nouzi jsem měla připraveno 5 okruhů otázek:

1. Okruh byl sestaven z identifikačních otázek,
  2. okruh se týkal hodnocení snahy zvýšení příjmu prodejem nebo jiným využitím majetku,
  3. okruh byl zaměřen na hodnocení snahy zvýšit si příjem uplatněním nároků a pohledávek,
  4. okruh zahrnoval otázky zaměřené na hodnocení snahy zvýšit si příjem vlastní prací,
  5. okruh obsahoval otázky směřující k pohledu klienta na řešení jeho současné situace.
- Všechny okruhy otázek pro adresáty pomoci v hmotné nouzi jsou detailně rozpracovány v příloze č. 1 (Otázky rozhovoru pro adresáty pomoci v hmotné nouzi).

Koncepce rozhovoru pro sociální pracovníky obecních úřadů byla následující:

1. okruh otázek zahrnoval otázky zaměřené na hodnocení snahy zvýšit si příjem prodejem nebo jiným využitím majetku,
2. okruh se týkal hodnocení snahy o zvýšení příjmu uplatněním nároků a pohledávek,
3. okruh byl zaměřen na hodnocení snahy zvýšit si příjem vlastní prací,
4. okruh tvořily otázky zaměřené na řešení stavu hmotné nouze.

Jednotlivé okruhy otázek určené sociálním pracovníkům obecních úřadů jsou rozpracovány v příloze 2 (Otázky rozhovoru pro sociální pracovníky obecních úřadů na úseku dávek pomoci v hmotné nouzi).

Otázky určené sociálním pracovníkům krajských poboček Úřadu práce byly směřovány na proběhlé změny zákona č.111/2006 Sb., o hmotné nouzi po 1. 1. 2012. Otázky rozhovoru jsou uvedeny v příloze 3 (Otázky rozhovoru pro sociální pracovníky krajských poboček Úřadu práce na úseku dávek hmotné nouze).

Sběr dat pro zpracování výzkumu se uskutečnil v měsících červenci až říjnu 2011. V tomto období probíhaly rozhovory s adresáty pomoci v hmotné nouzi a se sociálními pracovníky obecních úřadů. Jelikož od 1. 1. 2012 byla přesunuta agenda pomoci v hmotné nouzi na krajské pobočky Úřadu práce a došlo k některým výrazným změnám zákona č. 111/2006 Sb., o hmotné nouzi. Zajímalo nás, jak tyto proběhlé změny vnímají sociální pracovníci Úřadu práce. Přišlo nám zajímavé porovnat názory a zkušenosti sociálních pracovníků obecních úřadů s názory sociálních pracovníků Úřadu práce. Rozhovory se sociálními pracovníky Úřadu práce proběhly v březnu 2012.

Bylo provedeno 12 rozhovorů s adresáty pomoci v hmotné nouzi, 12 rozhovorů se sociálními pracovníky obecních úřadů a 5 rozhovorů se sociálními pracovníky krajských poboček Úřadu práce. Celkem bylo provedeno 29 rozhovorů.

3.2 Charakteristika výzkumného souboru

První cílovou skupinou respondentů byli adresáti pomoci v hmotné nouzi zvolení prostřednictvím náhodného výběru. Jediným kritériem bylo, aby setrvali na dávkách pomoci v hmotné nouzi déle než 6 měsíců. Výzkumný soubor tvořilo celkem 12 adresátů pomoci v hmotné nouzi.

Druhou cílovou skupinou respondentů bylo 12 sociálních pracovníků obecních úřadů s rozšířenou působností a obcí s přenesenou působností pracujících na úseku dávek pomoci v hmotné nouzi.

Třetí cílovou skupinou respondentů bylo 5 sociálních pracovníků krajských poboček Úřadu práce pracujících na úseku dávek pomoci v hmotné nouzi.

Výzkum byl proveden na obecních úřadech měst Benešov, Vlašim, Votice, Týnec nad Sázavou a Počátky a na krajských pobočkách Úřadu práce v Benešově, Vlašimi, Voticích a Kamenici nad Lipou.

4. Výsledky

4.1 Kazuistiky na podkladě rozhovorů s adresáty pomoci v hmotné nouzi

Klient A:

Panu K. D. je 59 let, je podruhé ženatý. Má tři děti, všechny děti pocházejí z prvního manželství, nyní jsou již dospělí a s otcem se moc nestýkají. Před rokem se podruhé oženil. Spolu s manželkou bydlí na ubytovně, obývají dva pokoje, které mají společnou koupelnu a WC. Pomocí drobných úprav vytvořili z těchto propojených pokojů bytovou jednotku.

Pan K. D. je vyučen v oboru malíř, lakýrník. Po vyučení pracoval v oboru, po vojně se oženil a kvůli přidělení bytu pracoval jako traktorista v JZD, poté 28 let pracoval v METAZu Týnec, jednotlivé úseky práce střídal, rozšiřoval si odbornost – má nejvyšší kvalifikaci pro práci na jeřábu, může pracovat se všemi druhy jeřábů v ČR i EU. Zhruba před 4 roky byl propuštěn z důvodu snižování pracovníků. Od té doby stále místo nenašel, několikrát byl propuštěn během zkušební doby. Tento stav byl i jednou z příčin rozpadu jeho prvního manželství. Naposledy pracoval předloni a to necelých 6 měsíců v prodejně truhlářského materiálu. Nyní je nezaměstnaný, od července 2012 chce požádat o předčasný důchod.

Zdrojem příjmů pana K. D. i jeho manželky jsou dávky pomoci v hmotné nouzi.

Současnou situaci by dle pana K. D. vyřešilo zaměstnání, kdy by jeho měsíční plat převyšoval hodnotu vyplacených dávek společně jemu i jeho manželce (příspěvek na živobytí 4200,-Kč, doplatek na bydlení 7000,- Kč). Manželka pana K. D. je také dlouhodobě nezaměstnaná.

Jako způsob pomoci by si představoval zajištění dobře honorovaného zaměstnání.

Svoji současnou situaci řeší hledáním zaměstnání. Přál by si zaměstnání, které by bylo dobře honorované, pokud by tomu tak nebylo má obavy, že by ho to zneschopnilo. Nezáleží mu na druhu práce.

Klient B:

Panu J. B. je 31 let, je svobodný, bezdětný. Bydlí sám v malém rodinném

domku. Má středoškolské vzdělání, je absolventem obchodní akademie, obor – provoz obchodu. Po ukončení střední školy byl nějakou dobu nezaměstnaný. Po tuto dobu vykonával brigády a nějakou dobu i prodával v supermarketu. Poté pracoval 6 let jako logistik v jednom místním skladu, zhruba před rokem firma provozující sklad ukončila svoji činnost, od té doby je pan J. B. Nezaměstnaný.

Zdrojem jeho příjmů jsou dávky pomoci v hmotné nouzi. Dle jeho názoru by jeho současnou situaci nejlépe vyřešilo zaměstnání odpovídající jeho požadavkům, tzn. s dostatečně vysokou mzdou, aby mohl splácet hypotéku.

Pan J. B. by si představoval jako nejvhodnější způsob pomoci finanční pomoc.

Svoji současnou situaci řeší tím, že hledá vhodné zaměstnání, pro zvýšení svého uplatnění na trhu práce se začal znovu učit angličtinu. Přál by si pracovat jako logistik a mít dobré finanční ohodnocení své práce, pod určitou hranici nepůjde.

Klient C:

Panu J. Z. je 51 let, je svobodný, bezdětný. Žije sám ve starším rodinném domě. Je vyučený zedník. Od vyučení pracoval jako zedník či lešenář u různých stavebních firem. V minulosti byl již několikrát nezaměstnaný. Říká, že díky své nesrovnalosti (problémy s alkoholem). Naposledy pracoval u menší stavební firmy přes rok, poté byl propuštěn pro nadbytečnost. Nyní je rok nezaměstnaný. Byl zařazen do systému DONEZ (docházka nezaměstnaných).

Zdrojem jeho příjmu jsou dávky pomoci v hmotné nouzi. Dle mínění pana J. Z by ke zlepšení jeho situace přispělo, pokud by našel jakoukoliv práci.

Pan J. Z. by si jako způsob pomoci představoval zajištění zaměstnání a aby nebyl diskriminován věkem.

Svoji současnou situaci řeší tím, že obchází potencionální zaměstnavatele. Přál by si uplatnit se ve své profesi, ale přivítal by jakékoliv zaměstnání.

Klient D:

Panu P. H. je 25 let, je svobodný, bezdětný. Bydlí dočasně v podnájmu u kamaráda v rodinném domě. Je vyučený zedník. Po vyučení pracoval brigádně jako

zedník u menší stavební firmy, mimo sezónu byl nezaměstnaný, nemohl sehnat v této profesi stabilní zaměstnání. Přijmul proto práci skladníka v Kauflandu, tato práce mu vyhovovala, pracoval zde jeden a půl roku, ale po rozchodu s dívkou (absence v zaměstnání) o tuto práci přišel, byl opět nezaměstnaný. Pracoval pak většinou krátkodobě a to pouze formou brigády (v baru, na stavbě). Nyní je tři čtvrtě roku nezaměstnaný, naposledy pracoval jako pomocný dělník v Kavalieru Vlašim.

Zdrojem příjmů pana P. H. jsou dávky pomoci v hmotné nouzi, občasně brigády a přivýdělnky z „melouchů“.

Domnívá se, že jeho současnou situaci by vyřešilo, pokud ho přijmou do Kauflandu jako skladníka (měl jít za týden na pohovor), součástí tohoto zaměstnání je i možnost ubytování na ubytovně. Měl by tak vyřešenu i otázku bydlení.

Pan P. H. by uvítal jako zdroj pomoci zajištění ubytování, nejlépe na podnikové ubytovně, a zajištění zaměstnání.

Současnou situaci řeší tím, že hledá zaměstnání s ubytováním, shání brigády a dělá „melouchy“. Přál by si, aby získal práci skladníka, protože má této oblasti zkušenosti. Rád by si v budoucnu udělal rekvalifikaci na obor kuchař, číšník.

Klient E:

Panu P. P. je 49 let, je rozvedený. Má pět dětí, nejstarší dvě (24, 22 let) jsou již dospělé, tři děti (17, 15 a 11 let) žijí s matkou. Bydlí sám v podnájmu u kamaráda v opravovaném rozestavěném starém domě, jako protislužbu za ubytování vykonává stavební práce na domě. Obývá jednu místnost s kamny, bez zavedeného elektrického proudu, bez vody (chodí si pro vodu ke studni) a bez sociálního zařízení.

Pan P. P. se vyučil automechanikem. Tuto profesi však vykonával pouze dva měsíce po vyučení, než nastoupil na vojnu. Po vojně pracoval čtyři roky jako zedník, potom sedm let jako pokrývač. Většinou pracoval na stavbách střídavě jako zedník nebo pokrývač, po rozvodu bydlel podle místa zaměstnání na ubytovnách. Zhruba před necelými dvěma lety přišel o zaměstnání, začal vykonávat sezónně veřejně prospěšné práce (5 měsíců) a nyní je opět přes půl roku nezaměstnaný.

Dle jeho názoru by jeho situaci nejlépe vyřešilo nalezení zaměstnání, nejlépe u stavební firmy.

Jako způsob pomoci by si přál zajištění zaměstnání.

Svoji současnou situaci řeší tím, že hledá zaměstnání, nejen v místě bydliště, ale i v okruhu 50 km. Místo zaměstnání pro něj není důležité, pokud bude mít zajištěno i levné ubytování. Rád by splnil své finanční povinnosti vůči svým dětem. Přál by si vykonávat pokrývačské práce či zateplení domů.

Klient F:

Panu J. L. je 58 let, je svobodný a bezdětný. Má pronajatý starý dům, kde není rozvod vody, elektrický proud je sice zavedený, ale jeho dodávka je z důvodu neplacení přerušena, vytápění je zajištěno kamny.

Pan J. L. je vyučen jako malíř pokojů. Po vyučení pracoval jako malíř pokojů u bytového družstva, po jeho zániku začal pracovat jako dělník u stavební firmy, která později zanikla. Naposledy byl zaměstnán jako pomocný dělník v podniku na výrobu popelnic. Do této doby nikdy nebyl nezaměstnaný. Zhruba posledních pět let vykonává veřejně prospěšné práce pro město, vždy v období od dubna do konce listopadu.

Zdrojem příjmů pana J. L. jsou veřejně prospěšné práce a dávky pomoci v hmotné nouzi.

Jeho současnou situaci by dle jeho názoru nejlépe vyřešila úplná změna politiky ve státě. Jako způsob pomoci by si představoval zajištění zaměstnání a sociálního bydlení.

Svoji současnou situaci řeší výkonem veřejně prospěšných prací a hledáním zaměstnání. Přál by si pracovat jako hlídač nějakého objektu.

Klientka G:

Paní L. N. je 38 let, je podruhé rozvedená, má pět dětí. Nejstarší syn je z prvního manželství, je mu 19 let a žije u otce, čtyři děti z druhého manželství má ve vlastní péči (synové 10, 9 a 7 let, dcera 5 let). Synové navštěvují základní školu, dcera není

umístěna v mateřské škole, její přijetí je podmíněno zaměstnáním matky. Od srpna 2011 bydlí v azylovém domě pro matky s dětmi, obývá zde jednu bytovou jednotku.

Paní L. N. je vyučena prodavačkou. Po vyučení pracovala asi tři měsíce, poté nastoupila na mateřskou dovolenou. Po skončení mateřské dovolené měla zhruba tři roky pouze krátkodobá zaměstnání, poté začala pracovat v hypermarketu, zde pracovala asi 2,5 roku, než nastoupila na mateřskou dovolenou. Mateřská dovolená paní L. N. skončila před dvěma lety. Od té doby je nezaměstnaná.

Zdrojem jejich příjmů jsou dávky ze systému státní sociální podpory a systému hmotné nouze. Otec čtyř mladších dětí je ve výkonu trestu, jelikož není ve výkonu trestu zaměstnán, nelze mu uložit placení výživného.

Současnou situaci by dle mínění paní L. N. pomohlo vyřešit zaměstnání, kde by mohla pracovat na ranní směnu a přijetí nejmladšího dítěte do mateřské školy.

Paní L. N. by jako způsob pomoci uvítala možnost stálého sociálního bydlení a zajištění mateřské školky pro dceru, jakmile sežene zaměstnání.

Svoji sociální situaci řeší paní L. N. hledáním stálého zaměstnání, nejlépe na zkrácený úvazek, nebo alespoň práci formou brigády. Nejraději by pracovala jako prodavačka, případně uklízečka.

Klientka H:

Paní H. P. je 30 let, je svobodná, má dvě děti (syn 7 let, dcera 5 let). Syn navštěvuje mateřskou školu, od září 2012 nastoupí povinnou školní docházku, zatím měl odklad, nástup dcery do mateřské školy je momentálně podmíněn zaměstnáním matky, jako předškolák nastoupí od září 2012. Od listopadu loňského roku bydlí společně s dětmi v azylovém domě pro matky s dětmi, byla vystěhována z nájmu v bytě pro neplacení nájemného.

Paní H. P. je vyučena prodavačka. Pracovní zkušenosti má minimální, po vyučení nikde nepracovala, nastoupila mateřskou dovolenou, naposledy pracovala před rokem tři měsíce v hypermarketu, od té doby je nezaměstnaná.

Zdrojem jejich příjmů jsou dávky ze systému státní sociální podpory a dávky pomoci v hmotné nouzi, otec dětí výživné neplatí, je na něj podáno trestní oznámení.

Myslí si, že její situaci by nejlépe vyřešilo přestěhování se do Prahy, do jiného azylového domu, protože tam najde lepší práci a při hledání zaměstnání využije služeb agentur práce.

Paní H. P. by uvítala jako způsob pomoci zajištění zaměstnání na zkrácený úvazek, nejlépe s pracovní dobou od 9.00 -16.00 hod., aby se ráno mohla postarat o děti.

Svoji momentální situaci řeší hledáním možnosti bydlení a zaměstnání v Praze, v místě současného bydliště nic nehledá. Chce splatit dluhy, ale zatím se to nedaří. Přála by si pracovat v obchodě nebo jako uklízečka na ranní směnu.

Klientka I:

Paní M. O. je 52 let, je rozvedená. Má dvě děti, starší dcera (23 let) je vdaná a žije se svoji rodinou v Praze, syn (19 let) studuje na SPŠ ve Vlašimi. Společně se synem bydlí v nájemném bytě.

Paní M. O. je vyučena jako ošetřovatelka hospodářských zvířat, ale tuto práci prakticky nikdy nevykonávala. Po vyučení pracovala v zemědělství, sbírala vzorky mléka pro laboratoř, zde pracovala do narození dcery. Před narozením syna ještě půl roku pracovala, od narození syna až po dnešní dobu nebyla nikde zaměstnána (19 let), jako důvod uvádí péči o syna, který onemocněl celilakií, později bylo toto onemocnění diagnostikováno i paní M. O.

Zdrojem jejich příjmů jsou dávky ze systému pomoci v hmotné nouzi, ze systému státní sociální podpory a výživné na syna.

Paní M. O. neví co by nejlépe vyřešilo její situaci. Jaký způsob pomoci by si představovala, přesně neví, možná nějakou práci na jednosměnný provoz, protože pokud by pracovala na noční, tak by „nemohla chodit na obědy a cítila by se omezená.“

Svoji momentální situaci řeší hledáním vhodného zaměstnání. Přála by si podobné zaměstnání, jaké vykonávala před narozením dcery, kdy měla relativně volnou pracovní dobu, jezdila autem a sbírala vzorky pro laboratoř podle toho, jak ji to vyhovovalo. Má obavy, že takové zaměstnání již v dnešní době nenalezne. Zatím musela vždy případné zaměstnání odmítnout nebo ho zanechat ze zdravotních či jiných důvodů (bolesti krční páteře, alergie, potíže se zrakem, dojíždění atd.)

Klientka J:

Paní R. K. je 51 let, je vdaná, bezdětná. Žije s manželem v malém starém rodinném domku vytápěném kamny.

Paní R. K. má základní vzdělání. Po vyučení pracovala jako šička v továrně na výrobu pyžam, v roce 1995 tento podnik zanikl, od té doby byla již několikrát nezaměstnaná. Nějakou dobu byla zaměstnána v hotelu jako pomocná síla v kuchyni, poté pracovala sezónně v lese, naposledy obsluhovala stroj na výrobu lnu v jednom podniku na Šumavě. Nyní je již 12 let nezaměstnaná.

Jelikož je manžel paní R. K. také nezaměstnaný (3 roky), jsou zdrojem jejich příjmů dávky pomoci v hmotné nouzi.

Dle mínění paní R. K. se její situace již nezmění, je spokojená, že dostává alespoň nějaký příjem, žádnou práci by již ze zdravotních důvodů nezvládla. Jako způsob pomoci by uvítala vyšší finanční pomoc. Trápí ji, že má dluhy a nemůže je splácet

Svoji současnou situaci se už nesnaží nijak řešit. Žádat o práci chodí jen proto, aby jí „dali razítko, že se o zaměstnání uchází.“

Klientka K:

Paní J. K je 29 let, tři roky je rozvedená. Ve vlastní péči má tři děti ve věku 5, 10 a 11 let. Nejmladší syn navštěvuje mateřskou školku, starší dcery základní školu v místě bydliště. Bydlí na vsi v nájmu v bytě o velikosti 4+ KK.

Paní J. K není vyučena, má základní vzdělání. Nemá skoro žádné pracovní zkušenosti, nastoupila na mateřskou dovolenou hned po ukončení vzdělávání, na mateřské dovolené byla 11 let, s výjimkou půl roku mezi mateřskými (zhruba před 6 lety), kdy pracovala jako dělnice v Danone. V tomto období ještě žila s manželem, s hlídáním dětí jim pomáhala tchýně, takže mohla pracovat ve směnném provozu. Byla 2 roky nezaměstnaná, poslední dva měsíce pracuje na dohodu jako uklízečka. V současnosti navštěvuje v rámci rekvalifikace sanitářský kurz.

Zdrojem jejich příjmů je mzda, státní sociální podpora a systém pomoci v hmotné nouzi. Otec dětí výživné neplatí. Dle mínění paní J. K. by její současnou

situaci vyřešilo zaměstnání se stálými příjmy. Jako způsob pomoci by si představovala zajištění zaměstnání a zabezpečení dětí po dobu výkonu práce. Přivítala by mateřskou školku s prodlouženým provozem. Svoji současnou situaci řeší hledáním zaměstnání na jednosměnný provoz. Přála by si dálkově vystudovat zdravotnického asistenta.

Klientka L:

Paní E. T. je 50 let, před čtyřmi lety ovdověla. Má dvě děti, starší syn je již dospělý a žije samostatně, mladšímu synovi je 11 let. Spolu se synem bydlí v obecním bytě.

Paní E. T. má středoškolské vzdělání – gymnázium. Po roce 1993 začala podnikat v oblasti domácího prodeje, s touto činností skončila při nástupu na mateřskou dovolenou. V roce 2009 začala znovu podnikat, po roce však byla nucena podnikání ukončit z důvodu potřeby celodenní péče o postiženého syna.

Zdrojem jejích příjmů jsou dávky ze systému státní sociální podpory (přídavek na dítě, rodičovský příspěvek) a ze systému pomoci v hmotné nouzi. Sirotčí důchod dítěti nenáleží, protože jeho otec byl cizinec (Kubánek).

Současnou situaci by dle názoru paní E. T. alespoň částečně vyřešilo zaměstnání na částečný úvazek, zhruba na čtyři hodiny dopoledne, když je syn ve škole, zvládla by mu tak zajistit dostatečnou péči.

Jako způsob pomoci by si představovala zvýšení příspěvků od státu a zajištění péče o syna po dobu, co by byla v zaměstnání, sama nemá dostatečné prostředky na zajištění hlídání.

Současnou situaci se snaží řešit hledáním zaměstnání. Přála by si pracovat na částečný úvazek, nejlépe od 8.00 – 12.00 hod. v místě bydliště.

4.2 Tabulky na podkladě výsledků rozhovorů s adresáty pomoci v hmotné nouzi

4.2.1 Zvýšení příjmu prodejem nebo jiným využitím majetku

Tab. 1: Shrnutí názorů respondentů na možnost prodeje nebo jiného využití majetku (v absolutních hodnotách)

Možnost prodeje nebo jiného využití majetku	Ano	Spíše ano	Nevím	Spíše ne	Ne
Souhlasím s možností prodeje nebo jiného využití majetku pro zvýšení příjmu vlastním přičiněním	3	-	-	2	7
Realizoval jsem tuto možnost	2	-	-	-	10
Zvýšení částky živobytí by mě stimulovalo k využití této možnosti	1	-	4	1	6

Zdroj: vlastní výzkum

Ze 12 dotazovaných s využitím možnosti prodeje nebo jiného využití majetku pro řešení stavu hmotné nouze souhlasí 3 respondenti (G, H, L): „*Pokud někdo ten majetek má, tak proč ne.*“ 2 respondenti (A, J) zaujali spíše negativní postoj. Respondent J říká: „*Nic nemám,*“ respondent A dodává: „*já nemám, co bych prodal. Mám jen starou televizi 20 let a jedno rádio a ke svatbě jsme dostali papiňák a to je veškerý můj majetek.*“ S využitím této možnosti nesouhlasí 7 respondentů (B, C, D, E, F, I, K). Respondentka K se podivila: „*To jako, že bych nějaký majetek prodala? Pokud bych měla co prodát. Když už si něco koupím, tak proč?*“ Respondent D nesouhlasí, protože se domnívá: „*že to není správné. Prodat svoji věc, kterou jsem si předtím koupil. Když bych už vůbec nic neměl, to by mi nic jiného nezbyvalo. Když vím, že to přežiju, tak si ty věci raději nechám, myslím si, že je to krátkodobý stav.*“ Respondent B se tato možnost nelíbí: „*protože pokud bych prodal auto, tak mě to zase víc znevýhodní, protože se nebudu moci třeba dostat do práce, to je to samé, že nemůžu prodat barák. Kam bych pak šel?*“ Respondent F striktně říká: „*Tak to je blbost. Ani*

žádný majetek nemám! Prodávat třeba starý skříň, to jsem neviděl.“ Respondenti C a E tuto možnost odmítají: „Nesouhlasím, nic neprodám.“ „Ne, není to dobře.!

Možnosti zvýšit si příjem prodejem nebo jiným využitím majetku využili 2 respondenti (A, H). Respondent A říká: „Co jsem měl a mělo to cenu, to jsem prodal. Jako telefon, stejně jsem neměl na kredit.“ Respondentka H říká: „Nic nemám. Vlastně ano, prodala jsem šperky.“ 10 respondentů této možnosti nevyužilo. 5 respondentů (B, D, E, I, K) této možnosti: „zatím“ nemuselo využít. Respondentky G a L se shodují: „Nemám nic, co bych nepotřebovala.“ Respondenti C a J tuto možnost odmítají: „Nijak, neprodám.“ Respondent F si myslí, že realizace této možnosti se ho: „netýká.“

Navýšení částky živobytí při zvyšování příjmu prodejem nebo jiným využitím majetku by stimulovalo k využití této možnosti pouze respondentku G a to pouze v případě: „Kdybych nějaký majetek měla, tak ano.“ 4 respondenti (E, F, H, K): „neví“, jestli je pro ně zvýšení částky živobytí za využití této možnosti motivující. Respondentka I se domnívá, že: „spíše ne.“ 6 respondentů (A, B, C, D, J, L) zvýšení částky nepokládají za motivační, z toho respondenti B, C a D se shodují, že navýšení částky živobytí: „rozhodně není.“ stimulující.

4.2.2. Zvýšení příjmu řádným uplatněním nároků a pohledávek

Tab. 2: Shrnutí názorů respondentů na uplatňování nároků a pohledávek při zvyšování příjmu vlastním přičiněním (v absolutních hodnotách)

Uplatňování zákonných nároků a pohledávek	Ano	Vymáhám je soudní cestou	Vymáhání soudní cestou se nevyplatí
Nemám žádné zákonné nároky a pohledávky	6	-	-
Dávky SSP – příspěvek na dítě, příspěvek na bydlení	5	-	-
Dávky SSP – rodičovský příspěvek v nižší výměře	1	-	-
Výživné na dítě	4	3	-
Pohledávky z předešlého pracovního vztahu	1	-	1

Zdroj: vlastní výzkum

Ze 12 dotazovaných respondentů nemá žádné zákonné nároky a pohledávky 6 respondentů (A, B, C, D, F, J). Respondentu A vznikla pohledávka z předešlého pracovního vztahu, říká však: „Zaměstnavatelé se se mnou vyrovnali, protože jsem si to tenkrát dohnal a nepovolil jsem.“ Opačnou zkušenost s tímto jevem má však respondent E: „Ano, mám pohledávku u bývalého zaměstnavatele, ale nevymáhám ji. Nevyplatí se to.“ 5 respondentek (G, H, I, K, L) shodně uvádějí, že uplatňují zákonné nároky ze systému státní sociální podpory (přídavek na dítě, příspěvek na bydlení). Jelikož respondentka L pečuje o dítě se zdravotním postižením, pobírá ze systému státní sociální podpory také: „...rodičovský příspěvek, ve výši 3000,-Kč, je to podle stupně postižení.“ Respondentka L je vdova, ale na žádnou z dávek důchodového pojištění ji nevznikl nárok „protože manžel byl cizinec, Kubánc, tak to zamítli.“ Nárok na výživné pro nezaopatřené dítě uplatňují 4 respondentky (G, H, I, K), z toho 3 respondentky (musí výživné vymáhat soudní cestou. Respondentka K však není úspěšná: „Nedaří se mi to.“ Bývalý partner respondentky G dokonce za neplacení výživného „sedí“. Jiné nároky a pohledávky (podporu v nezaměstnanosti, podporu při rekvalifikaci, dávky nemocenského pojištění, dávky důchodového pojištění) oslovení respondenti neudávají.

4.2.3 Hodnocení snahy zvýšení příjmu vlastní prací

Tab. 3: Shrnutí názorů respondentů na způsob prokazování snahy zvýšit si příjem vlastní prací (v absolutních hodnotách)

Způsob prokazování snahy zvýšit si příjem vlastní prací	Počet respondentů
Písemnou formou	7
Ústní formou	2
Neprokazují	2
Neví, jak prokazují	1

Zdroj: vlastní výzkum

Z 12 dotazovaných uvedlo 7 respondentů (A, B, C, D, G, I, J), že prokazují snahu zvýšit si příjem vlastním přičiněním písemnou formou. Na všechny jsou kladeny

stejně požadavky jako na respondenta D: „Vypĺňuji aktivní kartu občana, tam musím napsat vždycky, kde jsem byl, razítka, čas a datum, tenhle papír jim musím dát.“ Respondentka J říká: „Obejdu obchody tady kolem náměstí, už mě znají a dostanu razítka.“ Respondent A hodnotí prokazování snahy takto: „Nosím papír, kde jsem byl kvůli práci.“ 2 respondenti (E, H) prokazují snahu zvýšit si příjem vlastním přičiněním ústní formou. Jejich odpovědi se shodují: „Oni se mě zeptají, já jim řeknu, kam jsem volal, kde jsem byl, nic víc nepotřebuji.“ 2 respondentky (K, L) snahu zvýšit si příjem neprokazují. Respondentka K snahu prokazuje: „Zatím nijak. Byla jsem doma se synem, teď jsem dodělávala kurz. Doufám, že teď už to bude lepší.“ Respondentka L snahu: „Neprokazuju, nechtějí to po mně, musím se starat o kluka, je to složité.“ Respondent F neví, jakým způsobem prokazuje snahu zvýšit si příjem vlastní prací.

Tab. 4: Shrnutí názorů respondentů na možnost zvýšení částky živobytí výkonem dobrovolnické služby (v absolutních hodnotách)

Možnost výkonu dobrovolnické služby	Kladný postoj	Negativní postoj	Nevím
Této možnosti využilo	0	0	0
Pokud by měli příležitost	3	0	0
Za určitých podmínek	2	0	0
Nemají zájem	6	0	0
Nevím	0	0	1
Celkem	11	0	1

Zdroj: vlastní výzkum

Ze 12 oslovených respondentů vyjádřilo 11 respondentů kladný postoj k možnosti zvýšení částky živobytí výkonem dobrovolnické služby, pouze respondent E nezaujal žádné stanovisko: „Nevím.“ Respondent D vyslovil tento názor: „Souhlasím. Je to správné. Když už Vám dávají peníze, tak pro to taky máte něco udělat.“ Oproti tomu respondentka K polemizuje: „No tak já si myslím, že když někdo vykonává něco dobrovolně, tak to má vykonávat zadarmo a když se mu za to něco navýší tak tím líp.“ Respondent B uvádí: „Já si nedovedu dost dobře představit co je pod pojmem

dobrovolnická služba. Nevím, jestli je to zametání ulic nebo výpomoc v nějakém ústavu. Pokud bych se tam měl jak dostat, tak asi jo.“ Žádný z respondentů možnosti výkonu dobrovolnické služby nevyužil. 3 respondenti (D, F, H) by dobrovolnickou službu vykonávali, kdyby měli příležitost. Respondent A by na výkon dobrovolnické služby: „...asi ty nervy neměl, v téhle té stresové situaci, kdy máte nervy našponované. A to je štěstí, že spolu doma vycházíme, že jsme na tom stejně. Neumím si představit, kdyby manželka pracovala a já ne! V současné situaci a přitom vypětí bych nedokázal zvládat nějaké postižené děti. Ty lidi, co tohle dělají, upřímně obdivuji.“ Respondent B by dobrovolnickou službu vykonával za splnění určitých podmínek: „A to je ta druhá věc, že si hledám práci a potřebuju nějakou volnost, abych mohl pružně reagovat na nějaký pohovor. Takže, nesmělo by to zasahovat do hledání práce.“ Respondentce G by výkon dobrovolnické služby nevadil, ale: „nemám hlídání pro děti. Mohla bych chodit jediné, kdyby byly děti ve škole.“ Respondentka I o možnosti výkonu dobrovolnické služby: „Přemýšlela jsem o tom, ale já jsem měla nemocnou maminku. Tak jsem si říkala. Proč bych se měla starat o cizí, když jsem se starala o svoji.“ Respondentka J se na výkon dobrovolnické služby: „Necítím se na to.“ Respondentky K a L z důvodu péče o děti: „Ne, nejde mi to.“ Respondent C by v současnosti nemohl dobrovolnickou službu vykonávat, protože: „Já mám teď práce dost, dělám švagrový celý barák.“

Tab. 5: Shrnutí názorů respondentů na možnost zvýšení částky živobytí výkonem veřejně prospěšných prací zprostředkovaných úřadem práce (v absolutních hodnotách)

Možnost výkonu veřejně prospěšných prací	Kladný postoj	Negativní postoj	Žádný postoj
Této možnosti využilo	3	0	0
Pokud by měli příležitost	3	0	0
Za určitých podmínek	2	0	0
Nemají zájem	1	2	1
Celkem	9	2	1

Zdroj: vlastní výzkum

K možnosti zvýšit si příjem výkonem veřejně prospěšných prací nebo krátkodobého zaměstnání zprostředkovaného Úřadem práce vyjádřilo kladný postoj 9 respondentů (A, C, D, E, F, G, H, I, J), respondentka K nezaujímá žádný postoj a 2 respondenti (B, L) mají negativní postoj. Respondentka L uvádí jako důvod: „*Zdá se mi to dost ponižující poslat lidi, kteří přišli o práci zametat ulice. Možná u lidí, kteří nechtějí pracovat a ví se to o nich, tak jo. Ale u lidí, kteří pracovali pětadvacet let a pak přijdou o práci je to nevhodné. Je to ponižující.*“ Respondent B důvody svého negativního postoje neuvádí. Možnosti zvýšit si příjem výkonem veřejně prospěšných prací využili 3 respondenti (E, F, I). Respondentka I je však vykonávala velmi krátce, protože: „*Nemohla jsem to dělat. Jako, kdyby ty práce byly jiné. Jen hrabete a zametáte a to je vše co Vám tady nabídnou. Jenže mě bolela krční páteř, úplně mě brněly ruce, tak jsem toho musela nechat. To furt jenom tu ruku namáháte. No a to já jako nemůžu.*“ Velice rádi by využili možnosti zvýšit si příjem výkonem veřejně prospěšných prací 3 respondenti (A, C, D), neměli však zatím příležitost: „*Nikde o to nestojí.*“ 2 respondentky (G, H) by mohly této možnosti využít pouze v případě zajištěného hlídání pro děti. Respondentka J se domnívá, že by výkon veřejně prospěšných prací neovládla. 2 respondenti (B, L) shodně odpovídali, že veřejně prospěšných prací: „*Nevyužívám a ani o to nemám zájem.*“ Respondentka K této možnosti nevyužila.

Tab. 6: Shrnutí názorů respondentů na možnost zvýšení částky živobytí výkonem veřejné služby (v absolutních hodnotách)

Možnost využití výkonu veřejné služby	Kladný postoj	Negativní postoj	Žádný postoj
Ano, pokud bude možnost	6	0	0
Za určitých podmínek	2	0	0
Nemají zájem	1	2	1
Celkem	9	2	1

Zdroj: vlastní výzkum

Se zavedením institutu veřejné služby v obci by souhlasilo z 12 dotazovaných 9 respondentů (A, C, D, E, F, G, I, K, L). Respondentka K zpočátku s odpovědí váhá:

„Jaká veřejná služba? No, já myslím, že u nás nic takového nefunguje. No, z úřadu práce tam chodí lidi, co nemají práci. Myslím si, že je to dobrá věc.“ Respondenti (A, C, D, E, F, L) by výkon veřejné služby uvítali. Respondentka J neví, zda by byl institut veřejné služby přínosný. 2 respondenti (H, B) vidí výkon veřejné služby negativně. Respondentka (H) se domnívá, že výkon veřejné služby je: *„Pro některý je to dobrý.“* Respondent B se staví k veřejné službě: *„Co se toho týká, tak mám také negativní přístup.“*

Možnosti zvýšit si příjem výkonem veřejné služby by využilo, pokud by mělo příležitost 6 respondentů (A, C, D, E, F, K). Respondent A: *„Uvítal bych to, mě by to nezabilo. Z Bukovan bych to seběhl, vzal bych si z domova svačinu, sem dojdu nebo dojedu na kole. To už jsem se nabízel v zimě, že půjdu odhazovat sníh. To se však radši u Hotelu všechno ponechalo a nebylo zase nic. Týden si tam toho nikdo nevšiml. Přitom já jsem to mohl mít už všechno dávno hotový. Napsali by mi dvacet hodin a já jsem mohl mít na přilepšenou a oni mohli mít odpracováno v podstatě zadarmo.“* Respondent E říká: *„Využil bych toho, kdyby mě tam dali. Každá koruna dobrá. Aspoň člověk nesedí jen tak doma.“* 2 respondentky (G, L) by mohly veřejnou službu vykonávat za splnění určitých podmínek. Respondentky L i G se shodují *„To bych brala, kdyby to bylo, když ten kluk je ve škole.“* *„..., když bych měla kam dát děti.“* 4 respondenti (B, H, I, J) o výkon veřejné služby neprojeví zájem. Respondent B má vysloveně negativní postoj: *„Nelíbí se mi, nesouhlasím s tím to a nedělal bych to.“* Respondentka H by veřejné služby: *„Nevyužila bych toho, nemůžu, nejde to.“* 2 Respondentky (I, J) nemají o veřejnou službu zájem, myslí si, že by ji nezvládly. Respondentka I říká: *„Ne, to já nemůžu dělat, už jsem zkoušela ty práce z pracáku a prostě to nešlo, vždyť víte.“* Respondentka J by výkon veřejných prací: *„Nechci, už bych to nezvládla.“*

Tab. 7: Shrnutí názorů respondentů na zavedení sociální karty (v absolutních hodnotách)

Postoj k zavedení sociální karty	Počet respondentů
Kladný postoj	4
Žádný postoj	3
Negativní postoj	5

Zdroj: vlastní výzkum

Kladný postoj k zavedení sociální karty zaujímají z 12 dotazovaných 4 respondenti (B, C, G, K). Respondentu B by zavedení sociální karty: *„Nevadilo. Já nepiju, nekouřím. Mě jde spíše o to, abych s těmi penězi mohl volně nakládat. Abych mohl zaplatit účty, popřípadě to co je pro mě nejaktuálnější, takže pokud by to bylo při nákupu k blokování alkoholu a cigaret, tak mi to vůbec nevadí.“* Respondent C si myslí, že sociální kartu: *„...nezaplatím třeba elektřinu. Jinak to schvaluji, protože ty co dostanou sociální dávky a propijí to támhle někde v hospodě, si je nezaslouží.“* 3 respondenti (D, E, J) neví, zda by bylo zavedení sociální karty přínosné. 5 respondentů (A, F, H, I, L) hodnotí zavedení sociální karty záporně. Respondent A se staví rezolutně proti zavedení sociální karty: *„To ať dají těm, co opravdu s tím jdou do herny nebo za to kupují chlast. Když pak vidáte ty bezdomovce, ty to prochlastají, těm bych tu kartu dal! Nikdy bych to nezavedl.“* Respondentce H se zavedení sociální karty: *„Nelíbí se mi to, je to zásah do soukromí.“* Respondentce L se zavedení sociální karty nelíbí, protože: *„Za tím vidím alibismus a tak se mi to nelíbí. Ale budu ji asi muset mít, co? Respondent F usoudil, že zavedení sociální karty: „Je to blbost! Na co? Jdu k doktorovi, tam musím platit, v lékárně také. Nevyhovovalo by mi to.“ Respondentka I zastává názor: „Podle toho co jsem slyšela, že můžete nakupovat jenom v určitých obchodech, tak to já nemůžu. Bylo by to pro mě omezující. Nelíbí se i to.“*

4.2.4 Pohled adresáta pomoci v hmotné nouzi na řešení jeho současné situace

Tab. 8: Shrnutí názorů respondentů na vliv zvýšení příjmu vlastní prací na řešení situace hmotné nouze (v absolutních hodnotách)

Vliv získání zaměstnání na řešení situace hmotné nouze	Ano, pomůže	Obava ze zneschopnění	Nepomůže
Samotné zaměstnání	2	1	2
Zaměstnání + zajištění péče o děti	2		
Zaměstnání + zajištění bydlení	1		
Zaměstnání + zajištění péče o děti + zajištění bydlení	1		
Dobře ohodnocené zaměstnání	3		
Celkem	9	1	2

Zdroj: vlastní výzkum

Zvýšení příjmu vlastní prací by dle názoru 9 respondentů (B, C, D, E, F, G, H, K, L) mělo pozitivní vliv na řešení stavu hmotné nouze. 2 respondenti (C, E) se shodují, že k řešení jejich současné situace postačí jakékoliv zaměstnání, nemají žádné specifické požadavky. 1 respondentu D postačí nalezení zaměstnání společně s ubytováním: „*Myslím si, že kdyby mi teď vyšel ten Kaufland, tam nabízejí i ubytovnu, tak bych to měl v pohodě obojí naráz.*“ 2 respondentky K, L se domnívají, že pro řešení jejich současné situace nepostačuje pouze zaměstnání, ale i zajištění péče o děti, aby mohly do zaměstnání docházet. Respondentka K spatřuje řešení: „*Aby byla práce, to hlavně a kdyby bylo zabezpečení dětí. Já mám pětiletého kluka, který je ráno od tři čtvrtě na sedm do čtyř ve školce. A od těch čtyř mi ho nemá kdo hlídat. Takže stát by se měl postarat o to, když chtějí, aby lidé pracovali, aby byla školka s prodlouženým provozem.*“ Respondentka L má obdobný problém: „*Syn chodí v Týnci do školy, nemá osobního asistenta, ale měl by ho mít. Já jsem právě sháněla něco na ty čtyři hodiny co je ve škole, ale je to problém. Abych si sama sehnala hlídání, na to nemám peníze.*“

1 respondentka (G) vidí řešení své situace nejen v zajištění zaměstnání, školního zařízení pro děti, ale i v zajištění levného sociálního bydlení: „Každý bydlení je pro mě a pro děti drahý, tady v azyláči to jde. Potřebovala bych i levné bydlení, které by bylo napořád.“ 3 respondenti (B, F, H) podmiňují pozitivní vliv zvýšení příjmu vlastní prací na řešení situace hmotné nouze vyšší dosaženého výdělku. Respondent B má stejný názor: „Pokud by byla práce dobře placená. Možná to zní divně, ale já mám určité požadavky, protože mám hypotéku.“ Respondent F si myslí: „Pomohlo by mi to, nesměl bych však brát 50 Kč,- za hodinu a dělat jen 3 hodiny denně, pak to nemá význam. Jediné co by pomohlo, je změněná politika! Tam si každý hrabe na svém písečku a nic se neděje. Úplnou změnu, aby nebyla nezaměstnanost a měli jsme, kde bydlet.“ Respondentka H se spatřuje řešení v přestěhování se do Prahy, kde najde lépe placené zaměstnání. 1 respondent (A) si není zcela jistý, do jaké míry by nalezení zaměstnání jeho situaci zlepšilo, spíše se obává, aby se jeho situace nezhoršila: „Mít placenou práci, ne za osm tisíc, když platím 7000,- Kč byt. Když začnu pracovat, kdyby náhodou se to povedlo, tak manželka přijde také o tu sociálku a já ji budu dle zákona muset živit. Takže, já kdybych bral někde 8 - 9000,- Kč. Pozor hrubý plat, tak máte asi tak 1700,- Kč daň, takže vám zbyde... Kolik? Nebylo by to ani na ten byt. Úplně by mě to zneschopnilo, musel bych jít bydlet pod most.“ 2 respondenti (I, J) nevidí v nalezení zaměstnání řešení své současné situace. Respondentka I říká, že v dnešní době vyhovující zaměstnání nelze najít: „Měla jsem dříve představy naprosto jiné, ale v dnešní době? Když je to takovéhle! No nevím. Jako představa by byla, jako jsem dělala zpočátku. Abych dělala a přitom byla volná, sama jsem si jezdila autem, sama si všechno připravovala, sama jsem si odebírala vzorky, kdy jsem chtěla a abych byla nezávislá na ostatních. Dnešní doba je jiná, těžko můžu takovou práci mít.“ Respondentka J říká: „Abych byla upřímná, na tom se nic nezmění. Jsem ráda, že nějakou tu korunu беру. Nemůžu pracovat.“

Tab. 9: Shrnutí názorů respondentů na motivaci pro hledání zaměstnání (v absolutních hodnotách)

Motivace ke hledání zaměstnání	Finanční důvody	Žádné důvody
Zajištění základních potřeb	2	1
Zajištění bydlení	3	
Splácení pohledávek, dluhů	3	
Finance + nechuť být doma	1	
Finance, ale postupná ztráta motivace	2	
Celkem	11	1

Zdroj: vlastní výzkum

Z 12 dotazovaných uvádí 11 respondentů jako důvod pro hledání zaměstnání zajištění finančních prostředků. 2 respondenti (C, I) uvádí jako motivaci pro hledání zaměstnání zajištění svých základních životních potřeb. Respondent C chce: „*Abych se uživil a měl na jídlo a elektriku.*“ Respondentka I potřebuje finanční prostředky hlavně na: „*...jídlo. My máme vyšší náklady, protože máme celilakii, kdybych si měla všechny ty potraviny kupovat, tak na to fakt nemám. Chleba stojí 50 Kč,- a je ho polovina co normálního. Ale já ho nejím, není mi po něm dobře.*“ Dalším motivačním prvkem pro 3 respondenty (D, G, K) je zajistit nebo udržet si prostřednictvím získaných prostředků bydlení. Pro respondenta D je motivující: „*Mít vlastní příjem, zajištěné bydlení a také mít něco svého.*“ Pro respondentku G je důležité: „*Abych si mohla zajistit bydlení.*“ Respondentka K potřebuje: „*zaměstnání, kde by mi dali hodně peněz, bych utáhla bydlení a to mi nikdo nedá.*“ 3 respondenti (B, E, H) by využili získané finance na splácení pohledávek. Respondent B: „*Mám odložené splácení hypotéky, potřebuju co nejdřív začít splácet.*“ Respondent E platí výživné na 3 děti, motivací pro hledání zaměstnání je pro něj: „*Špatná finanční situace, abych mohl platit výživné na děti.*“ Respondentka H musí: „*splácet dluhy. Snažím se je splácet, ale nejde mi to, nemám na to peníze. Už 3 měsíce jsem zase nic ze splátek nezaplatila.*“ Kromě finančních důvodů je pro respondentku L motivací pro získání zaměstnání i to, že: „*to není žádná slast být pořád jenom doma.*“ 2 respondenti (A, F) postupně motivaci ke hledání zaměstnání ztrácejí a to i přes potřebu finančních prostředků. Respondent A říká: „*Motivaci*

postupně ztrácím. Je to smutný, ale když vidíte ten přístup. V tomhle věku nemáte šanci, ať něco umíte nebo ne.“ Respondent F si posteskl: „Abych řekl pravdu, nemám už skoro žádnou vůli. Kam bych jezdil? Do Benešova? Do Prahy? To bych si cestu platil sám. Když jsem dělal u podniku, tak nám platili jízdné a ještě diety. Potřeboval bych lehčí práci, mám zraněnou nohu. Jsem malíř pokojů, nemůžu to dělat, mám sníženou pracovní schopnost.“ Respondentka J ztratila již vůli nějaké zaměstnání hledat. I přesto, že respondentka J říká: „Peníze mě trápí, mám hodně dluhů a nemůžu je splácet,“ neshledává: „Žádný“ důvod ke hledání zaměstnání, ale: „Musím kvůli sociálce, já bych žádnou práci nezvládla.“

Tab. 10: Shrnutí názorů respondentů na nejčastěji využívané způsoby hledání zaměstnání (v absolutních hodnotách)

Způsob hledání zaměstnání	Známí	Osobně	Internet	Tabule na ÚP	Telefon	Inzerce v novinách	Absolvování kurzu
Počet respondentů	7	6	6	3	3	2	1

Zdroj: vlastní výzkum

7 respondentů (A, B, C, F, I, K, L) využívá při hledání zaměstnání informace získané od známých. 6 respondentů (B, D, G, H, K, L) využívá internet, 6 respondentů (A, E, F, H, I, J) obchází zaměstnavatele osobně, 4 respondenti využívají tabule s volnými pracovními místy na Úřadu práce, 3 respondenti (C, E, G) využívají telefon, 2 respondenti (E, H) čtou inzeráty v novinách, respondentka K využila absolvování kurzu: „No tak díky tomu kurzu budu pečovatelka, navázala jsem tam i různé kontakty, mám přislíbenou práci, tak snad to vyjde.“

Všichni respondenti způsoby hledání práce vzájemně kombinují. Respondent E hledá práci: „Bud' jezdím autobusem, nebo mě kamarád někam odveze, takže osobně se ptám nebo také telefonicky, dívám se do inzerátů.“ Respondent A říká: „No nemám počítač, ptám se na pracovním úřadě, tam si z tabule něco opišu, nebo se ptám po kamarádech, každou chvíli se prostě někde ptám. Respondentka I hledá zaměstnání

tímto způsobem: „Internet, ten jsme museli zrušit. No známí, oni Vám sice řeknou o volném místě, ale nejdřív se tam nacpou sami. Jako co mi řekli, kde co je. Vadí mi, že tady se zaměstnávají důchodci, ty mají jako zaměstnání, ale vy ho nemáte. Mají nějaký příjem, mají odpracováno a vy vlastně nic, prostě ty místa zabírají. Já od známé zjistím, že je místo, který je nějaký známý a má další známý a tak. Tak jsem ty zaměstnání obcházela, Potom v jednom podniku mi paní řekla, že možná něco bude. A oni nabrali lidi z agentury. Když mají práci, tak si tam přivezou autobus lidu a ti jim to udělají. No, a když mi řekla, že záleží na mě, kolik si vydělám, jak já tady budu celý den dělat a kolik vyrobím, tak jsem se na to vykašlala. Měla jsem problémy s očima. Já bych nevydržela celý den se na to soustředit a koukat. To tedy opravdu ne.“ Respondentka J ke hledání zaměstnání využívá pouze osobní jednání: „Chodím ve městě po krámech, že potřebuji práci a oni mi dají razítko, že mě nechtějí. Já bych to stejně nezvládla.“

Tab. 11: Shrnutí názorů respondentů na četnost žádání o zaměstnání (v absolutních hodnotách)

Četnost žádání o zaměstnání	Počet respondentů
2 – 3 x měsíčně	2
1x měsíčně	7
1x za 2 měsíce	2
Nechodím	1

Zdroj: vlastní výzkum

Na pohovory nebo žádat o práci chodí 2 respondenti (D, E) osobně asi 2 – 3 krát měsíčně, telefonicky žádají častěji, 7 respondentů (A, B, C, G, I, J, L) 1 krát měsíčně, 2 respondentky (H, K) 1 krát za dva měsíce, Respondentka (K) žádat o práci: „Moc jsem nechodila, protože pokud jsem neměla kluka ve školce, tak jsem neměla šanci někam nastoupit, tak jsem musela být doma. Nyní mám práci díky kurzu slíbenou,“ Respondent F o práci žádat: „Nechodím nikam, v létě jsem byl pořád zaměstnaný od města, pořád jsem nějakou práci měl a na jaře začnu zase pracovat od města. Každý si mě chválí, jaký je pořádek ve městě.“

Tab. 12: Shrnutí názorů respondentů na individuální akční plán sestavovaný na úřadu práce společně s respondentem (v absolutních hodnotách)

Individuální akční plán	Počet respondentů
Ano, pomáhá mi	3
Nevím, jak moc mi pomáhá	1
Spíše ne	1
Nepomáhá	5
Nevím, co to je	2

Zdroj: vlastní výzkum

Z 12 dotazovaných si 3 respondenti (D, G, H) myslí, že jim při hledání zaměstnání pomáhá individuální akční plán vypracovaný společně s nimi na Úřadu práce. Respondentu D individuální akční plán: *„No pomáhá. V tom, že mi prostě nabídnou práci, když tam dojdu a dají mi příspěvek na bydlení.“* Respondentce G pomáhá, protože: *„Raději mi hodně v papírech.“* U respondentky H je na Úřadu práce: *„Výborná paní, ví, že mám ty děti a že tady stejně nic neseženu, tak mi ten papír pro sociálku dá.“* 1 respondent (E) neví, do jaké míry mu individuální akční plán při hledání zaměstnání pomáhá: *„To nevím, něco jsem tam sepisoval na tom Úřadu práce.“* 1 respondentka (L) si není zcela jistá do jaké míry je pro ni individuální akční plán přínosný: *„No, já nevím. Spíše ne.“* 5 respondentů (B, C, F, I, K) je přesvědčeno, že jim individuální akční plán nepomáhá při hledání zaměstnání. Respondentka K hodnotí individuální akční plán takto: *„Ježišmarjá! Mě bylo daný něco do ruky, s tímhle názvem co jste řekla a já jsem vlastně za 14 dní nato odešla, takže jsem nic neplnila. Ale na Úřadu práce mě překvapuje, že tam ty paní sedí a mají pomoc při hledání práce a pošlou Vás k nástěnce a řeknou, ať přijdete za měsíc! Z Úřadu práce není snaha, jakákoliv. Takže to nepokládám za dostačnou pomoc, vůbec.“* Respondentka I se zasmála: *„Akční plán? Tam žádný není! Tam žádný akční plán s Vámi nesestavují. Jak jste na to přišla? Když mě pozvali na nějaké sezení, tak dobře, něco tam se mnou sestavili, ale dál už nic.“* Respondentu B individuální akční plán: *„Moc nepomáhá, protože tam mi budu cpát cokoli, já ale potřebuji pořádnou práci, kde si něco vydělám.“* 2 respondenti (A, J) neví co individuální akční plán je. Respondent A si

představuje, že: „Ten individuální akční plán se sestává z nějakého školení. Co to tam ještě psali? Pak nás tam takhle zvali, přišli tam nějací manažeři. Nás tam bylo asi padesát, vypsalí jsme dotazníky a tam si to pak vybrali, mi jsme jim to podepsali a oni si vybrali jednoho, dva lidi, ale museli jsme tam být všichni. Takže individuální akční plán? Co si pod tím představovat, moc dobře nechápu. Jestli mám dělat rekvalifikaci v mých letech? To je dost legrační, že?“ Respondentka J říká: „Nevím, o čem mluvíte. Jsem ráda, že mi pomůžou, že nějakou tu korunku mám.“

4.3 Tabulky na podkladě výsledků rozhovorů se sociálními pracovníky obecních úřadů

4.3.1 Hodnocení snahy zvýšení příjmu prodejem nebo jiným využitím majetku

Tab. 13: Shrnutí názorů respondentů na možnost prodeje nebo jiného využití majetku (v absolutních hodnotách)

Hodnocení prodeje a využití majetku	Počet respondentů
Souhlasím	2
Ano, u majetných	4
Je to problematické	3
Je to krátkodobé řešení	2
Nesetkala jsem se s tím	1

Zdroj: vlastní výzkum

Z 12 dotazovaných 2 respondentky naprosto schvalují hodnocení snahy o zvýšení příjmu využitím majetku. 1 respondentka říká: „Určitě by se to mělo využívat. Je tady pán a bydlí ve velikém bytě. Určitě je dobrá směna za menší, kvůli nájmu nebo si může vzít nájemníka. Jsou ale případy, kdy to fakt nejde, většina nemá žádný majetek. 1 respondentka sdílí podobný názor: „Je to správné, když přijde klient v hmotné nouzi pro dávky autem Mercedesem nebo taxíkem, je mi proti srsti dávky vyplatit.“ 4 respondenti tento postup schvalují u těch klientů, kteří nějaký majetek vlastní.

Zastávají společný názor: „Pokud klienti něco vlastní, tak ano. Ale většinou nemají nic.“ 1 respondentka dodává: „...není co hodnotit.“ 3 respondenti shledávají tuto oblast problematickou. 1 respondentka: „Myslím si, že je to velký problém, protože nejsme znalci z oboru majetku a nemovitostí, ocenění dopravních prostředků apod. Myslím si, že nám zákon dal povinnost hodně nevděčnou, protože se nám těžko hodnotí. Jedna věc je, pokud klient spadne do hmotné nouze a myslí si, že je to pouze dočasné, tak se nechce majetku zbavovat. Druhá věc je, když Vám klient řekne, že má 20 hektarů támhle někde uprostřed stohektarového lánu, tak ho přinutíte k tomu, aby to prodal.“ 1 respondent zastává názor: „Je to složité, musí se posuzovat jednotlivě. Podle toho co to je. Je třeba svobodná matka s dětmi a bydlí někde na vesnici a má auto. Jak posoudíte hodnotu? Může stát třeba deset tisíc, situaci to pro ni nevyřeší a bude mít špatnou dostupnost třeba s dětmi k lékaři.“ 1 respondentka se domnívá, že hodnocení prodejem a jiným využitím majetku by se mělo provádět: „Jak u čeho. Třeba u stavebního spoření dítěte. Často mu spoří prarodiče. Má se vybrat? Ještě, že se to řeší s OSPODem. Prodat auto, které neslouží k podnikání? Jak se dopraví nemocné dítě k lékaři? Podle 2 respondentů je prodej nebo využití majetku pouze krátkodobé řešení. 1 respondent říká: „Mě tahle ta věc připadá jako oddálení situace, ke které klient spěje. Pokud někdo nemá finanční prostředky a dejme tomu vlastní nějaký majetek, který může prodat. Záleží samozřejmě na tom co, jestli má nějaké cennosti nebo obrazy, bez kterých se může obejít, tak samozřejmě ano, Pokud ho však úřad bude nutit k tomu, aby prodal auto nebo něco takového, tak stejně, když to ten klient prodá, nedostane moc peněz, ty hned utratí a stejně přijde na úřad o dávku žádat. Otázkou je, do jaké míry rozlišovat majetek, který je nutný k tomu, aby klient nějak fungoval, ten bych mu určitě ponechal.“ 1 respondent dodává: „Klienti přiznají majetek jen výjimečně.“ 1 respondentka se s touto situací ještě neseťkala: „Prodej majetku? Většinou nemají nic, takže s tím, že by něco prodávali, jsem se neseťkala. Ani jsem se neseťkala s tím, že by měli stavební spoření nebo, že by něco měli. To jsou fakt lidi, kteří nemají vůbec nic.“

Tab. 14: Shrnutí názorů respondentů na stimulační účinek zvýšení částky živobytí při prodeji a jiném využití majetku (v absolutních hodnotách)

Zvýšení částky živobytí	Ano	Spíše ano	Nevím	Spíše ne	Ne
Zvýšení částky živobytí u hodnocení prodeje a využití majetku má stimulační účinek	0	0	2	5	5
Možnost prodeje a využití majetku je klienty využívána	1	0	2	5	4

Zdroj: vlastní výzkum

Zvýšení částky živobytí podle 5 respondentů z 12 oslovených nestimuluje klienty hmotné nouze k prodeji nebo jinému využití majetku. 1 respondentka zastává názor: „*Ne, nestimuluje, když už nějaký majetek prodají, tak si myslím, že to rozhodně není proto, aby dostali větší částku živobytí.*“ 2 respondenti se shodují: „*Myslím si, že pokud by nějaký majetek měli, tak se ho určitě nechtějí zbavovat.*“ 1 respondent si myslí, že zvýšení částky živobytí v tomto případě stimulační účinek: „*Nemá. Hlavně, když jsou přesvědčeni, že situaci brzy vyřeší.*“ 1 respondentka se domnívá: „*Určitě ne, přeci nebudou chodit pěšky.*“ 5 respondentů se přiklání k názoru, že zvýšení částky živobytí při prodeji nebo jiném využití majetku stimulační účinek: „*Spíše nemá.*“ 2 respondentky neví, do jaké míry má toto opatření stimulační účinek. Shodují se: „*Nevím, nemohu soudit, nesetkala jsem se s tím.*“

Možnost prodeje či jiného využití majetku je podle 1 respondentky z 12 dotazovaných využívána: „*Myslím si, že u těch nemovitostí jsme celkem benevolentní, že po nich nechceme, aby je prodávali. Pokud ale přiznají, že mají nějaké úspory, tak je máme k tomu, aby to vypověděli a aby využili své finanční rezervy.*“ 2 respondentky odpověděly: „*Nevím, nemají nic.*“ 5 respondentů se domnívá, že tato možnost klienty využívána spíše není. Myslí si: „*Že to využívány ani moc není, protože oni vyplňují v podstatě jen ten formulář, že by měli přiznat ten majetek. A jestli oni tam přiznají všechno nebo nepřiznají všechno, napíší, že nic nemají, tak naše možnost kontroly a ověření této skutečnosti je tak malinká, že po nich ani v podstatě nemůžeme využívání*

majetku a nezjištěných příjmů žádat.“ 1 respondent má podobný názor: „Těžko, pokud nám to klient nenapíše, tak mi to nevíme. Pokud to nepřízná vůbec, tak nás ani nenapadne, že má někde třeba další byty. Nezjistíme, zda má někde spoření či založený účet, pokud nám to sám neřekne.“ 2 respondenti se shodují na tom, že klienti: „Většinou nic nemají. Co se týká auta, tak ta jsou většinou starší nebo je využívají k tomu, aby dopravili děti do školy, na kroužky, anebo jezdí právě na Úřad práce, jsou to lidi z vesnic. Takže to tam do toho využití majetku nedáváme.“ 1 respondent má zkušenost, že této možnosti: „minimálně využívají, většina nic nemá. Zkuste starším lidem prodat větší barák proto, aby měli menší bydlení. To přeci nejde!“ 4 respondenti si myslí, že prodej nebo jiné využití majetku není klienty využíváno vůbec. 3 respondentky se shodují: „Nesetkala jsem se s tím, že by někdo něco prodal, všechno co mají, potřebují.“ 1 respondentka má odlišný názor: „Není to využíváno. Dle mého názoru, když má někdo na to, aby si přijel pro dávky vlastním autem, tak bych mu nedala ani korunu. Když má na to, aby živil auto, tak musí mít peníze na to, aby uživil sebe!“

Tab. 15: Shrnutí názorů respondentů na možnosti ověření informací, které se týkají majetkových poměrů klienta (v absolutních hodnotách)

Možnosti ověření majetkových poměrů klienta	Počet respondentů
Pouze sociální šetření	7
Chybí přístup do katastru nemovitostí	1
Chybí přístup do evidence motor. vozidel	1
Sociální šetření + katastr nemovitostí + evidence motorových vozidel	4
Je to všechno zbytečné	1
Není možná kontrola finančních poměrů	12

Zdroj: vlastní výzkum

Ověření majetkových poměrů klienta lze dle 7 respondentů z 12 dotazovaných pouze provedením sociálního šetření. Všichni výše uvedení respondenti se shodují: „Místním sociálním šetřením, než přiznám dávku, tak musím jet na sociální šetření, tak vidím. Úspory nebo spoření jsem nikdy nedohledávala, ani to nelze dohledat.“ 1

respondentka udává, že jí chybí přístup do katastru nemovitostí: „V programu není zavedené, že bychom se dostali třeba do katastru nemovitostí. Pokud nám klient majetek přizná, tak po něm chceme, aby nám přinesl z katastru nemovitostí doklad, že něco vlastní, ale nemáme žádnou možnost si získat informace, abychom si to ověřili.“ 1 respondentce chybí přístup do evidence motorových vozidel: „Máme pouze jejich prohlášení, chybí přístup do evidence motorových vozidel, stavebního spoření, zkrátka nic si nelze ověřit.“ 4 respondenti využívají k ověření majetkových poměrů kromě sociálního šetření také informací z katastru nemovitostí a z oddělení evidence motorových vozidel. Shodují se, že jako možnost kontroly využívají: „Můžeme nahlížet do katastru nemovitostí a můžeme požádat odbor dopravy o sdělení, zda klient vlastní motorové vozidlo, to většinou přiznají. K finanční situaci se k informacím nedostaneme, záleží na tom co je klient ochoten říci, jestli má účet, jestli má stavební spoření, kolik má naspořeno. Úspory jsou nedohledatelné.“ 1 respondent dodává: „Někdy dojde i k navrácení dávek.“ 1 respondentka se domnívá, že neexistuje žádná možnost ověření majetkových poměrů klienta, myslí si, že je stejně zbytečná, protože: „Český národ je velmi vynalézavý. Např. jeden manželský pár nechal auto přepsat na syna, aby ho nevlastnili, ale auto nadále vlastní. Syn s ním vůbec nejezdí, bydlí daleko. Když jdeme na sociální šetření, tak manželský pár auto nemá. Pak se náhodou ocitnete ve stejné vesnici na jiném sociálním šetření a zjistíte, že manželský pár si auto schovává do pole a tam ho zamaskuje. Jenom, kdyby přišla sociálka auto nevlastní!“

Všech 12 dotazovaných se shodlo, že neexistuje možnost ověření finančních poměrů klienta. Všichni se shodují: „Je to všechno pouze na dobré slovo. Když přijde slušnější klient a zeptám se ho na majetkové poměry, tak to přizná a já mu řeknu jaké má možnosti. On tedy odejde nebo ten majetek rozprodá. Pak jsou třeba klienti, kteří mají stavební spoření a od těch potom potřebujeme výpověď toho stavebního spoření a do té doby než dostanou peníze, je tam tříměsíční výpovědní lhůta, tak je můžeme vyplácet. No a pak jsou klienti, kteří Vám to třeba nepřiznají. Vy si to už nijak nemůžete ověřit. Nemáme pravomoc žádat banku o výpis ze stavebního spoření nebo vůbec, aby nám dala jakoukoliv informaci. Ta kontrola je špatná.“

4.3.2. Zvýšení příjmu řádným uplatněním nároků a pohledávek

Tab. 16: Shrnutí názorů respondentů na nejčastěji uplatňované nároky a pohledávky (v absolutních hodnotách)

Nejčastěji uplatňované nároky a pohledávky	Počet respondentů
Dávky ze SSP	12
S jinými jsem se nesetkala	2
Výživné	9
Podpora v nezaměstnanosti	6
Nároky z pracovních vztahů	3

Zdroj: vlastní výzkum

Všech 12 respondentů uvedlo, že mezi nejčastěji uplatňované nároky patří dávky ze systému Státní sociální podpory. 1 respondent se domnívá, že: „Z té státní sociální podpory se toho využívá hodně, hlavně co se týká matek samoživitelek, ty určitě tohle využívají. V podstatě všechny tyto dávky musí uplatnit přednostně, než se dostanou k nám. 1 respondent svojí odpovědí jeho slova potvrzuje: „Hodně jsou uplatňovány dávky státu – rodičáky, porodné, příspěvky na děti a tak. To po nich chceme, aby uplatnily jako první.“ 2 respondentky se dokonce s jinými uplatňovanými pohledávkami, než ze systému státní sociální podpory nesetkali: „Státní sociální podpora, jinak jsem se s dalšími možnostmi nesetkala.“ 1 respondentka upozornila na současné problémy v systému Státní sociální podpory vzniklé z důvodu připravovaných změn: „Teď se stává, že z té SSP dostanou lidé ty dávky pozdě. Chodí sem na hmotnou nouzi, protože jsou úplně bez příjmů. Hlavně tedy rodiny s dětmi. Je to tím, jak se nyní všechno mění, programy a tak, takže to je jenom nyní. Od září se to všechno zpožďuje.“ 9 respondentů uvádí, že mezi často uplatňované pohledávky patří výživné. 1 respondent se k tomuto vyjádřil: „Výživné je takový oříšek, který úplně nejde vyřešit. Jediné co můžu udělat, je tlačít ty matky, aby podávaly trestní oznámení a aby vyvinuly snahu si to výživné obstarat. Ale jestli ten dotyčný co to výživné platit má, ho bude platit, to už mi neovlivníme. Musíme je aspoň tlačít k tomu, aby se o to výživné staraly, určovaly

otcovství těch dětí.“ 1 respondentka k uplatňování výživného dodává: „Co není uplatňované, to je výživné na bývalého manžela nebo manželku, anebo nebývá upravována vzájemná vyživovací povinnost mezi zletilými dětmi a rodiči.“ Jako další nejčastěji uplatňovaný nárok uvedlo 6 respondentů podporu v nezaměstnanosti. 1 respondentka uvádí, že: „Nejvíce uplatňována je asi ta podpora v nezaměstnanosti, pak dávky ze státní sociální podpory, to jsou ty maminky s mateřskými a přídávky na děti. No a s tím souvisí výživné.“ 3 respondenti se shodují, že mezi nejčastěji uplatňované pohledávky patří nároky z pracovních vztahů. 1 respondentka se setkává se situací, že: „Poměrně hodně časté je, že lidé chodí normálně do práce, ale ten zaměstnavatel jim třeba tři měsíce nezaplatí. Prostě jim nedá žádnou výplatu. Byli s tím teď problémy.“

Tab. 17: Shrnutí názorů respondentů na možnosti ověření, zda má klient neuplatněné zákonné nároky a pohledávky (v absolutních hodnotách)

Způsoby zjišťování neuplatněných nároků a pohledávek klientů	Počet respondentů
Program OK nouze	4
Potvrzení příjmů od zaměstnavatele	1
Položený rozhovor	4
Posouzení sociální situace	4
Pouze to co klient řekne	2
Je to nedohledatelné	2

Zdroj: vlastní výzkum

Zda klient uplatňuje své zákonné nároky ze systému Státní sociální podpory, oblasti zaměstnanosti, nemocenského pojištění či důchodového pojištění ověřují z 12 dotázaných 4 respondenti pomocí souběhu těchto dávek v systému OK nouze. Uvádějí: „Můžeme zjistit, zda pobírá dávky SSP, protože se to sehrává v programu. U nemocenského a dávek důchodového pojištění to taky. U toho důchodu tam je to jen starobní důchod, kdy si můžeme z věku dovodit, že má na nějaký důchod nárok nebo by podle věku nárok mít měl. Tam bývá docela problém, když ten člověk jde do důchodu a

vyplatí mu třeba zálohu a v počítači se to sehraje pozdě. My mu tu dávku vyplatíme, na kterou už by nárok neměl. Pak ji samozřejmě zpětně vymáháme.“ 1 respondent využívá nejen informace získané ze systému OK nouze: „Ve většině případů se nám tyhle dávky sehrávají v počítači, pak je to určitě na té ústní domluvě, kdy se vyptáváme těch klientů, z čeho všude čerpají. Dle toho vydedukujeme, kde třeba mají ještě nárok, aby mohli požádat.“ 1 respondent požaduje od klientů ke zjištění jejich nároků a pohledávek z příjmů ze zaměstnání potvrzené příjmy od zaměstnavatele.: „V počítači vidíme dávky z nemocenského pojištění, SSP, nezaměstnanost. Co se nám však nesehrává, jsou příjmy. Požadujeme po klientech potvrzení o vyplacených příjmech od zaměstnavatele.“ 4 respondenti využívají ke zjištění nároků a pohledávek klienta také metodu polořízeného rozhovoru. 2 respondentky kladou klientům pouhé dotazy. „Máte děti? Berete přídavky? Pokud je nebere. Tak proč? Dostáváte výživné?“ 1 respondentka využívá pro zjištění potřebných informací nejen: „Polořízený rozhovor a ještě posouzení sociální situace.“ 4 respondenti se shodují, že k získání potřebných informací je důležité: „Posouzení celkové situace klienta. Podle toho si vyvodíte na jaké dávky ze SSP, zaměstnanosti nebo i odjinud mají nárok. Jiné pohledávky však nezjistíme.“ 1 respondent přidává ještě zkušenost ze své praxe: „Maminka sice přinese papír, že má přiznané výživné třeba dva tisíce měsíčně, ale on už ji to třeba půl roku nedal. On může nakoupit třeba věci místo toho. Těžko se to prokazuje. Říkáme jim, aby s tím něco dělali a podali trestní oznámení, on už za to má třeba podmínku, ale stejně ji nic nedá. Někdy říkají, že s ním chtějí být zadobře, protože si jednou za 14 dní bere děti. Anebo že jim aspoň občas něco koupí. A do toho jim mluvíte, jak to mezi sebou mají.“ 2 respondenti se shodují: „Pokud to neřeknou, tak to nelze zjistit.“ 2 respondenti se domnívají, že neuplatněné zákonné nároky a pohledávky klienta jsou: „Prakticky nedohledatelné.“

4.3.3 Hodnocení snahy zvýšení příjmu vlastní prací

Tab. 18: Shrnutí názorů respondentů na způsob prokazování snahy zvýšit si příjem vlastní prací (v absolutních hodnotách)

Možnosti kontroly klienta při prokazování snahy zvýšit si příjem vlastní prací	Jaké jsou možnosti kontroly	Jaká možnost kontroly je na pracovišti využívána
Žádné	3	-
Nevím	2	-
„aktivní karta občana“	7	12

Zdroj: vlastní výzkum

Z 12 oslovených 7 respondentů udává, že jim je ze zákona dána pouze jediná možnost kontroly klienta při prokazování snahy zvýšit si příjem vlastní prací a to prostřednictvím „aktivní karty občana“. Klient zde dokládá, kde se ucházel o pracovní místo. 1 respondentka k tomu dodává: *„No, musím přiznat, že mi tu možnost kontroly moc nevyužíváme, protože to nějak nestíháme a jednak nechceme klienty poškozovat tím, že bychom volali zaměstnavatelům a ověřovali si, jestli tam ten člověk byl.“* 2 respondentky neví, jaké možnosti kontroly jim zákon nabízí. 3 respondenti se domnívají, že žádná možnost kontroly prakticky není. Říkají: *„Možnosti nejsou prakticky žádné. Všechno je to na nějakém čestném prohlášení těch klientů a myslím, že to je dost velké mínus dávkového systému. My máme ohromně omezené možnosti kontroly a bohužel je to prostor pro to, aby ti klienti tihle věci nedokazovali anebo se málo snažili. Není to motivačně založená dávka, celý systém. Velmi těžko se provádí jakákoliv kontrola, my nemáme nejmenší šanci zjistit, jestli někde pracuje načerno.“* 1 respondentka k možnostem kontroly dodává: *„Téměř žádné nejsou. Český národ je velmi vynalézavý. Ten kdo chce, si vždy najde cestičku, jak systém obelhat.“*

Na pracovišti všech 12 respondentů prokazují klienti snahu zvýšit si příjem vlastní prací prostřednictvím „aktivní karty občana“. Na pracovišti 1 respondentky: *„Každý měsíc jim dáme vyplnit jejich aktivitu zaměstnání a oni tam musí vyplnit pět aktivit, jak si ten měsíc zaměstnání hledali, kde se ptali, co jim řekli a napsat tam i*

telefon. My si o potom můžeme ověřit, jestli tam skutečně volali nebo ne.“ U 1 respondentky musí klienti prokázat každý měsíc, že se ucházeli o zaměstnání u: „ osmi zaměstnavatelů. Tím, jak je to město malé, tak se to hodně opakuje, ale stane se, že ten člověk tu práci sežene. Můžeme si,, ho s toho zkontrolovat.“ 1 respondentka říká, že klienti: „nosí potvrzení s razítky, posílají kopie mailů či vystřižené inzeráty z novin.“ Dokonce se setkala s případem, kdy paní: „skutečně chtěla moc pracovat a nosila v průměru 25 razítek každý měsíc. Občas jsme si telefonicky ověřovali, zda se byla skutečně na práci ptát, ale na většině míst nám řekli, že se tam chodí ptát pořád někdo a že si evidenci nevedou.“ 1 respondentka se také setkala s problémem, že: „některé firmy nechtěly potvrzovat klientům papíry o hledání zaměstnání.“ Na pracovišti 1 respondentky také spolupracují: „S úřadem práce jsme v kontaktu, dávají nám sem, jestli třeba otevřeli i nějaké rekvalifikační kurzy.“ 1 respondentka se vyjadřuje ironicky: „Aktivně nosí razítka, že se byli ptát na práci, ale daná společnost je nechce zaměstnat.“

Tab. 19: Shrnutí názorů respondentů na nástroje, kterými by se dala zlepšit kontrola prokazování snahy zvýšit si příjem vlastní prací. (v absolutních hodnotách)

Nástroje, kterými by se dala zlepšit kontrola prokazované snahy zvýšení příjmu vlastní prací	Počet respondentů
Nevím	5
Terénní práce + DONEZ	3
Doprovod klienta k zaměstnavateli	3
Je to otázka zaměstnanosti	1

Zdroj: vlastní výzkum

5 respondentů z 12 dotázaných neví, pomocí jakého nástroje by se dala zlepšit kontrola adresátů pomoci v hmotné nouzi při prokazování snahy zvýšit si příjem vlastní prací. Respondentka E říká: „Mě nic nenapadá, čím by se to dalo zlepšit. Mě přijdou ty aktivity docela dobrý. Pokud si nejsem jistá, tak tam volám.“ 1 respondentku : „Nic mne

nenapadá.“ 3 respondenti si myslí, že kontrola by se dala zlepšit posílením terénní služby a zařazením do systému DONEZ. 1 respondent vidí řešení: „Posílení terénní práce, aby byli více kontrolováni a hlásit se na poštách.“ 1 respondentka by navrhovala: „Zvýšit počty sociálních pracovníků, tím zvýšit možnost kontrol a mít více času na klienta.“ 1 respondentka se domnívá: „Určitě by bylo dobré více s klientem pracovat a už tady máme i jednoho klienta zařazeného do systému DONEZ. Musí se třikrát týdně hlásit na poštu. Jenže do města musí dojíždět a to ho stojí peníze a ty on nemá, takže požadoval mimořádku. Zaměstnání nemůže najít a má obavy, aby ho nevyřadili z evidence. Kdyby se nenahlásil. Pěšky to má poměrně daleko, je to 12 kilometrů. No, a když má 2020 za měsíc a zaplatí za jednu cestu tam a zpátky 40 korun, tak to je sto dvacet za týden a skoro pět set za měsíc. Lidé z města tak mají velikou výhodu oproti těm, co musí dojíždět. Tomu, kdo vymyslí jak zjistit, kdo pracuje načerno nebo si hledá zaměstnání, bych dala nějakou cenu. Jedině snad čipy za krkem a to nejde, to by bylo omezování.“

Tab. 20: Shrnutí názorů respondentů na nejčastěji využívané možnosti zvýšení příjmu vlastní prací klienty (v absolutních hodnotách)

Klienty nejvíce využívané možnosti zvýšit si příjem vlastní prací	Počet respondentů
Započetí výdělečné činnosti	8
Zvýšení rozsahu výdělečné činnosti	0
Výdělečná činnost přes agentury práce	2
Veřejně prospěšné práce	1
Dobrovolnická služba	0
Veřejná služba	1

Zdroj: vlastní výzkum

Jako nejčastěji využívanou možnost zvýšení příjmu vlastní prací označilo z 12 oslovených 8 respondentů započítání výdělečné činnosti. 1 respondentka usuzuje, že: „V našich podmínkách si myslím, že to co zvyšuje příjem vlastní prací je hlavně to, když si ten klient najde zaměstnání, začne pracovat. To je nejčastější. Se zvyšováním

výdělečné činnosti s tím se tak úplně nesetkávám, že by si někdo kromě své práce přidal nějaké další úvazky. Je to proto, že ty lidi mají většinou děti a nemůžou si to dovolit. Využití agentur, to taky docela nefunguje a výkon veřejně prospěšných prací to tady u města je a využívá je určitá sorta lidí“ Jako nejčastěji využívané pro zvýšení příjmu vlastní prací je dle 2 respondentů výdělečná činnost zprostředkovaná agenturami práce. 1 respondentka si myslí: „Tady docela hodně využívají agentur práce, docela u nich jsou: „Je v Benešově a někteří jsou v Praze. Veřejnou službu nemáme a veřejně prospěšné práce máme přes Úřad práce. Podle 1 respondenta jsou nejvíce využívány veřejně prospěšné práce zprostředkované Úřadem práce. 1 respondentka se nejčastěji setkává s využitím veřejné služby: „Dokud jim to zvyšuje nebo zachovává dávku, tak chodí. Jsem zvědavá v příštím roce.“

Tab. 21: Shrnutí názorů respondentů na zvýšení částky živobytí při prokazování snahy zvýšit si příjem vlastní prací (v absolutních hodnotách)

Zvýšení částky živobytí	Ano	Nevím	Ne
Zvýšení částky živobytí je dostatečné ocenění za snahu zvýšit si příjem vlastní prací	5	3	4

Zdroj: vlastní výzkum

Dle názoru 5 respondentů je navýšení částky živobytí dostatečné pro ocenění snahy zvýšit si příjem vlastním přičiněním. 4 respondenti mají stejný názor: „Myslím si, že navýšení částky odpovídá vynaložené snaze.“ Podle 1 respondentky: „Více finančních prostředků je k hledání práce nepřinutí, tím spíše budou dávky pobírat i nadále a nebudou se snažit do zaměstnání nastoupit.“ 3 respondenti shodně odpovídají, že neví do jaké míry je ocenění snahy zvýšit si příjem vlastní prací dostatečné. 1 respondentka se přiklání k názoru: „Je to sporné, nemůže to být zase moc, protože ten člověk, by fakt pak neměl zájem o práci. Řekl by si, já tady přinesu nějaké vyplněné papíry a to stačí. Nejsem schopná posoudit, jestli je to dobře nastavené.“ 4 respondenti si myslí, že ocenění je nedostatečné. 1 respondentka svůj názor zdůvodňuje: „Já si myslím, že vůbec ne, protože těch pár set korun je málo motivující. Možná i s tohoto důvodu jsme se ani moc nesnažili o zavedení veřejné služby u nás, protože pro ty lidi je daleko

výhodnější, když jdou na veřejně prospěšné práce a dostávají mzdu než, když se jim dávka zvedne o pár set korun.“ 1 respondent se přiklání k předešlému názoru: „Není to moc motivační, ta částka se tam zvýší řádově o několik stovek, a pokud je někdo zvyklý přijímat měsíčně 2905,- Kč, tak si myslím, že zvýšení na 3126, Kč měsíčně ho nějak neosloví.“

Tab. 22: Shrnutí názorů respondentů na zavedení institutu veřejné služby v obci (v absolutních hodnotách)

Veřejná služba	Kladný postoj	Nevím	Negativní postoj
Veřejná služba	9	1	2

Zdroj: vlastní výzkum

K zavedení veřejné služby v obci zaujímá z 12 dotázaných 9 respondentů kladný postoj. 1 respondent se přiklání k názoru: „Tady u nás v podstatě fungují veřejně prospěšné práce města, které pokrývají jen určitou sortu klientů. Jak ta veřejná služba bude fungovat, kdo ji bude řídit? Mluví se o tom, že tu veřejnou službu, tu koordinaci lidí, kteří by měli službu vykonávat, by měl vykonávat schopnější člověk z jejich řad. Je otázkou, do jaké míry tento člověk bude schopný a do jaké míry vůbec město nabídne tu zakázku a rozsah těch služeb. Přijde mi zajímavý, aby se veřejná služba rozšířila a nakontaktovala na různé neziskové organizace, s nimiž to město nebo obec může udělat smlouvy. Ty klienti by pak měli širší působnost. Matka samoživitelka by určitě raději pracovala jako pomocnice ve školce, než aby někde hrabala listí nebo zametala.“ 1 respondentka říká: „My jsme o to bojovali už minulý rok, abychom tady zavedli veřejnou službu, protože ti klienti, které jsme tu měli, měli o to zájem. Bohužel to nevyšlo. Nyní s novou reformou by Úřad práce měl zavést institut veřejné služby povinně. A myslím si, že to je dobrý, že to bude fungovat.“ Názor 1 respondenta je: „Bylo by to dobře, protože to je páka na ty co nechtějí dělat. Protože, to je. Já jsem na tom zdravotně špatně. Já mám základní vzdělání. Takže výmluvy. Já jsem předtím dělala na Úřadu práce a ty veřejně prospěšné práce byly výborné. Už jako nástroj. Je tedy pravda, že někteří tam vysloveně chtěli a ti co ne, tak to byla taková páka.“ 1 respondent vyjadřuje kladný postoj: „Určitě dobrý. Budou na dávkách déle než dva

měsíce. Odmítne? Bude sankčně vyřazen z Úřadu práce.“ 1 respondentka dodává: „Je to určitá kontrola práce načerno.“ 1 respondentka hodnotí veřejnou službu jako: „Přínosné. Obec je pěkně uklizená.“ 1 respondentka zaujímá nestranný postoj: „Nevím, jaký by o to byl zájem. Stejně, od příštího roku to bude záležitost Úřadu práce.“ 2 respondenti se staví k veřejné službě negativně. Jak již 1 respondentka řekla výše, myslí si, že více motivační jsou veřejně prospěšné práce, kde klient pobírá mzdu. 1 respondentka říká: „U nás veřejná služba zavedena nebude. Pan tajemník to nechce. Kdyby byla zavedena, tak by to stejně nikdo nevyužíval, myslím si, že ani ta motivace, že by se jim zvýšila částka živobytí, není dostatečná.“

Tab. 23: Shrnutí názorů respondentů na zavedení sociální karty (v absolutních hodnotách)

Sociální karta	Ano	Spíše ano	nevím	Spíše ne	ne
Zavedení sociální karty bude přínosné	1	0	3	2	6

Zdroj: vlastní výzkum

K zavedení sociální karty zaujímá 1 respondent z 12 dotázaných kladný postoj: „Pro nás je to jednodušší. Kliknu, pošlu peníze do účtárny, klient si vybere peníze. A ať si s tím dělají, co chtějí.“ 3 respondenti si nedokáží udělat jednoznačný názor. 1 respondent polemizuje: „Všude se mluví o tom, že ta karta bude akorát identifikační, mělo by to ukázat, jaké dávky klient čerpá. Já si na to neumím úplně udělat názor. Mě to přijde, že je to spíš lobby nějaké firmy, která si potřebuje přes politickou zakázku udělat kšeft. A jestli to ušetří nějakou práci o tom nejsem přesvědčen. Jestli tam bude ten Úřad pouze posílat dávky a ten klient si to stejně může všechno vybrat a utratit a všechno propít, pak si myslím, že to bude větší byrokracie pro ten úřad. Mě přijde, že naši klienti jsou svéprávní, tak pokud chtějí si tu dávku utratit hned, tak ať ji utratí. Nevím, proč bychom je měli nějakým způsobem omezovat nebo jim hospodařit s penězi.“ 1 respondentka vyjadřuje obavy: „Nevím, chtějí zrušit ty pokladny a na pokladnu tady máme poměrně dost klientů. Nevím, jestli ty lidi budou ochotný učit se a umět s tou kartou zacházet.“ 1 respondentka se zamýšlí: „Nesetkala jsem se s ní, nevím. Princip

není myšlen špatně, ale až praxe ukáže, jestli je to krok k lepšímu.“ 2 respondenti se přiklánějí k názoru, že zavedení sociální karty bude spíše méně přínosné. 1 respondent váhá: „Myslím, že je zbytečné dávat jim peníze na kartu, aby si to pak vybírali.“ Respondentka J říká: „Nejsem si jistá efektem této služby.“ Zavedení sociální karty vidí jako nepřínosné 6 respondentů. 1 respondentka vysvětluje svůj negativní postoj k zavedení sociální karty: „Vzhledem ke struktuře našich klientů by to znamenalo spíše potíže, protože jsou to vesměs lidé, kteří mají problémy s dodržováním nějakých pravidel, a často se stává, že ztrácejí doklady. Kontrola využití dávek také není stoprocentní. Není problém zaplatit nákup sousedovi a on mi dá hotovost.“ 1 respondentka má stejný náhled na situaci: „Jsou tací, co ji ztratí dříve, než opustí tuto budovu. Je tady pán, který má problém se podepsat. Neumím si představit, jak mi mu vysvětlíme, jak s kartou bude zacházet. Máme tady klienta, na kterého, když jde pro dávky, už před úřadem čekají, aby jim dal dlužné peníze. Vyjde s kartou a oni mu ji celou vyberou. Nyní nedostává celou částku najednou, vyplácím mu ji postupně. Nebo mohou přijít, že jim to ukradli a že jsou bez jídla a mohli by žádat o opětovné vyplacení dávek.“ 3 respondentky se shodují, že zavedení sociální karty je: „Zbytečné, nelíbí se mi, je to těžko přínosné.“ 1 respondentka si myslí, že: „Je to nevhodné, zneužitelné, pro staré lidi složité a ti co bydlí na vesnicích, by vybírali nebo používali kartu kde?“

4.3.4 Názor sociálních pracovníků obecních úřadů na řešení stavu hmotné nouze

Tab. 24: Shrnutí názorů respondentů na vliv zvýšení příjmu vlastní prací na řešení situace hmotné nouze (v absolutních hodnotách)

Vliv zvýšení příjmu vlastní prací na situaci hmotné nouze	Počet respondentů
Pozitivní vliv	7
Je to individuální	5

Zdroj: vlastní výzkum

Z 12 dotázaných respondentů se 7 respondentů domnívá, že zvýšení příjmu vlastní prací má pozitivní vliv na řešení stavu hmotné nouze. 1 respondent vidí hlavní přínos v tom,

že: „Standard zaměstnání je přeci jenom lepší, protože ty dávky hmotné nouze nejsou zas tak vysoké, aby si klient mohl vyskakovat a uplatit tím všechny pohledávky, které musí každý měsíc řešit. Nájemné co musí uplatit, není tak úplně malé.“ 1 respondentka má podobný názor: „Určitě dobrý hlavně po stránce finanční. Čím déle jsou klienti u nás, tím větší mají dluhy, takže čím dřív začnou pracovat tím lépe. Hlavně kvůli udržení pracovních návyků.“ 1 respondentka: „Myslím si, že jim to hodně pomůže, mají více peněz a hlavně jim to dodá strašně energie a sebevědomí pro řešení dalších problémů, které mají. Pokud chodí do zaměstnání, nejsou vyčlenění z toho okolí.“ 5 respondentů se domnívá, že v některých případech je pozitivní vliv získání zvýšení příjmu vlastní prací individuální. Podle 1 respondentky velice: „Záleží na tom, jaké zaměstnání sežene. Když je to práce za minimální mzdu, tak to nestačí vůbec pokrýt nároky vícečetné rodiny a ani ze systému nevypadnou a my jim co chybí, dopláčíme. Klienti potom nevidí smysl v tom, aby pracovali, když jsou na tom pořád stejně. Někdy, pokud by ze systému vypadli, tak jsou na tom hůř než, když nepracovali. Hodně to dělá doplatek na bydlení, protože my jim třeba dopláčíme pět, šest i více tisíc. No a o ten oni přijdou.“ 1 respondent zastává názor, že zvýšení příjmu by pozitivní vliv: „Určitě by mít mělo, ale ne vždy tomu tak je. Pomůže to určitě člověku, který je sám, ale pokud je to velká rodina, tak to není tak jednoznačné. Mám tady pětičlennou rodinu. Oba dva rodiče jsou bez práce. Od nás dostanou částku živobytí necelých dvanáct tisíc a k tomu jim zaplatíme bydlení osm tisíc měsíčně. To je kolem dvaceti tisíc. Takovou práci, aby měli víc, tady při svém vzdělání rozhodně neseženou. Když začne pracovat, tak mi ze systému vypadne a bude na tom hůř.“ 1 respondentka vidí problém i jinde než ve stránce finanční: „Na vyřešení finanční stránky věci má pozitivní vliv, záleží i co dělá a za kolik. Celkovou situaci to však nevyřeší vždycky. Velkým problémem je drahé bydlení, zvláště pro matky samoživitelky. Jakmile ze systému vypadnou, tak nejsou schopné to z toho platu uplatit. Potřebovali by levné bydlení a to tady u nás nikde není.“

Tab. 25: Shrnutí názorů respondentů na klienty, kteří si práci hledají (v absolutních hodnotách)

Ti, kteří si práci nejvíce hledají	Počet respondentů
Krátkodobě nezaměstnaní	6
Matky s dětmi	5
Lidé se vzděláním - středoškolské bez maturity a vyšší	1

Zdroj: vlastní výzkum

Dle mínění všech 6 respondentů z 12 dotazovaných se snaží zaměstnání nejvíce hledat klienti, kteří pobírají dávky hmotné nouze krátkodobě. 1 respondentka zastává názor, že zaměstnání hledá: „Klient, který ještě neztratil aktivitu, je tady krátkou dobu, maximálně do půl roku. Pak přestávají být klienti aktivní a už to zaměstnání nehledají. Máme spoustu lidí, kteří zaměstnání usilovně hledají, jak osobně, tak i přes internet. Ale když je pokaždé odmítnou, postupně ztrácejí sebevědomí a to vydrží tak těch půl roku, někdy i déle. Začnou si myslet, že jsou nepoužitelní, že to nemá smysl, že je nikdo nechce. 1 respondentka ze své zkušenosti usuzuje, že práci si hledají ti: „Kteří o práci přišli nedávno, žijí rodinu a byli vždy zvyklí pracovat.“ 1 respondentka říká, že velkou roli hraje i: „Chování zaměstnavatelů. Někdy je strašně srážejí. Pokud jim to řekne jeden, dva, ale deset? Čím déle jsou bez práce, tím menší zájem o ně mají a někdo jim to dá pořádně najevo. Ten člověk je nadšený, že sehnal po půl roce práci a oni s ním během zkušební doby udělají nějaké čachry a o tu práci ho připraví. Ten člověk je z toho potom hodně špatný. Potom třeba opravdu tři měsíce nic neshání. Měli jsme tu paní, která byla vyučená švadlena a nemohla nic v oboru najít, tak nastoupila do školní jídelny. Ten vedoucí věděl, že má silnou vadu řeči a dal ji na výdej jídla. Děti se ji posmívali a ona to hrozně těžce nesla. Nevím, ale myslím si, že tam nemusela stát, mohla třeba mýt nádobí. Nakonec to psychicky nevydržela a odešla.“ 5 respondentů se domnívá, že skupinou, která si zaměstnání hledá, jsou většinou matky s dětmi. 1 respondentka si myslí: „Pokud tady byli klienti a fakt chtěli, tak jsem je platila třeba dva měsíce. Kdo je aktivní, jsou matky s dětmi. Jinak jsem se s tím moc nesečkala. Kdo práci nehledá, jsou dle mého názoru a to budu ošklivá, Romové. Pro ně je normální celý život nepracovat, to oni nikdy nebudou.“ Podle 1 respondenta: „Matky samoživitelky,

kteří mají díky školství o děti postaráno, snaha jít do zaměstnání tam určitě je. Pak jsou to lidé, kteří donedávna pracovali a nepřišli o své pracovní návyky.“ 1 respondentka má zkušenost, že práci si hledají: „jsou to většinou lidé, kteří jsou vyučeni anebo mají vyšší vzdělání. Čím vyšší vzdělání, tím více se snaží. A pak ti co jsou zde krátce. Jakmile jsou lidé na hmotce déle než rok, tak ztrácejí víru, že si něco najdou a smíří se s tím stavem. Některým to vyhovuje od začátku, ta relativně malá částka dávek jim stačí.“

Tab. 26: Shrnutí názorů respondentů na důvody obtížné zaměstnatelnosti některých klientů (v absolutních hodnotách)

Příčiny obtížné zaměstnatelnosti	Příčiny obtížné zaměstnanosti klienta a jejich četnost	Ochota klienta přijmout nabízené zaměstnání	
		Četnost důvodu odmítnutí (11 r.)	Musí přijmout zaměstnání (1 r.)
Nízké vzdělání	9	1	0
Nízká mzda	6	4	0
Péče o děti	5	8	0
Neochota pracovat	4	4	0
Věk nad 50 let	4	0	0
Nepřízpůsobivost	3	0	0
Příslušnost k romské národnosti	2	0	0
Problematická dopravní obslužnost	2	11	0
Nevyhovující zdravotní stav	1	4	1
Směnnost	0	1	0

Zdroj: vlastní výzkum

Z 12 dotazovaných uvedlo 9 respondentů nízké vzdělání jako jednu ze třech nejčastějších příčin obtížné zaměstnatelnosti některých klientů. 1 respondent si myslí, že: „Velkou roli hraje vzdělanost. Naši klienti jsou většinou vyučeni nebo mají jen

základní vzdělání.“ 1 respondentka jeho slova doplňuje: *„Když je ten člověk šikovný a je na něm vidět, že něco umí, tak není problém.“* 6 respondentů označilo za jednu z nejčastějších příčin obtížné zaměstnatelnosti některých klientů nízké mzdy a tím vzniklou situaci, že pobírají z dávkového systému více peněz než při započítání výdělečné činnosti. 1 respondentka se setkává se situací: *„Oni nemají skoro žádné vzdělání, většinou pouze základní školu, ale říknou Vám, že za minimální mzdu dělat nebudou, že se jim to nevyplatí. Někteří si něco vydělají bokem. Vím o nich, jenže jim to nedokážu, že pracují načerno. Ted' alespoň udělali, že se musí hlásit na poštách.“* 1 respondent říká: *„Někteří uvíznou v sociální pasti a už nechtějí nic měnit. Naučí se vyžít s tím málem, co mají a lehko si spočítají, že pokud začnou pracovat, tak se jejich situace může zhoršit.“* 1 respondentka hodnotí tuto problematiku stručně: *„Nechtějí pracovat, nevyplatí se jim to, jsou k tomu vychováváni už v rodině.“* 5 respondentů pokládá za jednu z příčin také péči matky o malé dítě. 1 respondent říká: *„Obtížně zaměstnatelné jsou matky s dětmi, zvláště malými. Jsou omezené, do práce mohou jít prakticky až od tří let dítěte. Problém je sehnat školku a další problém je délka pracovní doby.“* 1 respondentka má stejnou zkušenost: *„Je málo míst ve školce. A když už práci najdou, nevyhovuje jim pracovní doba, protože školka je od sedmi hodin, takže to do práce nestihnou včas.“* 4 respondenti uvedli mezi třemi nejčastějšími příčinami obtížné zaměstnatelnosti nevěli klientů pracovat. Jedna z respondentek si myslí, že: *„Jeden z hlavních důvodů je malý zájem o to, aby se nechali zaměstnat.“* 1 respondent říká: *„Je určité procento těch, kteří jsou rozhodnutí do práce nejít, v jejich rodině to tak vždycky bylo. Mám tady zrovna kluka 25 let, nikdy nedělal na pracovní smlouvu, je nevyučený se základním vzděláním a nikdy ani neměl potřebu pracovat na pracovní smlouvu. Chvilku někde sbíral jablka a on si vystačí.“* 1 respondentka vidí u některých klientů: *„Nezájem vůbec pracovat. Ty děti se to učí od rodičů, jakým způsobem se z dávek dá žít.“* 4 respondenti označili jako jednu ze tří nejčastějších příčin věk klienta. Podle 1 respondenta je: *„Hlavním limitujícím faktorem je věk. To je velmi častá příčina, která způsobuje obtížnou zaměstnatelnost. Je to celostátní trend, protože v dnešním světě jsou všichni orientováni na výkon a to už prostě v určitém věku nejde. Hlavně se jedná o věkovou skupinu padesát plus.“* 3 respondenti pokládají za jednu z příčin rovněž určitou

nepřízpůsobivost některých klientů: „*Další příčinou problém s alkoholem, s drogami, nebo záznam v trestním rejstříku.*“ 1 respondent podotýká, že je spousta případů: „*kdy tímto způsobem rozpouštějí svoji úzkost.*“ 1 respondentka říká, že problém je i pokud jsou klienti: „*Bez střechy nad hlavou, jsou bez přístřeší. Na základě toho nemohou najít práci. Jsou často na něčem závislí, na alkoholu, na drogách nebo automatech.*“ Jednou z příčin může být i špatná dostupnost zaměstnání jak uvádějí 2 respondenti: „*Určitě důvod dojíždění, hlavně ty spoje. Ona tady ta infrastruktura není tak členitá, aby se kamkoliv dostali, jak potřebuje zaměstnavatel.*“ 2 respondentky také uvádějí jako příčinu příslušnost k etnické menšině Romů: „*U Romů je to barva pleti, nízké vzdělání a nevláde pracovat, některým se spíše nechce.*“ 1 respondentka dodává ještě svoji zkušenost: „*Měla jsem tady Romku, která skutečně chtěla pracovat, jenže její rodina je po okolí vyhlášená, nikdo s tou rodinou nemá dobré zkušenosti. I když to třeba vypadalo, že ji zaměstnavatel přijme, v okamžiku, kdy řekla jméno, nevzali ji s tím, že s její rodinou už nechtějí mít nic společné.*“ 1 respondent uvádí jako častou příčinu: „*Špatný zdravotní stav, to hodně souvisí s věkem.*“

Ze 12 dotázaných 1 respondent říká: „*Nemohou odmítnout nabízené zaměstnání, pouze ze zdravotních důvodů. Jinak musí přijmout i práci, která je o dva stupně vzdělání nižší.*“ 11 respondentů se shodlo, že většina klientů je ochotna přijmout nabízené zaměstnání. 1 respondentka je názoru: „*Ty co se v obtížné situaci ocitnou jen výjimečně, tak většina z nich zaměstnání přijme a ti, kteří se živí jen sociálními dávkami si důvod vždy najdou.*“ 1 respondent si myslí, že: „*Všichni klienti určitě nechtějí přijmout nabízené zaměstnání, ale určitě to záleží od jejich sociální situace, sociálního zázemí, na motivaci. Je skupina lidí, kteří jdou do toho zaměstnání jen proto, aby jim ten zaměstnavatel řekl, že je nepotřebuje a oni to pak jenom doložili, že nemůžou zaměstnání sehnat.*“ Všech těchto 11 respondentů uvedlo, že jeden ze tří nejčastěji udávaných důvodů odmítnutí zaměstnání klienty je špatná dopravní obslužnost a nemožnost dostat se do zaměstnání. 1 respondentka říká: „*Častým důvodem je dojíždění. Stojí moc peněz. Další častá příčina je, že dostanou málo peněz, řeknou vám, že za to dělat nebudou.*“ 1 respondent k tomu dodává: „*Na špatné dostupnosti to troskotá. Předpokládalo se, že se lidé budou za práci stěhovat, ale ono to tak není.*“ 8

respondentů uvedlo, že klienty často udávaným důvodem odmítnutí zaměstnání je péče o děti. 1 respondentka se setkává s tím, že matky s dětmi odmítnou zaměstnání, protože: „*Je tam nevyhovující pracovní doba a nemají hlídání pro děti. Hlavně samoživitelky.*“ 4 respondenti se setkávají s tím, že klienti často odmítnou zaměstnání z důvodu nízkého výdělku. 1 respondentka se setkala i s klienty, kteří otevřeně řeknou: „*Že je to pro ně málo peněz a že se jim to nevyplatí. Vyplatí se jim být na dávkách a kolikrát ani důvod proč odmítli, nevedou.*“ 4 respondenti uvádějí, že častým důvodem odmítnutí zaměstnání je neochota klienta pracovat a hledání rozličných výmluv, proč to nejde. 1 respondentka se ve své praxi setkává s tím, že: „*Čím déle je bez práce, tím méně je ochotný přizpůsobit své pohodlí. To máme paní a ta je doma s dětmi. Permanentně je nemocná. Když už byla zdravá a měla nastoupit do práce, tak začala řešit, jak se tam dostane, že bude muset chodit ráno po tmě. Nacházeli jsme řešení, ona je vyvracela. Druhý den přišla, že je jí strašně zle, že si to tam byla zkusit. Jakmile byla zase bez práce, tak byla zdravá.*“ U 4 respondentů klienti uvádějí často jako důvod odmítnutí zaměstnání špatný zdravotní stav. 1 respondentka se setkává s tím, že: „*Jim to nevyhovuje pro jejich zdravotní stav.*“ 1 respondentka říká: „*Časté důvody jsou, že by to neovládly, že jsou na tom zdravotně špatně. Jedna paní říká, že neunesla koště ani lopatu, jak je slabá.*“ 1 respondentka se setkává i s tím, že klienti místo odmítnou, protože na něj nemají patřičné vzdělání. 1 respondentka uvádí, že někteří klienti zaměstnání odmítnou kvůli jeho směnnosti: „*Často to vadí starším lidem, protože nikdy na směny nedělali a v tomhle věku to už neovládnou, no a pak i mámám s dětmi.*“

Tab. 27: Shrnutí názorů respondentů na individuální akční plán sestavovaný na úřadu práce společně s klientem (v absolutních hodnotách)

Individuální akční plán klientům při hledání zaměstnání	Počet respondentů
Ano, pomáhá	1
Nevím	1
Ne, nepomáhá	10

Zdroj: vlastní výzkum

Individuální akční plán sestavovaný společně s klientem na úřadu práce dle 10 respondentů ze 12 dotazovaných klientů při hledání zaměstnání nepomáhá. Podle 1 respondentky jim: *„Nepomáhá vůbec, protože je to formálně sestavený plán, který nosí z Úřadu práce všichni klienti stejný. Je sestaven velmi obecně, nejsou tam žádné konkrétní kroky. Je špatně kontrolovatelný.“* Obdobný názor má i respondent: *„Pro mě je individuální akční plán jen byrokratická záležitost, kterou já musím požadovat po klientech.“* Respondentka C si myslí: *„Jsou to sepsané nějaké věci, co si myslím, že ty lidi ani nečtou. Vůbec s tím nemáme dobrou zkušenost a je to jenom předávání papíru z Úřadu práce, aby měli klienti nárok na hmotnou nouzi.“* 1 respondentka má pocit: *„Že nepomáhá vůbec. Je vypsáno pouze to, co člověk běžně dělá, pokud tu práci shání. Tam je opravdu jen – od dnešního dne byste se neměl spoléhat jenom na Úřad práce.“* Podobný náhled na individuální akční plán má i respondentka: *„Ten, kdo si práci hledá, si ji najde i bez akčního plánu a ten, kdo si ji nehledá, to nechápe jako pomoc, ale jako otravování.“* 1 respondentka se domnívá, že: *„Jim ho dají jenom do ruky a tím to pro ně končí. Když se jich zeptám, co jim k tomu řekli, tak odpovědí, že nic. Že jim to jen dali do ruky a museli to jenom podepsat a tím to pro ně skončilo.“* 1 respondent by individuální akční plán: *„Zrušil bych ho, je to k ničemu.“* 3 respondenti se shodují: *„Nepomáhá, je to jenom formalita.“* 1 respondent neví, do jaké míry individuální akční plán klientovi pomáhá při hledání zaměstnání: *„Nevím, jak moc jim pomáhá, že se zavazují, že budou číst nástěnky, hledat práci. Myslím, že pokud jsou nezaměstnaný dlouho, tak jsou vyhořelí a apatičtí.“* 1 respondentka zastává názor, že individuální akční plán pomáhá: *„Pokud je v něm zařazena rekvalifikace, tak většina klientů ji absolvuje a asi polovina dochází na motivační kurz. Hlavně asi i z důvodu, aby nebyli sankčně vyřazeni z Úřadu práce. Nutí je to alespoň něco dělat.“*

4.4 Tabulky na podkladě výsledků rozhovorů se sociálními pracovníky úřadu práce

Tab. 28: Shrnutí názorů respondentů na zrušení prokazování snahy zvýšit si příjem vlastní prací (v absolutních hodnotách)

Hodnocení snahy zvýšit si příjem vlastní prací	Ano, souhlasím	Je to individuální	Ne, nesouhlasím
Zrušení prokazování snahy zvýšit si příjem vlastní prací	3	1	1
Zrušení možnosti zvýšit částku živobytí při prokazování snahy zvýšit si příjem vlastní prací	2	1	2

Zdroj: vlastní výzkum

Se zrušením prokazování snahy zvýšit si příjem vlastní prací souhlasí z 5 dotazovaných 3 respondenti. 1 respondentka si domnívá, že prokazování snahy zvýšit si příjem: *„Bylo to stejně pouze neformální a nekontrolovatelné. Byla to jen práce navíc.“* 1 respondentka má shodný názor: *„Stejně v tom šikovný český národ podváděl, obcházel systém, takže nic proti tomu.“* 1 respondent si myslí, že: *„To nyní pojme všechno agenda Úřadu práce. Až se rozjede systém veřejné služby, tak to převezme odbor zaměstnanosti. Budou tam tuhle stránku věci řešit s klienty oni. Sociální práce je nyní záležitostí obcí. Pokud má klient problémy, bude chodit na obec. Tam mu pomohou zajistit bydlení, doklady a tak. Sem budou chodit jen pro peníze. My nyní děláme jen sociální šetření kvůli nároku na dávku, ne sociální práci.“* 1 respondentka si myslí, že zrušení prokazování snahy zvýšit si příjem vlastní prací je přínosné jen u určitých klientů: *„Dle mého názoru to u nepřizpůsobivých klientů není dobré řešení. Naopak u klientů, kteří opravdu dlouhodobě hledají zaměstnání a nemohou ho nalézt z důvodu vyšší věku, to jejich sociální situaci zlepší.“* 1 respondentka vyjádřila nesouhlasné stanovisko: *„Nic už nenutí lidi, aby si sami aktivně práci sháněli.“*

Se zrušením možnosti navýšit částku živobytí prokazováním snahy zvýšit si příjem vlastní prací souhlasí 2 respondenti z 5 dotazovaných. 1 respondentka si myslí:

„Bylo to stejně formální, kdo si práci chtěl hledat, tak si ji hledal i bez toho.“
 1 respondentka dodává: „Nic proti tomu, alespoň je zjednodušený systém.“
 1 respondentka se domnívá, že zrušení této možnosti zvýšení částky živobytí bude přínosné pouze u: „Nepřízpůsobivých klientů. Ti co si práci skutečně hledali, dostali alespoň malé ocenění své snahy.“
 2 respondenti se zrušením této možnosti nesouhlasí.
 1 respondent říká: „Těm co skutečně sháněli práci, to aspoň nahradilo výdaje za jízdné a telefony.“
 Podle 1 respondentky: „Klienti ztratí motivaci:“

Tab. 29: Shrnutí názorů respondentů na stimulační účinek veřejné služby k nalezení zaměstnání (v absolutních hodnotách)

Výkon veřejné a dobrovolnické služby	Ano, souhlasím	Nevím	Ne, nesouhlasím
Za výkon veřejné služby nenáleží žádná odměna	2	1	2
Výkon veřejné služby klienta stimuluje ke hledání zaměstnání	1	1	3
Za výkon dobrovolnické služby nenáleží žádná odměna	2	0	3

Zdroj: vlastní zdroj

Z 5 dotázaných zaujmají 2 respondenti pozitivní postoj k tomu, že za výkon veřejné služby nenáleží žádná odměna. 1 respondentka vyjádřila své stanovisko: „Pokud jde o dlouhodobě nezaměstnaného člověka a pobírá dávky od státu, tak s tímto souhlasím.“ 1 respondentka zastává názor: „A proč by měli odměnu dostávat? Dostávají sociální dávky, tak co by víc chtěli? Já poctivě pracuji a žádnou odměnu mi také nikdo nedá.“ 1 respondent má neutrální postoj: „Nevím, jestli je to nyní dobře nastavené. Nevím, jak moc je to předtím motivovalo, ale měli aspoň dojem, že pracují za nějakou mzdu. Teď zjišťují, že musí být někde již v šest ráno, střízlivý a pak nedostanou nic. Najednou ji nikdo nechce dělat. Je to pro ně šok, za co měli něco navíc, nemají nic. Ale určitě je to dobré pro udržení pracovních návyků a proto, že mají nějaké povinnosti. Musí vstát a něco odvést. Někteří jsou léta doma a teď u nich vznikne problém, že

někam mají jít. Jsou frustrovaní, mají nízké sebevědomí, myslí si, jsem starý, nepotřebný, už nic nezvládnou, často jsou to alkoholici. Myslím si, že tak jedna třetina klientů odpadne a nebudou mít dávky.“ 2 respondenti s tím, že za výkon veřejné služby nenáleží žádná odměna, nesouhlasí. Podle 1 respondentky je to: „Špatně motivující. Za něco navíc by měli také něco navíc dostat, nejenom to, že při nevykonání veřejné služby budou následovat tvrdé sankce. Navíc veřejnou službu vykonává jen zlomek klientů. Ostatní berou stejně a za nic, takže je to ještě ke všemu nespravedlivé.“ 1 respondentka se domnívá, že: „Bylo to motivační, dneska je to jen pro uchování pracovních návyků.“

Podle 1 respondentky z 5 dotázaných má výkon veřejné služby na některé klienty stimulační účinek: *„U některých klientů určitě ano, u některých ne. Myslím si, že někteří klienti si raději najdou jiné zaměstnání, než aby vykonávali veřejnou službu a ještě k tomu zadarmo.“* 1 respondent zaujímá spíše neutrální postoj: *„Nevím, jak moc je to bude nutit hledat práci. Asi jak koho. Setkávám se s různými klienty, čím déle jsou na dávkách tak propadají frustraci, někdy až alkoholismu, ztratí bydlení, jsou naprosto rezignovaní, vyhořelí a vyčlenění. Těžko říci, jak se dokáží znovu zapojit.“* 3 respondenti si myslí, že výkon veřejné služby nebude klienty stimulovat ke hledání zaměstnání. 1 respondentka říká: *„A proč by je měl stimulovat? Že by se jim zalíbilo chodit do práce a navíc zadarmo? Loni to bylo klienty hodnoceno pozitivně, letos zatím nezjistili, že za to nebude žádný zisk.“* 1 respondentka se domnívá, že: *„Ti klienti, kteří přišli o práci nedávno, si ji budou hledat stejně i bez výkonu veřejných prací. Ti co nechtějí, si ji hledat nebudou, spíše budou hledat zdravotní důvody, aby ji vykonávat nemuseli.“* 1 respondentka zastává názor, že: *„Klienty to spíše než stimuluje, otravuje.“*

Z 5 dotázaných zaujímají 2 respondenti souhlasný postoj, k tomu, že za výkon dobrovolnické služby nenáleží žádná odměna. 1 respondent říká: *„Stejně jsem se nesešel s tím, že by ji tu někdo vykonával.“* 1 respondentka vyjádřila důrazně svůj postoj: *„Souhlasím s tím, nejraději bych ze svých negativních zkušeností zrušila celou hmotnou nouzi.“* 3 respondenti nesouhlasí s tím, že za výkon dobrovolnické služby nenáleží žádná odměna. 1 respondentka si myslí: *„Nějaké dobrovolníky jsme zde měli, myslím si, že se nyní bude jejich počet snižovat.“* 2 respondenti se shodují: *„Lidé přišli o motivaci k tomu, udělat něco navíc.“*

Tab. 30: Shrnutí názorů respondentů na stimulační účinek mechanismů pomoci v hmotné nouzi na klienta (v absolutních hodnotách)

Mechanismy systému pomoci v hmotné nouzi	Ano, jsou stimulační	Je to individuální	Ne, nestimulují
Jsou pro klienta stimulační	0	1	4

Zdroj: vlastní výzkum

Mechanismy systému pomoci v hmotné nouzi nepokládá žádný z 5 dotazovaných respondentů pro klienta za stimulační. 1 respondent zastává názor, že je jeho účinek individuální: „Působí na klienty různě. Někdo přijde a nedělá nic, někoho to naopak nastartuje a maká na sobě, nechce zůstat v této situaci a dělá vše proto, aby se z ní dostal.“ 4 respondenti si myslí, že systém dávek hmotné nouze je pro klienta nedostatečně stimulační. Podle 1 respondentky: „Bohužel nijak stimulační není. Nanejvýš se žadatelé snaží osamostatnit z okruhu společně posuzovaných osob, aby tak měli nárok na dávku v hmotné nouzi.“ Názor 1 respondentky je: „je stimulační spíše k tomu na dávkách zůstat, bohužel.“ 1 respondentka si myslí, že: „Mnozí s klientů si zvyknou pobírat dávky a nesnaží se vůbec o změnu.“ 1 respondentka zastává radikální postoj: „Dávky bych zrušila, jsou více zneužívané než využívané potřebnými lidmi.“

Tab. 31: Shrnutí názorů respondentů na nejvíce stimulační nástroj pomoci v hmotné nouzi (v absolutních hodnotách)

Nejvíce stimulační nástroj pomoci v hmotné nouzi	Počet respondentů
Existenční a životní minimum	1
Dávky mimořádné okamžité pomoci	2
Vyřazení z evidence uchazečů	1
Žádný	1

Zdroj: vlastní výzkum

Jako nejvíce stimulační nástroj v systému pomoci v hmotné nouzi jsou 2 respondenty z 5 dotazovaných vnímány dávky mimořádné okamžité pomoci.

Respondentky D a E se domnívají, že: „*Mopky jsou adresné, když pomáhají v těžkých situacích.*“ 1 respondent pokládá za stimulační nástroj pomoci v hmotné nouzi hranici existenčního a životního minima: „*Určují hranici, pod kterou se opravdu už jít nedá.*“ 1 respondentka pokládá za nejvíce stimulující sankční vyřazení z Úřadu práce: „*Pokud tedy jde o stimulaci zapojit s do pracovního procesu a chtít svoji situaci řešit.*“ Podle 1 respondentky systém pomoci v hmotné nouzi žádný stimulační mechanismus nemá: „*Ted' už žádný. Jde o to pouze splnit podmínky nutné pro přiznání dávky a nevypadnout z evidence uchazečů o zaměstnání, kterou zaměstnanci hmotné nouze nemohou nijak ovlivnit, proto to nevnímám jako nástroj systému pomoci v hmotné nouzi.*“

5. Diskuse

Téma diplomové práce je zaměřeno na zmapování zkušeností s využíváním vybraných stimulačních mechanismů v systému pomoci v hmotné nouzi. První část výzkumu se zabývá názory adresátů pomoci v hmotné nouzi na možnost zvýšení příjmu vlastním přičiněním a využívání těchto možností v praxi a na jejich názor na řešení situace hmotné nouze vlastní prací. Druhá část mapuje zkušenosti sociálních pracovníků obecních úřadů s rozšířenou působností a obecních úřadů s přenesenou působností s možnostmi kontroly adresáta pomoci v hmotné nouzi při prokazování snahy zvýšit si příjem vlastním přičiněním a názor sociálních pracovníků na řešení hmotné nouze zvýšením příjmů vlastní prací. Třetí část výzkumu zjišťuje názory sociálních pracovníků úřadu práce na některé změny zákona č. 111/2006 Sb., o hmotné nouzi, platné od 1. 1. 2012.

5.1. Diskuse týkající se názorů adresátů pomoci v hmotné nouzi na možnost zvýšit si příjem vlastním přičiněním

Při posuzování nároku na příspěvek na živobytí se dle zákona o pomoci v hmotné nouzi (58) posuzuje, zda si osoba nebo společně posuzované osoby mohou zvýšit příjem vlastním přičiněním. Zvýšením příjmu vlastním přičiněním se rozumí zvýšení příjmu prodejem nebo využitím majetku nebo řádným uplatněním nároků a pohledávek.

Výzkumným šetřením jsem chtěla zjistit, jak je klienty vnímáno řešení stavu hmotné nouze prodejem nebo jiným využitím majetku. Výzkumem bylo zjištěno, že většina adresátů pomoci v hmotné nouzi (9 respondentů) zaujímá spíše či zcela negativní postoj k možnosti zvýšení svého příjmu prodejem nebo jiným využitím majetku (viz. Tab.1). K tomuto postoji je ve většině případů vede skutečnost, že žádný majetek nevlastní, a pokud nějaký vlastní, tak ho odmítají prodat z důvodu, že se jedná o věci, které potřebují k běžnému životu. Někteří z nich předpokládají, že se jedná pouze o krátkodobý stav a pokud by věci nyní prodali, obtížně by si je opět pořizovali. Bylo zjištěno, že tato možnost je adresáty pomoci v hmotné nouzi velmi málo využívána (2 respondenti) a že k učinění tohoto kroku je nestimuluje ani bonifikace

snahy občana v podobě možnosti zvýšení částky živobytí, stimulovala by pouze 1 respondenta. Přesto si myslím, že hodnocení majetkových poměrů je důležité pro zaručení adresnosti dávek. Shoduji se tak s názorem Krebse (2005), že testování majetku je z principiálních důvodů v tomto systému namístě, protože poskytování dávek hmotné nouze má směřovat k prokazatelně chudým osobám, které nejsou schopny zajistit své základní životní potřeby vlastními příjmy.

Dále jsem chtěla zjistit, jaké zákonné nároky a pohledávky jsou adresáty pomoci v hmotné nouzi nejvíce uplatňovány při zvyšování příjmu vlastní prací. Výzkumným šetřením bylo zjištěno, že nejvíce uplatňovanými nároky jsou dávky ze systému státní sociální podpory, dále pak výživné a nároky z předešlých zaměstnání (viz. Tab. 2). Jelikož byli osloveni respondenti, kteří pobírají dávky hmotné nouze déle než 6 měsíců, neuplatňuje žádný z nich nárok na dávky podpory v nezaměstnanosti. Pokud klienti při podávání žádosti o dávky pomoci v hmotné nouzi neuplatňují některé zákonné nároky, bývá to, jak uvádí Mareš (1999), z důvodu jisté sociální nekompetentnosti oprávněných osob. Jedná se především o dvě formy sociální nekompetence. A to neznalost vlastních oprávnění a neznalost postupů, jakým způsobem svá oprávnění prosadit.

Problematické bývá uplatnění nároku na výživné pro dítě, ve většině případů je vymáháno soudní cestou (ze 4 respondentek, které nárokují výživné, ho musí 3 vymáhat soudní cestou), málokdy však s efektem. Potvrzují se tímto zkušenosti Kopřivové (2010) z azylového domu pro matky s dětmi, že pro matky samoživitelky je velkým problémem jejich finanční situace, což je ještě zhoršeno nespolehlivostí otců, kteří neplatí výživné. Část z nich sedí ve výkonu trestu, část nepracuje a chová se nezodpovědně. Nejedná se sice ve většině případů o závratné částky, ale pro osamělou matku s dětmi je tato částka potřebná.

Rozhovory s adresáty pomoci v hmotné nouzi byly provedeny před změnou zákona č.111/2006 Sb., o hmotné nouzi, kdy jeho součástí bylo i ustanovení o prokazování snahy zvýšit si příjem vlastní prací. Zajímalo mne, jak tuto možnost adresáti pomoci v hmotné nouzi vnímají a do jaké míry ji využívají.

Položila jsem otázku, jakým způsobem prokazují adresáti pomoci v hmotné nouzi snahu zvýšit si příjem vlastní prací. Bylo zjištěno, že větší část klientů (7 respondentů) musela

prokazovat snahu zvýšit si příjem výdělečnou činností písemnou formou, ostatní (6 respondentů) ústní formou nebo tuto snahu neprokazovali žádným způsobem (viz. Tab.3). Snaha zvýšit si příjem výdělečnou činností byla prokazována prostřednictvím tzv. „aktivní karty občana“, kam měli uvést každý měsíc (podle pracoviště 5 – 8 zaměstnavatelů), kde se ucházeli o zaměstnání. Z výzkumného šetření však vyplynulo, že četnost žádání o zaměstnání je mnohem nižší nežli prokazovaná činnost. Nejvyšší uvedená četnost žádání o zaměstnání byla u 2 respondentů a to 2 - 3x měsíčně (viz. Tab. 11). Čím delší bylo období nezaměstnanosti, tím je zaznamenána nižší četnost žádání o zaměstnání. Z těchto zjištění usuzuji, že prokazování snahy zvýšit si příjem vlastní prací prostřednictvím tzv. „aktivní karty občana“ nemusí vždy ukazovat na skutečnou aktivitu klienta při hledání zaměstnání.

K možnosti využití zvýšení částky živobytí výkonem dobrovolnické služby sice vyjádřila většina klientů (11 respondentů) kladný postoj, ale nikdo z nich této možnosti nevyužil. Polovina oslovených (6 respondentů) ani nemá zájem o využití této možnosti vůbec, nebo jenom za určitých podmínek (2 respondenti)(viz. Tab. 4). Myslím si, že malý zájem o tuto možnost je způsoben i nedostatečnou informovaností o dobrovolnické službě. Shoduji se tak s názorem Kabelkové a Königové (2011), že hlavními důvody současného stavu je nejspíše nevelký zájem úřadů práce o spolupráci s dobrovolnickými organizacemi, nízká popularita dobrovolnické služby mezi nezaměstnanými, zaměření spolupracujících neziskových organizací především na zdravotně sociální oblast, čímž se zužuje nabídka vhodných dobrovolnických míst pro nezaměstnané. Myslím si, že nezaměstnaní ve výkonu dobrovolnické služby nevidí žádná pozitiva, kterými pro ně může být možnost profesního růstu a získání kontaktů na možné zaměstnavatele. V dobrovolnické službě vidí především činnost, která je prováděna zdarma.

Možnost zvýšení příjmu výkonem veřejně prospěšných prací hodnotí kladně 9 respondentů, této možnosti však využili pouze 3 respondenti. 4 respondenti o tuto možnost nejeví zájem vůbec (viz. Tab. 5), jako důvod uvádějí nejčastěji stigmatizaci osob provádějících veřejně prospěšné práce.

Výzkumným šetřením bylo zjištěno, že s možností zavedení institutu veřejné služby v obci by souhlasilo 9 respondentů. Ochotno vykonávat ji by bylo 6 respondentů, 2 respondenti by ji vykonávali pouze za určitých podmínek a 4 respondenti nemají zájem o výkon veřejné služby vůbec (viz. Tab. 6). Z výše uvedeného vyplývá, že názory respondentů na výkon veřejné služby a veřejně prospěšných prací jsou téměř shodné.

Výzkumným šetřením se ukázalo, že ke zvýšení příjmu vlastní prací není prakticky vůbec využívána možnost výkonu dobrovolnické služby. Adresáty pomoci v hmotné nouzi je využíván v malé míře pouze výkon veřejně prospěšných prací, kde je motivací práce za mzdu. Institut veřejné služby není praktikován v žádné z obcí, kde probíhalo výzkumné šetření.

5.2. Diskuse k porovnání názorů adresátů pomoci v hmotné nouzi s názory sociálních pracovníků obecních úřadů na řešení stavu hmotné nouze zvýšením příjmu vlastní prací.

Výzkumným šetřením jsem chtěla zjistit, zda jsou názory týkající se pozitivního vlivu zvýšení příjmu vlastní prací na řešení stavu hmotné nouze patrné spíše na straně sociálních pracovníků. Bylo zjištěno, že větší část adresátů pomoci v hmotné nouzi (9 respondentů) se domnívá, že získání zaměstnání by mělo pozitivní vliv na řešení jejich současné situace (viz. Tab. 8). Získání samotného zaměstnání (7 respondentů) však nepokládají za zcela dostačující pro řešení své sociální situace. 3 respondenti podmiňují pozitivní vliv získání zaměstnání dostatečně vysokým výdělkem. Tento výdělek by měl přesahovat výši vyplacených dávek. Pro některé respondenty je problematická otázka zajištění vhodného bydlení. U matek samoživitelek je podstatné zajištění péče o děti, často je velmi obtížné zajistit pro děti předškolní zařízení, chybí možnost předškolního zařízení pro děti s prodlouženou dobou provozu. Výzkumné šetření ukázalo, že větší část sociálních pracovníků (7 respondentů) se domnívá, že zvýšení příjmu vlastní prací má pozitivní vliv na řešení stavu hmotné nouze klienta (viz. Tab. 24). Hlavní přínos vidí v tom, že je klient vtažen zpět mezi běžnou společnost, obnoví své pracovní návyky, zlepší svůj společenský statut a hlavně svoji finanční situaci. Druhá, menší část sociálních pracovníků (5 respondentů) se domnívá, že ne vždy získání zaměstnání má

pozitivní vliv na stav hmotné nouze klienta. Setkávají se se situacemi, kdy klient, který má nízké vzdělání, nemůže sehnat takové zaměstnání, kdy by jeho příjem přesahoval hranici vyplacených dávek ze systému pomoci v hmotné nouzi, zvláště pak v případech, kdy je tomuto klientovi vyplácen doplatek na bydlení. Týká se to především rodin s větším počtem nezaopatřených dětí. Pokud i přes výkon zaměstnání trvá nárok na dávky hmotné nouze, je klientovi rozdíl doplacen, klient se tak ocitá v situaci, kdy pracuje, ale nezaznamená žádný pozitivní posun po ekonomické stránce. Naopak má mnohem méně volného času a ztratí možnost případného příležitostného přivýdělku. Jestliže však přijetím málo placeného zaměstnání ztratí nárok na dávky ze systému hmotné nouze, může se jeho finanční situace zhoršit (ztratí nárok na doplatek na bydlení). Uvízne tak v sociální pasti, přijetí zaměstnání s nižším příjmem ho může zneschopnit. Stejný názor s nimi sdílí i polovina dotázaných adresátů pomoci v hmotné nouzi (6 respondentů). Domnívám se, že tyto zjištěné okolnosti ukazují na situaci, kterou popisuje Krebs (2005), tj., že současný systém neobsahuje pobídkový mechanismus, který by zajistil, že přijetí zaměstnání bude pro občana vždy znamenat pozitivum. Může totiž potom docházet k tomu, že příjem ze zaměstnání bude nižší než vyplácené dávky. Z toho plynou i negativní důsledky, klienti získají nechuť k aktivnímu hledání zaměstnání a pasivně setrvávají na dávkách.

Z výše zjištěných dat usuzuji, že pozitivní vliv zvýšení příjmu vlastní prací na řešení stavu hmotné nouze je patrný spíše na straně adresátů pomoci v hmotné nouzi. Myslím, že je to způsobeno tím, že sociální pracovníci díky své praxi a zkušenostem dokáží lépe předvídat, jaké zaměstnání je pro klienta dostupné, jakým směrem se bude klientova situace vyvíjet a jakými všemi riziky je klient ohrožen. Zvláště pak vidím jako problematickou oblast bydlení, kdy osoba s nízkými příjmy nemá možnost zajistit si takové bydlení, aby byla schopna pokrýt všechny náklady. Na trhu s byty je absence levných sociálních bytů. Dojde-li ke ztrátě nároku na doplatek na bydlení, který pokrývá tyto náklady, je člověk zneschopněn, nevyplatí se mu pracovat.

Výzkumným šetřením bylo zjištěno, že zaměstnání nejvíce hledají lidé, kteří setrvávají na dávkách pomoci v hmotné nouzi po krátkou dobu a byli zvyklí vždy pracovat. Po půl roce začíná jejich aktivita postupně upadat, začínají ztrácet sebevědomí

i víru, že najdou uplatnění, postupně vymizí pracovní návyky a člověk ztrácí vůli pracovat. Shodují se s názorem Matouška (2011), že opětovný vstup na trh práce u lidí, kteří jsou dlouhodobě nezaměstnaní, je ztížen tím, že ztratili pracovní návyky spolu s motivací k práci.

Výzkumné šetření mezi sociálními pracovníky ukázalo, že další skupinou, která je aktivní při hledání zaměstnání, jsou především matky s dětmi. Je to způsobeno skutečností, že donedávna pracovaly a neztratily doposud své pracovní návyky, patří však na trhu práce mezi skupinu, která je obtížně zaměstnatelná. Jak uvádí Plasová (2010), je to způsobeno tím, že dostupnost zařízení pro děti ve věku do 3 let je velmi nízká a v rámci služeb, které jsou určeny pro děti v předškolním věku, může zaměstnavatel shledávat problematickou časovou flexibilitu matek s malými dětmi. V českých podmínkách je zaměstnavatelům umožněno zřizovat miniškoly. Tento nástroj harmonizace práce a rodiny je vnímán jako velmi finančně náročný, administrativně i organizačně zatěžující, mohou si ho dovolit pouze větší firmy s vyšším počtem matek s malými dětmi. Domnívám se, že tento nástroj je velmi málo využíván.

Aktivními při hledání zaměstnání jsou také lidé se středoškolským vzděláním bez maturity a s vyšším vzděláním – středoškolským s maturitou a s vysokoškolským vzděláním. Na dávkách pomoci v hmotné nouzi setrvávají často pouze po krátkou dobu. Díky dosaženému vzdělání mají vyšší uplatnitelnost na trhu práce a dosáhnou i na lépe placená zaměstnání. Snaha klienta řešit svoji situaci roste s jeho dosaženým vzděláním.

Z výše uvedeného vyplývá, že nejčastěji jsou při hledání zaměstnání nejvíce aktivní lidé, kteří jsou krátkodobě nezaměstnaní, matky s dětmi a lidé se středoškolským vzděláním s maturitou a s vysokoškolským vzděláním (viz. Tab. 25).

Výzkumným šetřením bylo zjištěno, že sociální pracovníci obecních úřadů pokládají za jednu ze tří nejčastějších příčin obtížné zaměstnatelnosti některých klientů jejich nízké vzdělání (9 respondentů)(viz. Tab. 26). Pokud jsou klienti dlouhodobě nezaměstnaní, ztrácejí obecné i specifické dovednosti potřebné ve svém povolání a současně nemají příležitost získat nové poznatky v oboru. Klienti, kteří mají jen základní vzdělání, jsou zaměstnavateli často opakovaně odmítáni a jejich šance uplatnit se na trhu práce jsou minimální. Zaměstnavatelé raději přijmou člověka s kvalifikací a

praxí. Často je tak pro lidi se základním vzděláním dostupná pouze těžká fyzická práce, která je finančně nízko hodnocená, klienti pak odmítají takovéto zaměstnání vykonávat. Nízká mzda za vykonanou práci je tak pokládána 6 respondenty za důvod obtížné zaměstnatelnosti některých klientů.

Za jednu z dalších příčin je pokládána péče o děti (5 respondentů), zvláště u matek samoživitelek. Obtížně hledají zaměstnání klienti, kteří se nacházejí v předdůchodovém věku (4 respondenti). Toto souvisí se současnou společností, která je dle Langmeiera a Krejčířové (2007) zaměřena na vysoký výkon a pružnou adaptaci na nové postupy. Starší pracovníci jsou označováni za neperspektivní, nevykonné a neschopné osvojit si nové dovednosti. Na volná pracovní místa jsou tak přijímáni přednostně mladší uchazeči.

Někteří sociální pracovníci uvádějí jako příčinu obtížné zaměstnatelnosti neochotu klienta pracovat (4 respondenti) či nepřizpůsobivost klienta (3 respondenti). Neochota některých klientů vychází z převzatých vzorců chování v rodině, z prostředí, kde vyrůstali v prostředí a kde je nezaměstnanost normou. Mareš (1999) uvádí, že kultura chudoby je způsobem života, který je předáván z generace na generaci a má zvláštní sociální a psychologické důsledky pro své členy. Děti vyrůstající v takovém prostředí během procesu socializace, přijímají její hodnotový systém, postoje a nízké aspirace, což je znevýhodňuje při vyhledávání a využívání jejich vlastních šancí. Je zde malá pravděpodobnost, že budou dětem předány aktivní životní postoje.

Výzkumným šetřením bylo zjištěno, že sociální pracovníci obecních úřadů řadí mezi tři nejčastější příčiny obtížné zaměstnatelnosti některých klientů také dostupnost zaměstnání, zvláště pokud klient bydlí na vesnici, kde je nedostatečná dopravní obslužnost a nevlastní auto. Dojde k situaci, že klient je místem výběru zaměstnání omezen, protože není schopen se do určitých míst dopravit. Dochází tak, jak popisuje Feřtlová a Temelová (2011), k prostorové neshodě mezi lokalizací nabízených pracovních příležitostí a bydlištěm potencionálních zaměstnanců.

Dalšími uváděnými důvody obtížné zaměstnatelnosti některých klientů byla příslušnost k romské národnosti a neuspokojivý zdravotní stav.

Výzkumným šetřením bylo zjištěno, že nejčastější příčinou obtížné zaměstnatelnosti některých adresátů pomoci v hmotné nouzi je jejich nízké vzdělání. Tito klienti pak často nejsou ochotni vykonávat práci, která je málo ohodnocená a jejich výdělek je nižší než výše poskytovaných dávek ze systému pomoci v hmotné nouzi. Záměrně tak v tomto systému setrvávají. Další příčinou obtížné zaměstnatelnosti některých klientů je péče o malé děti nebo věk nad padesát let. Častou příčinou je neochota pracovat, nepřizpůsobivost, příslušnost k romské národnosti, problematická dopravní obslužnost či zdravotní stav.

Dlouhodobě nezaměstnanému má dle zákona č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů, pomoci při hledání zaměstnání individuální akční plán, který vypracovává úřad práce společně s uchazečem o zaměstnání. Jeho cílem je zvýšit aktivitu nezaměstnaného při hledání zaměstnání a zvýšit jeho uplatnitelnost na trhu práce. Obsahem individuálního akčního plánu je zejména stanovení postupů a časového harmonogramu plnění jednotlivých opatření a úkolů směřujících k získání zaměstnání. Zjišťovala jsem do jaké míry je tato funkce naplněna. Při výzkumném šetření uváděli 3 adresáti pomoci v hmotné nouzi, že jim při hledání zaměstnání individuální akční plán pomáhá (viz. Tab. 12). Z jejich odpovědí však vyplynulo, že jednomu z respondentů pomáhá skutečně při hledání zaměstnání, ale ostatním v jiných záležitostech („pomoc při vyplňování tiskopisů“, „ochotná paní, která nic nevyžaduje“), 2 dotázaní vůbec nevědí co to individuální akční plán je, ostatní dotazovaní vnímají individuální akční plán spíše negativně nebo negativně. Sociální pracovníci obecních úřadů vnímají individuální akční plán ve většině (10 respondentů) negativně (viz. Tab. 27). Postrádají v něm konkrétní cíle, úkoly, které by měl klient plnit; dle jejich mínění je velmi obecný a obtížně kontrolovatelný. Podle některých respondentů se stal pouze byrokratickou záležitostí. Z výše uvedeného usuzuji, že individuální akční plán neplní dostatečně svoji stimulační funkci. Shodují se s názorem Matouška (2011), že pracovníci Úřadů práce jsou přetížení velkým množstvím klientů, takže nemají dostatek prostoru pro individuální práci s nimi.

Výzkumným šetřením bylo zjištěno, že individuální akční plán sestavovaný společně s klientem na úřadě práce je vnímán adresáty pomoci v hmotné nouzi i

sociálními pracovníky ve většině případů jako byrokratická záležitost, která je nezbytná pouze pro vznik nároku na dávku.

5.3. Diskuse týkající se možností kontroly adresáta pomoci v hmotné nouzi při prokazování snahy zvýšit si příjem vlastním přičiněním.

Orgány pomoci v hmotné nouzi ověřují celkové sociální a majetkové poměry žadatele o dávky v hmotné nouzi. Zjišťovala jsem, jaké možnosti ověření majetkových poměrů klienta sociální pracovníci obecních úřadů mají. 7 respondentů uvedlo, že majetkové poměry klienta mohou ověřit pouze sociálním šetřením, které provádějí před přiznáním dávky (viz. Tab. 15). 4 respondenti využívají k ověření informací kromě sociálního šetření také informace z katastru nemovitostí či z evidence motorových vozidel. 1 respondentka pokládá ověřování majetku za zbytečné. Velmi složité je pro sociální pracovníky posoudit, který majetek má už být využit k prodeji. Všichni se shodují, že nelze žádným způsobem provést kontrolu finančních prostředků, stavu účtu, uzavření spoření apod., které klient vlastní. Vše je vázáno pouze na čestné prohlášení klienta. Sociální pracovníci mohou pracovat pouze s informacemi, které řekne klient sám, a nemohou si ověřit, zda informace podané klientem jsou pravdivé. Z výše uvedených dat usuzuji, že ověření majetkových poměrů klienta je velmi problematické a obtížné. Ověření stavu finančních prostředků klienta je prakticky nemožné.

Mezi nejvíce využívané způsoby zjišťování neuplatněných nároků a pohledávek klienta patří využití systému OK nouze (4 respondenti)(viz. Tab. 17), kde sociální pracovníci vidí souběh vyplacených dávek ze systému státní sociální podpory, dávky z oblasti zaměstnanosti a z nemocenského a důchodového pojištění. Dalším využívaným způsobem je polostrukturovaný rozhovor (4 respondenti) a posouzení sociální situace klienta (4 respondenti), kdy na základě získaných informací od klienta usuzují, na které dávky by měl klient nárok, či které pohledávky by mohl případně uplatňovat. Tímto způsobem lze například zjistit, zda je uplatňováno výživné na nezaopatřené dítě. Některé klientovy pohledávky jsou nezjistitelné, záleží pouze na klientovi, jestli o nich sociálního pracovníka informuje, jsou nedohledatelné. 1 respondentka upozornila na nevyužívání možnosti uplatňovat vyživovací povinnost

mezi zletilými dětmi a rodiči. Pospíšil a Hutěčka (2007) uvádí, že děti, které jsou schopny sami se živit, mají povinnost svým rodičům zajistit slušnou výživu, pokud to potřebují. Pokud je více dětí, podílí se každé takovým dílem, jaký odpovídá poměru jeho schopností, možností a majetkových poměrů k schopnostem, možnostem a majetkovým poměrům ostatních dětí. Myslím si, že v systému pomoci v hmotné nouzi by tato vyživovací povinnost být uplatňována měla, zvláště v případě, pokud se rodiče o dítě vždy dobře starali. Jak uvádí Francová (2008), princip subsidiarity klade důraz na to, aby se každý problém řešil na co nejnižší možné úrovni. Pokud jednotlivec není schopen řešit situaci vlastními silami, má nejprve pomoci rodina, až poté by se měl problém řešit na vyšší úrovni.

Všichni sociální pracovníci obecních úřadů se shodli, že na jejich pracovišti prokazují klienti zvýšit si snahu vlastní prací prostřednictvím tzv. „aktivní karty občana“, kam klient zaznamenává, kde a kdy se o zaměstnání ucházel (viz. Tab.18). Prokazují to razítka od zaměstnavatelů, uvedením telefonních čísel, na která telefonovali, když se o práci ucházeli, popřípadě dokládají e-mailovou korespondenci se zaměstnavatelem. Sociální pracovníci mohou telefonicky ověřit, zda klient uvedl pravdivé informace. Někteří sociální pracovníci této možnosti kontroly nevyužívají z obavy, aby klienta před zaměstnavateli nepoškodili. Většina respondentů této možnosti kontroly občas využívá. Avšak ani tato kontrola není zcela jednoznačná, zaměstnavatelé neevidují odmítnuté uchazeče o zaměstnání a často tak nemohou potvrdit nebo vyvrátit, zda se klient skutečně o pracovní místo ucházel. Často není v časových možnostech sociálního pracovníka všechny uvedené údaje klientem ověřovat. Jak z výše uvedených dat vyplývá (kapitola 5.2), četnost žádání klientů o zaměstnání je mnohem nižší nežli prokazovaná činnost. Z těchto indicií usuzuji, že někteří klienti neuvádějí o své aktivitě při hledání zaměstnání zcela přesné údaje a „aktivní karta občana“ tak nemusí vždy přesně odrážet vynaloženou aktivitu klienta při hledání zaměstnání. Tento předpoklad podporuje i odpověď jedné klientky, že zaměstnavatele obchází pouze z důvodu, aby ji odmítli a dostala tak potřebné razítko. Jako velmi problematickou shledávají sociální pracovníci obecních úřadů práci klienta „načerno“, kdy neexistuje prakticky žádný nástroj, pomocí kterého by se dalo tomuto

nešvaru zcela zabránit. Během rozhovorů někteří klienti (2 respondenti) občasnou „práci načerno“ nepřímo přiznali. Myslím si, že v tomto ohledu je přínosný systém DONEZ, kdy se klient musí hlásit v nepravidelných intervalech na poštu. „Práci načerno“ tento nástroj zcela nezabrání, ale klientovi její výkon značně zkomplikuje.

Výzkumné šetření ukázalo, že možnosti kontroly adresáta pomoci v hmotné nouzi při prokazování snahy zvýšit si příjem vlastní prací jsou značně omezené. Ověření majetkových poměrů klienta je možné pouze sociálním šetřením, případně na katastru nemovitostí či za pomoci evidence motorových vozidel. Ověření finančního zajištění klienta není možné provést žádným způsobem. Uplatňování zákonných nároků a pohledávek klienta lze ověřit v rámci systému OK nouze nebo v rámci posuzování sociální situace klienta. Prokazování snahy zvýšit si příjem vlastní prací lze ověřit pouze prostřednictvím tzv. „Aktivní karty občana“. Není však ověřitelné, zda klient vykonává práci „načerno“.

5.4. Diskuse týkající se názorů sociálních pracovníků úřadu práce na proběhlé změny zákona č.111/2006 Sb., o hmotné nouzi, platné od 1. 1. 2012.

Od 1. 1. 2012 došlo ke změnám zákona č.111/2006 Sb., o hmotné nouzi. Jednou z těchto změn je zrušení posuzování snahy zvýšit si příjem vlastní prací. Zjišťovala jsem, jaký názor na tuto změnu mají sociální pracovníci krajských poboček Úřadu práce. Výzkumné šetření ukázalo, že většina dotázaných (3 respondenti) s touto změnou zákona souhlasí, zaujímají k ní kladný postoj (viz. Tab. 28). Názor sociálních pracovníků na zrušení možnosti navýšit částku živobytí prokazováním snahy zvýšit si příjem vlastní prací není zcela jednoznačný. Tuto změnu shledávají přínosnou pouze u neaktivních a nepřizpůsobivých klientů. Pokud byl klient aktivní při hledání zaměstnání, vrátil se mu tak náklady na jízdné a telefony, pokud vykonával veřejně prospěšné práce, dobrovolnickou či veřejnou službu, byla jeho snaha oceněna.

Jak vyplynulo i z provedeného výzkumného šetření, prokazování snahy zvýšit si příjem vlastní prací bylo obtížně kontrolovatelné, možnosti zvýšit si příjem výkonem dobrovolnické služby případně veřejné služby bylo využíváno pouze sporadicky a pouze některými klienty (3 respondenti) byla využita možnost výkonu veřejně

prospěšných prací. Po posouzení výše uvedeného si myslím, že změna zákona je přínosná. Díky této změně dojde také k ulehčení administrativní zátěže sociálních pracovníků na úseku dávek hmotné nouze na úřadu práce. Kontrolní činnost nad aktivitou klienta při hledání zaměstnání převzal odbor zaměstnanosti, který v tomto směru s klientem pracuje.

Další změnou od 1. 1. 2012 zákona č.111/2006 Sb., o hmotné nouzi, je, že za výkon veřejné služby nenáleží žádná odměna. Názor sociálních pracovníků úřadů práce na tuto změnu není zcela jednoznačný, polovina respondentů se změnou souhlasí (2 respondenti), druhá polovina dotázaných nesouhlasí (2 respondenti)(viz. Tab. 29), protože ne všichni klienti budou moci vykonávat veřejnou službu, ohodnocení však budou stejně jako ti, kteří ji nevykonávají. Myslím si, že podmínky by měli mít nastavené všichni stejně a pokud někdo dělá něco více, měla by mu náležet třeba jen minimální odměna. Většina sociálních pracovníků (3 respondenti) si myslí, že výkon veřejné služby nestimuluje klienta k hledání zaměstnání.

Výzkumným šetřením bylo zjištěno, že většina z dotázaných sociálních pracovníků úřadů práce (4 respondenti) nepokládá mechanismy systému pomoci v hmotné nouzi pro klienta za dostatečně stimulující (viz. Tab. 30). Domnívají se, že v některých případech klienta spíše nutí na dávkách hmotné nouze setrvat. Myslím si, že záleží na jednotlivých klientech. Ti, kteří se ocitnou v této situaci poprvé, se mnohem více snaží z ní vymanit a často se jim to i podaří. Pokud však klienti setrvávají v systému dávek hmotné nouze delší dobu, tím vyšší je pravděpodobnost, že si na tento způsob života zvyknou a stane se pro ně vyhovujícím. Souhlasím s názorem Hoskovcové (2009), že je potřeba vtahovat lidi do řešení jejich situace, do určování jejich vlastní budoucnosti. Je často udivující, jak málo úsilí jsou někteří lidé ochotni vynaložit na řešení své situace, spíše si vytvoří nový životní styl, který jim po čase vyhovuje. Z tohoto důvodu je velmi důležité zabývat se motivací lidí, jejich motivačním laděním.

Sociální pracovníci Úřadu práce pohlížejí na zrušení prokazování snahy zvýšit si příjem vlastní prací pozitivně. Jejich postoj ke zrušení možnosti zvýšit částku živobytí při prokazování snahy zvýšit si příjem a názor na zrušení zvýšení částky živobytí při

výkonu veřejné služby není zcela jednoznačný. Většina sociálních pracovníků nepokládá mechanismy systému pomoci v hmotné nouzi za stimulační.

6. Závěr

Cílem diplomové práce bylo zmapovat zkušenosti s využíváním vybraných stimulačních mechanismů v systému pomoci v hmotné nouzi. V současnosti je kladen větší důraz na odpovědnost člověka sama za sebe i svoji rodinu a na jeho aktivní úlohu při řešení vzniklé sociální události. Je snaha motivovat adresáty pomoci v hmotné nouzi k aktivní snaze zajistit si příjem vlastním přičiněním. Domnívám se, že cíle práce byly naplněny.

Výzkumná otázka 1 byla zaměřena na zjištění, jak je klienty vnímáno řešení stavu hmotné nouze prodejem nebo jiným využitím majetku.

Na základě provedeného výzkumu jsem zjistila, že většina klientů vnímá řešení stavu hmotné nouze prodejem nebo jiným využitím majetku negativně. Tato možnost je klienty využívána pouze ve velmi malé míře a k využití této možnosti je nestimuluje ani bonifikace snahy klienta v podobě zvýšení částky živobytí.

Výzkumná otázka 2 byla zaměřena na zjištění, jakým způsobem je prokazována snaha adresáta pomoci v hmotné nouzi při zvýšení příjmu vlastní prací.

Výzkumným šetřením bylo zjištěno, že snaha adresáta pomoci v hmotné nouzi byla prokazována prostřednictvím tzv. „aktivní karty občana“, kam klienti zaznamenávali, kde a kdy se o zaměstnání ucházeli.

Výzkumná otázka 3 byla zaměřena na zjištění, jaké zákonné nároky a pohledávky jsou nejčastěji adresáty pomoci v hmotné nouzi uplatňovány při zvyšování příjmu vlastním přičiněním.

Na základě provedeného výzkumu bylo zjištěno, že nejvíce uplatňovanými zákonnými nároky jsou dávky ze systému státní sociální podpory, dále pak výživné na nezaopatřené dítě a pohledávky z předešlých zaměstnání.

Výzkumná otázka 4 byla zaměřena na zjištění, zda jsou názory týkající se pozitivního vlivu zvýšení příjmu vlastní prací na řešení stavu hmotné nouze klienta patrné spíše na straně sociálních pracovníků.

Výzkumným šetřením bylo zjištěno, že názory týkající se pozitivního vlivu zvýšení příjmu vlastní prací na řešení stavu hmotné nouze jsou patrné spíše na straně adresátů pomoci v hmotné nouzi. Je to způsobeno tím, že sociální pracovníci jsou

ovlivnění svými zkušenostmi a praxí, dokáží lépe odhadnout jaké zaměstnání je pro klienta dostupné a jakými riziky je klient ohrožen. Domnívají se, že aktivita občanů nacházejících se v hmotné nouzi roste se zvyšujícím se vzděláním.

Výzkumná otázka 5 byla zaměřena na zjištění, jaké jsou možnosti kontroly adresáta pomoci v hmotné nouzi při prokazování snahy zvýšit si příjem vlastní prací.

Na základě provedeného výzkumu bylo zjištěno, že jediná možnost kontroly adresáta pomoci v hmotné nouzi při prokazování snahy zvýšit si příjem vlastní prací byla tzv. „aktivní karta občana“, na jejímž základě mohl sociální pracovník orgánu pomoci v hmotné nouzi ověřit u zaměstnavatele, zda se adresát pomoci v hmotné nouzi o pracovní místo skutečně ucházel.

Tato práce přinesla praktické zkušenosti a praktický pohled na proces využívání stimulačních mechanismů v systému pomoci v hmotné nouzi. Dá se předpokládat její využití jako podkladový materiál pro sociální práci s adresáty pomoci v hmotné nouzi. Získaná data je též možné vnímat jako podklad pro odbornou veřejnost, která by případně mohla prosazovat další dílčí úpravy v nastaveném systému pomoci v hmotné nouzi.

Na základě výsledků výzkumu jsem stanovila tuto hypotézu:

H1: Stimulace občanů nacházejících se ve stavu hmotné nouze roste se zvyšujícím se vzděláním.

7. Seznam použitých zdrojů

1. Buchtová, B. a kol. *Nezaměstnanost: psychologický, ekonomický a sociální problém*. 1.vyd. Praha: Grada, 2002. 240 s. ISBN 80-247-9006-8.
2. Břeská, N. Vránová, L. *Dávky pomoci v hmotné nouzi a dávky sociální péče pro zdravotně postižené osoby k 1. 3. 2007*. 1.vyd. Olomouc: ANAG, 2007. ISBN 978-80-7263-378-4.
3. Cerami, A. New Social Risks in Central and Eastern Europe: The Need for a New Empowering Politics of the Welfare State. In: *Sociologický časopis/ Czech Sociological Review*. [online]. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2008, roč. 44, č. 6, s. 1089-1110. [cit. 2012-03-06]. Dostupné z: <http://sreview.soc.cas.cz/cs/issue/5-sociologicky-casopis-czech-sociological-review-6-2008/23>.
4. Davidová, I. Gojová, A. Gojová, V. a kol. *Metodická příručka pro sociální kurátory a metodiky sociální prevence*. 1.vyd. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2010. 150 s. ISBN 978-80-7368-628-4.
5. Feřtová, M. Temelová, J. Prostorová specifika strukturální nezaměstnanosti na úrovni obcí v České republice. *Sociologický časopis: Czech Sociological Review*. [online]. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2011. roč. 47, č. 4, s. 681-715. [cit. 2011-12-06]. Dostupné z: <http://sreview.soc.cas.cz/cs/issue/119-sociologicky-casopis-czech-sociological-review-4-2011/2150>.
6. Francová, H. Novotný, A. *Sociální politika v základech*. 1.vyd. Praha: TRITON, 2008. 185 s. ISBN 978-80-7387-125-3.
7. Gulová, L. *Sociální práce pro pedagogické obory*. 1.vyd. Praha: Grada Publishing, 2011. 208 s. ISBN 978-80-247-3379-1.
8. Hepworth, D, H. Rooney R, H. Rooney, G, D. a kol. *Direct Social Work Practice: Theory and Skills*. 8.vyd. Belmont: Cengage Learning, 2010. 654 s. ISBN-13: 978-0-495-60167-8, ISBN- 10: 0-495-60167-5.
9. Hora, O. *Strategie dlouhodobě nezaměstnaných: vstupní analýza problému. (původní, rozšířená verze)* 1.vyd. Praha: VÚPSV, 2008. 385 s. ISBN 978-80-7416-004-2.

10. Hoskovcová, S. *Psychosociální intervence*. 1.vyd. Praha: Karolinum, 2009. 184 s. ISBN 978-80-246-1626-1.
11. Kabelková, M. Königová, P. Dobrovolnictví jako možný nástroj při řešení nezaměstnanosti. *Kontakt*. [online]. České Budějovice: Jihočeská univerzita V Českých Budějovicích, 2011. roč. XIII, č. 2, s.177-186. [cit. 22. 4. 2012]. ISSN 1804-7122. Dostupné z: <http://www.zsf.jcu.cz/journals/kontakt/jednotlivacisla-casopisu-kontakt-podle-rocniku/kontakt-2011/2-2011/>.
12. Kačerová, L. Dávky pomoci v hmotné nouzi. In: *Sborník studijních textů pro sociální kurátory*. 1.vyd. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2009. 560 s. ISBN: 978-80-7368-627-7.
13. Kahoun, V. a kol. *Sociální zabezpečení: Vybrané kapitoly*. 1.vyd. Praha. TRITON, 2009. 445s. ISBN: 978-80-7387-346-2.
14. Kotýnková, M. Zmírňování chudoby a sociálního vyloučení jako předpoklad pro zvýšení kvality života. In: *Kvalita života: Sborník příspěvků z konference, konané dne 25.10.2004 v Třeboni*. Kostelec nad Černými lesy: Institut zdravotní politiky a ekonomiky, 2004. s 33-44. ISBN 80-86625-20-6.
15. Kopřivová, J. Azylový dům v Kojetíně pomáhá matkám s dětmi v – nejen finanční – tísní. *Sociální práce: Sociální práce a boj s chudobou*. Brno: Asociace vzdělavatelů v sociální práci, 2010. Roč. 10, č. 1, s. 21 – 23. ISSN: 1213- 6204.
16. Krebs, V. a kol. *Sociální politika*. 3.vyd. Praha: ASPI, 2005. 504 s. ISBN 80-7357-050-5.
17. Langmeier, J. Krejčířová, D. *Vývojová psychologie*. 2.vyd. Praha: Grada, 2007. 368 s. ISBN 80-247-1284-9.
18. Lister, R. *Poverty*. Cambridge: Polity Press, 2004. 238 s. ISBN 978-0-7456-2564-5.
19. Mareš, P. *Sociologie nerovnosti a chudoby*. 1.vyd. Praha. Sociologické nakladatelství, 1999. 248 s. ISBN 80-85850-61-3.
20. Matoušek, O. *Metody a řízení sociální práce*. 1.vyd. Praha: Portál, 2003. 384 s. ISBN 80-7178-548-2.

21. Matoušek, O. a kol. *Sociální práce v praxi: Specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. 1.vyd. Praha: Portál, 2005. 352 s. ISBN: 80-7367-002-X.
22. Matoušek, O. a kol. *Sociální služby: Legislativa, ekonomika, plánování, hodnocení*. 2. Vyd. Praha: Portál, 2011. 200 s. ISBN 978-80-262-0041-3.
23. Matoušek, O. *Základy sociální práce*. 2.vyd. Praha: Portál, 2007. 312 s. ISBN 978-80-7367-331-4.
24. MPSV ČRa). Co se změní od Nového roku?: Karta sociálních systémů. In: *Práce a sociální politika*. [online]. Praha: Press Publishing Group, roč. 8, č. 12, s. 3. [cit. 2011-12-09]. ISSN 0049-962.
Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/11859/PSP_12_11.pdf.
25. MPSV ČRb). *K jakým změnám ve veřejné službě dojde od roku 2012?* [on-line] 14. 11. 2011 [cit. 2012-02-03] Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/11719>.
26. MPSV ČRc). *Metodický pokyn č 2/2006. K zákonu č.111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění zákona č.165/2006 Sb.* [on-line] [cit. 2011-12-20] Dostupné z: http://projekty.osu.cz/metakor/dok/zakon-111_2006-mp2.pdf.
27. MPSV ČRd). *Metodický pokyn č 7/2007. K novele zákona č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů, k novele zákona č.110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu, ve znění pozdějších předpisů a k novele zákona č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotní pojištění, ve znění pozdějších předpisů.* [on-line] [cit. 2011-12-22] Dostupné z: <http://www.kr-jihomoravsky.cz/Default.aspx?ID=33651&TypeID=2>.
28. MPSV ČRe). *Metodický pokyn č. 8/2007 k zákonu č.11/2006 Sb., ve znění pozdějších předpisů.* [on-line] [cit. 2011-12-20] Dostupné z: <http://www.kr-jihomoravsky.cz/Default.aspx?ID=33651&TypeID=2>.
29. MPSV ČRf). *Metodický pokyn č. 11/2007 ke sjednocení správních postupů orgánů pomoci v hmotné nouzi při aplikaci zákona č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů.* [on-line] [cit. 2011-12-29] Dostupné z:
<http://www.kr-jihomoravsky.cz/Default.aspx?ID=33651&TypeID=2>.

30. MPSV ČRg). *Metodický pokyn č. 4/2008 k upřesnění některých postupů orgánů pomoci v hmotné nouzi při aplikaci zákona č.111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů.* [on-line] [cit. 2011-12-30] Dostupné z: <http://www.kr-jihomoravsky.cz/Default.aspx?ID=39348&TypeID=2>.
31. MPSV ČRh). *Metodický pokyn č. 5/2008 k upřesnění postupu orgánů pomoci v hmotné nouzi při vyplácení příspěvku na živobytí a mimořádné okamžité pomoci prostřednictvím poukázek.* [on-line] [cit. 2011-12-29] Dostupné z: <http://www.kr-jihomoravsky.cz/Default.aspx?ID=39348&TypeID=2>.
32. MPSV ČRi). *Metodický pokyn č. 6/2008 k postupu orgánů pomoci v hmotné nouzi při řešení situace osob, které byly zasaženy útlumem výroby a následnou ztrátou zaměstnání.* [on-line] [cit. 2012-02-20] Dostupné z: <http://www.kr-jihomoravsky.cz/Default.aspx?ID=39348&TypeID=2>.
33. MPSV ČR j). *Metodický pokyn č. 1/2009 k limitům využití dobrovolnické služby u osob v hmotné nouzi.* [on-line] [cit. 2012-02-19] Dostupné z: <http://www.kr-jihomoravsky.cz/Default.aspx?ID=104871&TypeID=2>.
34. MPSV ČRk). *Metodický pokyn č. 3/2009 k postupu orgánů pomoci v hmotné nouzi při určování částky živobytí u osoby, která vykonávala dobrovolnickou a nebo veřejnou službu v rozsahu alespoň 30 hodin v kalendářním měsíci dle zákona č.111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi , ve znění pozdějších předpisů.* [on-line] [cit. 2012-02-19] Dostupné z: <http://www.kr-jihomoravsky.cz/Default.aspx?ID=104871&TypeID=2>.
35. MPSV ČRl). *Metodický pokyn č.4/2009 k posuzování situace hmotné nouze u osob, kterým jsou poskytovány pobytové sociální služby v domově pro osoby se zdravotním postižením, v domově pro seniory, v domově se zvláštním režimem, v chráněném bydlení a ve zdravotnickém zařízení ústavní péče a k upřesnění stanoviska v souvislosti s určováním částky živobytí u osoby vykonávající dobrovolnickou nebo veřejnou službu alespoň 30 hodin za měsíc.* [on-line]. [cit. 2012-02-19] Dostupné z: <http://www.kr-jihomoravsky.cz/Default.aspx?ID=104871&TypeID=2>.

36. MPSV ČRm). *Metodický pokyn č. 5/2009 k sociální práci v systému pomoci v hmotné nouzi*. [on-line] [cit. 2012-02-20] Dostupné z: <http://www.kr-jihomoravsky.cz/Default.aspx?ID=104871&TypeID=2>.
37. MPSV ČRn). *Metodický pokyn č. 2/2011* [on-line] [cit. 2011-12-29] Dostupné z: <http://www.kr-jihomoravsky.cz/Default.aspx?ID=153330&TypeID=2>.
38. MPSV ČRo). *Pomoc v hmotné nouzi*. [on-line]. 2012 [cit. 2012-02-19] Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/5#sphn>.
39. MPSV ČRp). *První výsledky realizace veřejné služby v novém roce*. [on-line]. 30. 1. 2012 [cit. 2012-02-07]
Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/12060/tz_300111.pdf.
40. MPSV ČRr). *Veřejná služba není jen zametání chodníků*. [on-line] 13. 12. 2011 [cit. 2012-02-07]
Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/11831/tz_131211a.pdf.
41. MPSV ČRs). *Vyhláška č. 389/2011 Sb., o provedení některých ustanovení zákona o pomoci v hmotné nouzi*.
42. MPSV ČRt). *Životní a existenční minimum od 1. 1. 2012*. [on-line]. 16. 12. 2011 [cit. 2011-12-28] Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/11852>.
43. Navrátil, P. *Pravda v posouzení životní situace*. In: *Posuzování životní situace v sociální praxi*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2008, s. 11-25. ISBN 978-80-7041-419-4.
44. Plasová, B. *Zaměstnavatelé jako aktéři řešení rizika nerovnováhy mezi pracovním a rodinným životem*. In: *Nová sociální rizika na trhu práce a potřeby reformy české veřejné politiky*. 1.vyd. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2010. 225 s. ISBN 978-80-210-5352-6.
45. Pospíšil, P. Hutěčka, K. *Právo*. In: *Metodické a koordinační dovednosti v sociálních službách: Sborník studijních textů pro metodiky sociální prevence a sociální kurátory pověřené koordinační činností*. Ostrava: Ostravská univerzita, 2007. 349 s. ISBN 978-80-7368-229.
46. Průša, L. *Ekonomie sociálních služeb*. Praha: ASPI Publishing, 2003. 152 s. ISBN 978-80-8639-569-2.

47. Sluková, K. *Sociální šetření: pracovní materiál k semináři*. Praha: EDUPOL, 2007. 30 s.
48. Stein, R. Problém chudoby – několik doporučení k definici a měření: The Problem of Poverty – Some Recommendations on Definition and Measurement. In: *Sociologický časopis / Czech Sociological Review*. [on-line]. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2005, roč. 41, číslo 1, s. 125-139. [cit. 2012-03-06]. Dostupné z: <http://sreview.soc.cas.cz/cs/issue/47-sociologicky-casopis-czech-sociological-review-1-2005/880>.
49. Tomeš, I. *Sociální politika: teorie a mezinárodní zkušenost*. 2. vyd. Praha: Socioklub, 2001. 262 s. ISBN 80-86484-00-9.
50. Tomeš, I. *Úvod do teorie a metodologie sociální politiky*. 1.vyd. Praha: Portál, 2010. 440 s. ISBN 978-80-7367-680-3.
51. Úlehla, Ivan. *Umění pomáhat: Učebnice metod sociální praxe*. Písek: Renesance, 1996. 151s.
52. Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., ve znění ústavního zákona č. 162/1998 Sb.: Listina základních práv a svobod.
53. Výrost, J. Slaměník, I. *Sociální psychologie: 2. přepracované a rozšířené vydání*. 1.vyd. Praha: Grada, 2008. 408 s. ISBN: 978-80-247-1428-8.
54. Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů.
55. Zákon č. 68/2009 Sb., o zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů
56. Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů
57. Zákon č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu, ve znění pozdějších předpisů
58. Zákon č. 111/2006 Sb., o hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů.
59. Zákon č. 111/2006 Sb., o hmotné nouzi, platný do 31. 12. 2012.
60. Zákon č.73/2011 Sb., o Úřadu práce České republiky a o změně souvisejících zákonů.

8. Klíčová slova

Chudoba

Hmotná nouze

Sociální vyloučení

Sociální pomoc

9. Přílohy

Příloha 1: Otázky rozhovoru pro adresáty pomoci v hmotné nouzi

Příloha 2: Otázky rozhovoru pro sociální pracovníky obecních úřadů na úseku dávek pomoci v hmotné nouzi

Příloha 3: Otázky rozhovoru pro sociální pracovníky krajských poboček Úřadu práce na úseku dávek hmotné nouze

Příloha 1

Otázky rozhovoru pro adresáty pomoci v hmotné nouzi

1. identifikační otázky:

Kolik je Vám let?

Jste ženatý (vdaná)?

Kolik máte dětí?

Jaké máte podmínky pro bydlení?

Jakého jste dosáhl (a) vzdělání?

Jaké je Vaše povolání?

2. otázky zaměřené na hodnocení snahy zvýšení příjmu prodejem nebo jiným využitím majetku

Co si myslíte o možnosti zvýšit si příjem prodejem nebo jiným využitím majetku?

Jakým způsobem jste tuto možnost realizoval (a)?

Do jaké míry Vás stimulovalo navýšení částky živobytí při zvyšování příjmu prodejem nebo jiným využitím majetku?

3. otázky zaměřené na hodnocení snahy o zvýšení příjmu uplatněním nároků a pohledávek

Jaké nároky a pohledávky uplatňujete, abyste zvýšil (a) svůj příjem?

Které nároky či pohledávky musíte vymáhat soudní cestou?

4. otázky zaměřené na hodnocení snahy o zvýšení příjmu vlastní prací

Jak prokazujete Vaši snahu zvýšit si příjem vlastní prací?

Jaký názor máte na možnost zvýšení částky živobytí výkonem dobrovolnické služby?

Využíváte možnost zvýšení částky živobytí výkonem dobrovolnické služby? V jakém rozsahu?

Jaký je Váš názor na možnost zvýšit si příjem výkonem veřejně prospěšných prací nebo krátkodobého zaměstnání zprostředkovaného úřadem práce?

V jaké míře využíváte možnost zvýšit si příjem výkonem veřejně prospěšných prací nebo krátkodobého zaměstnání zprostředkovaného úřadem práce?

Co si myslíte o možnosti zavedení výkonu veřejné služby u Vás v obci? Využil (a) byste této možnosti?

Jaký je Váš názor na zavedení sociální karty?

5. otázky týkající se pohledu klienta na řešení jeho současné situace

Jak dlouho jste nezaměstnaný(á)?

Jaké jsou Vaše předchozí pracovní zkušenosti?

Co je v současné době zdrojem Vašich příjmů?

Jaký vliv by mělo dle Vašeho mínění zvýšení příjmu vlastní prací na řešení Vašeho stavu hmotné nouze?

Jaké máte představy o svém zaměstnání v souvislosti s řešením Vaší situace?

Co by vyřešilo dle Vašeho mínění Vaši současnou situaci?

Jaký způsob pomoci byste si představoval (a)?

Jakým způsobem se snažíte řešit svoji momentální životní situaci?

Co Vás nejvíce motivuje ke hledání zaměstnání?

Jakým způsobem si zaměstnání hledáte?

Jak často chodíte na pohovory či žádat o práci?

Do jaké míry Vám pomáhá při hledání zaměstnání individuální akční plán? V čem Vám pomáhá?

Setkáváte se při jednání s potenciálními zaměstnavateli s nějakými problémy? Jaké důvody podle Vašeho mínění vedou potenciálního zaměstnavatele k Vašemu nepřijetí?

Jakým způsobem udržujete, či zvyšujete své pracovní schopnosti, kvalifikaci?

Příloha 2

Otázky rozhovoru pro sociální pracovníky obecních úřadů na úseku dávek pomoci v hmotné nouzi

1. otázky zaměřené na hodnocení snahy o zvýšení příjmu využitím majetku

Jaký je Váš názor na hodnocení prodeje nebo využití majetku klientů ke zvýšení jejich příjmů?

Jak klienti reagují na řešení jejich situace prodejem nebo jiným využitím majetku?

Jak je z Vašeho pohledu využívána klienty možnost prodeje či jiného využití majetku ke zvýšení jejich příjmu?

Jaký vliv má zvýšení částky živobytí na využívání možnosti zvýšit si příjem prodejem nebo jiným využitím majetku klienty?

Jakým způsobem můžete ověřit informace, které se týkají majetkových poměrů klienta při hodnocení prodeje či jiného využití majetku pro zvýšení jeho příjmu?

2. otázky zaměřené na hodnocení snahy o zvýšení příjmu uplatněním nároků a pohledávek

Které nároky a pohledávky jsou klienty dle Vašeho mínění nejvíce uplatňovány?

Jakým způsobem lze zjistit, zda má klient neuplatněné zákonné nároky či pohledávky?

3. otázky zaměřené na hodnocení snahy o zvýšení příjmu vlastní prací

Jaké jsou možnosti kontroly adresáta pomoci v hmotné nouzi při prokazování snahy o zvýšení příjmu vlastní prací?

Jakým způsobem prokazují klienti na Vašem pracovišti snahu zvýšit si příjem vlastní prací?

Použitím jakých nástrojů by se dala dle Vás zlepšit kontrola adresátů pomoci v hmotné nouzi při prokazování snahy zvýšit si příjem vlastní prací?

Vyberte z následujících možností, v jakém pořadí jsou nejčastěji využívány klienty pro zvýšení příjmu vlastní prací:

započítání výdělečné činnosti

- zvýšení rozsahu/intenzity výtěžné činnosti
- zvýšení příjmů z výtěžné činnosti využitím služeb agentur práce (popř. inzerce a korespondence se zaměstnavateli)
- výkon veřejně prospěšných prací (popř. krátkodobého zaměstnání zprostředkovaného ÚP)
- výkon dobrovolnické služby (popř. veřejné služby)

Jaký je Váš názor na zavedení institutu veřejné služby u Vás v obci?

Jaký je Váš názor na zvýšení částky živobytí při prokazování snahy zvýšit s příjmem vlastní prací?

Do jaké míry by podle Vás bylo přínosné zavedení sociální karty?

4. otázky zaměřené na názor sociálních pracovníků na řešení stavu hmotné nouze

Jaký vliv má zvýšení příjmu vlastní prací na řešení stavu hmotné nouze u adresátů pomoci v hmotné nouzi?

Jací klienti si podle Vás hledají zaměstnání?

Uveďte 3 nejčastější příčiny obtížné zaměstnatelnosti u některých adresátů pomoci v hmotné nouzi?

Do jaké míry dle Vás pomáhá při hledání zaměstnání klientům individuální akční plán sestavený s klientem na úřadu práce?

Příloha 3

Otázky rozhovoru pro sociální pracovníky krajských poboček Úřadu práce

Jaký je Váš názor na zrušení prokazování snahy zvýšit si příjem vlastní prací?

Jaký je Váš názor na zrušení možnosti navýšit částku živobytí prokazováním snahy zvýšit si příjem vlastní prací?

Jaký názor máte na to, že za výkon veřejné služby nenáleží žádná odměna?

Myslíte si, že výkon veřejné služby stimuluje klienty ke hledání zaměstnání?

Jaký názor máte na zrušení možnosti zvýšení částky živobytí výkonem dobrovolnické služby či výkonem veřejně prospěšných prací?

Do jaké míry jsou dle vašeho mínění mechanismy systému hmotné nouze pro klienta stimulační?

Který nástroj systému pomoci v hmotné nouzi vnímáte jako nejvíce stimulační?